

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

EYLÜL 1984 • YIL : 21 • SAYI : 9

FİYATI : 200 LİRA

Okurlara Mektup / 3

Süper Faizli Hazine Bonoları
İle Başlayan Faiz Yarışı
Durdurulmalıdır / 5

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Ekonomik Göstergeler / 11

EKONOMİK YORUMLAR / 13

Dr. Öztin Akgüç

Dr. Hasan Aşkan

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Dr. T. Güngör Uras

Sermaye Piyasası / 37

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

1983 Yılında Bankalar,
Mevduat ve Krediler / 43

Dr. Öztin Akgüç

Ayın Ekonomik Olayları / 67

Dr. Yıldırım Kılıkş

bankalar kararnameşi değiştirilmeli mi?
süper faizli hazine tahvillerinin ve
faizlerdeki son düzenlemelerin
bankacılık sistemine ve türk
ekonomisine etkileri.

Türkiye'de
bir bankacılık
geleneęi
vardır.

OSMANLI BANKASI

• Sanayide • Basında • Bankacılıkta • Haberleşmede

BİLGİSAYARLA ÇALIŞIN

Garanti Bankası'nın Destekleriyle

BİLGİSAYAR UYGULAMALARI
ODİOVİZÜEL SERGİ VE SEMİNERİ

RÖNESANS
REKLAMCILIK, YAYINCILIK & FUARCILIK A.Ş.
Telefon: 150 74 00 - 150 24 97

selin®

LIMON KOLONYASI

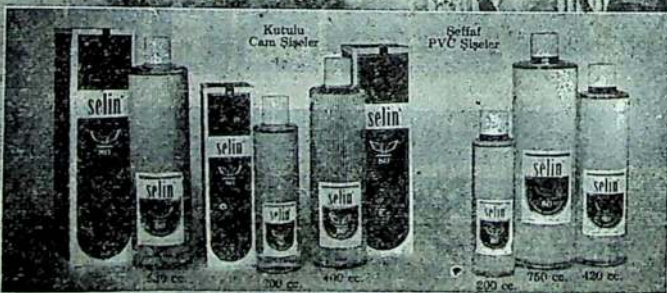
*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ormanında.

Kokular pınarında...

Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş
Yayın Müdürü : Prof. Dr. Mustafa A. Ayson
Danışma Kurulu :

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Ak-
güç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Or-
han Altın • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun
• Besim Baykal • Dr. Metin Berk • Doç.
Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bu-
lutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege
Çansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Meh-
met Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bulend Çorapçı • Ahmet De-
mirel • Zeki Döşlüoğlu • Necdet Du-
rakbaşa • A. Aydın Dündar • Kaya Er-
dem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy •
Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Em-
re Gönensoy • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
• Erhan Işıl • Doç. Dr. Halûk A. Kabaali-
oğlu • Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Ba-
şer Kafaçoğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A.
Nazif Keyman • Dr. Yıldırım Kılıç • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç.
Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Mor-
oğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng •
Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özaslan •
• M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür •
Tuncay Özilhan • Selâhattin Özmen • Prof.
Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya
• Prof. Dr. Reha Pırcı • Prof. Dr. Dündar
Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş
• Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal
Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunç-
siper • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Gün-
gör Uras • İbrahim Ülkem • A. Doğan
Yalın • Doç. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

VII. 19

Sevgili Okurlarımız,

Dergi'nin bu sayısında «bankacılık» ko-
nusunun ağırlık taşıdığı görülecektir.
«Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «70 sa-
yıllı Bankalar Hakkında Kanun Hükmün-
de Kararname»nin değiştirilmesine gerek
olup olmadığı tartışılmaktadır. Bilindiği
gibi son günlerde, henüz tam anlamıyla
uygulanmamış olduğu halde, anılan ka-
rarnamenin değiştirilmesi konusu günde-
me gelmiştir. «Açık Oturum»a katılan
konuşmacılarımız, bunun yanı sıra, Ha-
zine'ce çıkarılan ve kamuoyunda «süper
faizli» diye nitelendirilen tahviller ile faiz-
lerde yapılan son düzenlemelerin banka-
cılık sistemine ve Türk ekonomisine ola-
bilecek etkilerini irdeliyorlar.

Dergi'nin diğer bir yazısında «1983 Yı-
lında Bankalar, Mevduat ve Krediler»
üzerinde durulmakta; bankacılık alanın-
daki gelişmeler genel çizgileriyle belirttil-
dikten sonra bazı sonuçlara varılmakta-
dır. «Süper Faizli Hazine Bonoları ile
Başlayan Faiz Yarışı Durdurulmalıdır»
başlıklı ilk yazı da yukarıda özetlenen
konularla yakından ilgilidir.

Sırası geldikçe belirttiğimiz gibi, amacı-
mız size daha iyi hizmet verebilmek, bu-
nun için de Dergi'yi geliştirmektir. Bu sa-
yıda ek olarak sunduğumuz «Anket For-
mu»nu doldurup adresimize postalayarak,
çalışmalarımıza yardımcı olabilirsiniz.
Anketimize ilgi göstereceğinizi umuyor
ve katlanacağımız zahmetler için peşin te-
şekkürlerimizi iletiyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

EYLÜL 1984

YIL : 21

SAYI : 9

200 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No. 17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • TELEFON: 526 34 11
• YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergimizde çıkan yazılar kay-
nak göstermek koşuluyla alınabilir • YILLIK ABONE: 2.400.- TL; Öğrencilere 1.200.- TL
• İLAN FİYATLARI: Arka kapak 30.000.- TL, Ön kapak içi 22.500.- TL, Arka kapak içi
20.000.- TL, Tam sayfa 15.000.- TL, Yarım sayfa 10.000.- TL, Çeyrek sayfa 5.000.- TL, Renk
farkı 7.500.- TL • BASKI: Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • Tarihi: 1 Eylül 1984

Konut ve İşyerlerinde

E.C.A.
Kullananlar Birer
Yatırım Uzmanıdır

E.C.A.

Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...

E.C.A.: Üstün kalite, üstün estetik.. E.C.A.:

Zengin çeşit.. E.C.A.: Kesin güvence...

E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

SÜPER FAİZLİ HAZİNE BONOLARI İLE BAŞLAYAN FAİZ YARIŞI DURDURULMALIDIR

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

1 Temmuz 1980'den sonra uygulanan para politikaları, bankerler ve bankalar arasında para toplama yarışını başlatmış ve 1981'de bütün çabalara rağmen denetlenemeyen bu faiz yarışı, yıl sonuna doğru bankerlerce ayda % 10'a kadar faiz verilmesi sonucunda bütün ekonomik sınırları aşmıştı. 1981 yılı sonunda ortaya çıkan «Bankerler Paniği», 1982 yılının ortasına kadar sürmüş ve ekonominin çok yüksek bir maliyet ödemesine neden olmuştu. Bu yüksek maliyetin eksiksiz hesaplanması, bütün banker tasfiyelerinin sonunda ancak mümkün olacaktır. Bununla beraber şimdiden bazı maliyetleri tespit etmek mümkündür: 1983'de bu ilişkiler nedeniyle 6 özel banka batmış ve batışın maliyeti, devlet bankalarının üzerinde kalmıştır. 1983'de enflasyonun 1982'dekine nazaran yükselmesinin temel nedenlerinden biri «Bankerler Paniği»nin bankalara sıçramasını önlemek için bazı bankalara T.C. Merkez Bankası'nca sağlanan olağanüstü para desteğidir.

Bankerler paniğinin ikinci büyük maliyeti, mali piyasalarda bankacılık sistemine rakip sermaye piyasasındaki gelişmenin durma noktasına gelmiş olmasıdır. Bu paniğin tasarruf sahip-

lerinde yarattığı güvensizlik, sermaye piyasasına fon arzını durdurmuş gibidir. Dergimizde yer alan «Sermaye Piyasası» yazıları, bu önemli gelişmenin aylık dalgalanmalarını vermektedir.

«1 Temmuz Bankacılığı» şartları içindeki bu olumsuz gelişmelerden ders alınması ve hataların tekrarlanmaması gerekirken, Temmuz ayı içinde bu defa devlet, bugüne kadar ülkede hiç uygulanmamış yükseklikteki faiz oranları ile piyasaya Hazine Bonosu sunmak suretiyle, ekonomiye çok zararlı olduğu artık bilinen ikinci bir faiz yarışını yeniden başlatmıştır. Nitekim, bu Hazine Bonolarının satılmaya başlanmasının ertesi günü hâlâ denetimsiz biçimde faaliyetlerini sürdüren bazı bankerler yıllık % 135 oranında faizle para toplayacaklarını ilan etmişler, daha da önemlisi, bazı bankalar vadeli mevduat verilmesi T.C. Merkez Bankası'nca kararlaştırılmış hadlerin üstünde faiz vermeye başlamışlardır. Ağustos ayı başında mevduat faiz oranlarının yükseltilmesi, bankalardaki incelemelerin sonuçlarından biridir.

1 Temmuz 1980'den sonra başlatılan yüksek faiz politikası aslında iyi bir politikadır ve uzun sürede bankaya, ya da menkul kıymetlere para yatanlara en az yıllık enflasyon oranında faiz geliri sağlanmalıdır. Bu politika, propagandası yapıldığı gibi, serbest faiz politikası değildir; faiz hadleri yine Ankara'dan yönetilmektedir. Biraz da bu propagandanın etkisi ile politikanın uygulanmasında geçmişte önemli hatalar yapılmıştır. Bu hatalardan yararlanarak gelecekte yapılacak hataların sayısı ve ekonomiye maliyeti azaltılabilir; azaltılmalıdır.

Bu konuda alınabilecek ilk tedbir, başlayan kötü faiz yarışını derhal durdurmaktır. Ankara'da uygulanan faiz

hadleriyle ilgili politikalara «serbest» deyince, bu tür yarışların da «serbest» olacağı konusunda yanlış bir düşünce yaygınlaşmaktadır. Oysa uygulanan faiz politikası, Ankara'dan yönetilen yüksek faiz politikasıdır. Bu politikayı böyle anlayıp, Ankara'da alınan kararları, bu tür kötü yarışları ortadan kaldıracak biçimde tespit etmelidir. Bu zararlı faiz yarışını durdurmak için yapılabilecek olanlar şunlardır :

1 - Süper faizli Hazine Bonosu ihracı, hemen durdurulmalıdır. Kuşkusuz devlet, Hazine Bonosu ve Tahvil ihracına devam etmelidir. Hazine'nin durumu, devlet faaliyetlerinin borçlanmadan yürütülmesine imkân vermektedir. İhraç edilen Hazine Bonosu ve Devlet Tahvillerinin faiz haddi ne olmalıdır? Bu soruya cevap vermeden «Süper Faizli Hazine Bonosu» ihracını durdurmak imkânı yoktur. Hazine'nin enflasyonu körüklemeyi ödeme yapma imkânı olsa, böyle çok zararlı ve tehlikeli bir yola gitmek kararı, her halde verilmezdi.

2 - İhraç edilecek kısa vadeli Hazine Bonolarının faiz hadleri, ülkede uygulanabilecek en düşük faiz haddi olmalıdır. İçinde bulunduğumuz şartlarda, önümüzdeki 12 aylık dönem için enflasyon hızı, % 30 olarak düşünülebilir. Geçmiş 12 aylık dönemde bu hız yaklaşık % 55 - 60 olmuştur. Ancak uygulanan ekonomik politikalarla hükümet, gelecek 12 ayda bu hızı yarı yarıya düşeceğini beklemektedir. Şimdi çıkarılacak Hazine Bonolarının faiz hadlerini, geçmiş değil, gelecek yıllık enflasyon hızına göre tayin etmelidir. Bu tür bir yatırımda, tasarruf sahibi için ana paranın tehlikesi hiç olmadığı için, faiz haddini bu tehlikeye göre yükseltmeye gerek yoktur. Eğer biraz daha rağbet görsün isteniyorsa,

yıllık enflasyon oranının üzerinde en çok % 1-2'lik bir fark verilebilir. O halde devletin önümüzdeki 6 ayda, yıllık % 54-55 faiz oranı ile Hazine Bonosu ihracına gitmemesi gerekir. Şimdiki şartlar altında devlet, yılda % 30 - 31 ile Hazine Bonosu ihraç ederek satmıyorsa, sistemde başka arızalar var demektir. Bu arızalardan bazıları aşağıda açıklanacaktır. Burada söylemek istediğim şudur: Hazine geçici nakit ihtiyaçlarını karşılamak için, anapara kayıp riski olmayan, faiz geliri vergiden muaf, elinde tutana teminat göstermek vb. gibi yararlar sağlayan böyle bir menkul kıymeti % 54 - 55 ile ancak satabiliyorsa, gelecek 12 ay içinde enflasyonun bugünkü seviyesini koruyacağı düşüncesinde demektir. Hükümet her gün bu görüşü kabul etmediğini ve yılbaşından itibaren yıllık enflasyon hızının % 30 - 35 civarına düşeceğini tahmin etmektedir. Aslında tasarruf sahipleri de yılda % 54 - 55'i çok yüksek bulmuşlar ve bu Hazine Bonolarına aşırı rağbet göstermişlerdir. Şimdi yapılacak iş, bu hatadan hemen vazgeçerek, kısa vadeli Hazine Bonoları faizlerini % 30'a kadar düşürmektir.

3 — Devlet kuşkusuz uzunca (3-5 yıl) vadeli devlet tahvili ihracını da sürdürmelidir. Bu tür tahvillere konacak nominal faiz hadleri de aynı biçimde yargılanmalı; bu defa, geçmiş değil, gelecek 3-5 yılın enflasyon oranını geçmeyecek bir faiz haddi tahmin edilmelidir. Gelecek beş yılda gerçekleşmesi tahmin edilen yıllık enflasyon hızları, Beşinci Beş Yıllık Plan'da vardır. Plana göre enflasyonun yıllık hızı bugünkü % 55-60'lık düzeyinden 1989'da % 10'luk bir hıza düşecektir. Bu dizinin bir ortalaması alınabilir ve % 25-30 gibi bir yıllık ortalama enflasyon hızı tahmin edile-

bilir. Uzunca vadeli Devlet Tahvili faiz hadleri, işte bu ortalama enflasyon hızını aşmamalıdır. Yine % 1-2'lik bir net reel gelir imkânının tasarruf sahibine sağlanması düşünülebilir.

4 — Hazine Bonusu ve Devlet Tahvillerinde yukarıdaki faiz hadlerini uygulamaya başlamadan, vadeli tasarruf mevduatı faizlerinde bir indirim yapmayı düşünmek, uygulanan faiz politikaları ve geçmişte yapılmış yönetim hataları nedeniyle çok sıkışık bir durumda bulunan bankaları, son derecede büyük güçlüklerle karşılaşacaktır. Bu nedenle ödeme gücüne düşebilecek bankalardaki mevduatın halka geri ödenmesi yükünün T.C. Merkez Bankası üzerinde olması, Bankalar Kanunu hükmüdür. Nitekim böyle bir yolun tehlikeleri görülerek mevduat faizleri, Ağustos başında bir miktar artırılmıştır. Bununla birlikte «süper faizli» bonoların yıllık % 61,3 reel faiz oranı ve vergi muafiyeti ışığında, bu tür bonoların ihracı sürdürüldüğü takdirde, bankacılık kesimindeki sıkışma gittikçe artacaktır.

5 — Para politikası ve KİT fiyatları ile ilgili olarak enflasyonun bir türlü kontrol altına alınamamasının sebebi, uygulanan devlet bütçesindeki olağanüstü açıktır. Bu konuda en başta gerekli olan, bu durumun kabul edilmesidir. Bu temel sebebin varlığı kabul edilmeden ve açığı gidermek için gerekli tedbir alınmadan, gereksiz yüksek faizle Hazine Bonusu ihraç etmek, banknot hacmindeki aşırı kabarmayı ancak birkaç hafta geciktirebilir. Bu birkaç haftalık süreyi kazanmak için, ülkede faiz yarışı başlatmak gibi, sonuçta ekonomiyi çıkmaza götürececek bir maliyete katlanmak, akıl kârı değildir. Nitekim, süper faizli Hazine Bonoları satışını izleyen Ağustos başında bank-

not hacmi bir haftada 100 milyar TL artarak 900 milyar TL'yi aşmıştır.

Daha önce de yazmıştık: 1984 yılı bütçesindeki açık, Ankara'dan yapılan açıklamalarda söylendiği gibi, 200-300 milyar TL düzeyinde değildir. Uygulandığı haliyle bu bütçenin açığı bir trilyonun üzerindedir.

Yıl içinde alınan ek ödeneklerle birlikte bütçe harcamalarının 4 trilyon TL'nin üstünde olacağı tahmin edilmektedir. Yıl sonunda 3,6 trilyon TL'ye ulaşacağı tahmin edilen toplam bütçe gelirlerinin 545 milyar TL'lik kısmının devlet tahvillerinden sağlanacağı tahmin edilmektedir. Aslında bu tutarın tümünü de açığa eklemek gereklidir. Klasik maliye bilimi içinde devlet tahvillerinden sağlanan gelirle karşılanan devlet harcamaları da bütçe açığına dahil edilmektedir. Onun için iki ay önceki yazımızda bu yıllık açığın tutarının bir trilyon TL'yi aşacağını tahmin etmiştik. Ama şimdi, ilk 3 aylık gelir tahsilatı ile ilgili bilgiler, Hazine'nin fiilen tahsil edilen gelirlerindeki yıllık artış hızlarının, % 50 oranındaki yıllık enflasyon hızının ve bir önceki yılın artış hızının altında ve % 34 oranındaki bir yıllık hızla gerçekleşmekte olduğunu göstermiştir (*).

Rakemlerde küçük farklar olsa da % 25 oranında açık bir devlet bütçesi uygulanmasıyla enflasyonu dizginlemenin ve tedavüldeki banknot

(*) Yukarıdaki rakam Başbakan'ın basın toplantısında verdiği orandır. Maliye Bakanlığı'ndan yapılan tahsilat açıklamalarında Ocak-Haziran 1984 döneminde, vergi gelirleri toplamında % 24,4; konsolide bütçe gelirleri toplamında % 20,9 oranları verilmektedir. Maliye Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar doğru ise, bütçe açığı çok daha büyük oranlarda gerçekleşecek demektir.

hacmini aşağı çekmenin imkânı yoktur. Yukardaki rakamlarla bu oran şöyle hesap edilebilmektedir: $(545 + 400) \div 4.000 = 0,24 = \% 24$. Bütçe açığını kapatmak için yapılacak çalışmalarda başarının ilk şartı, açığın hacmi konusunda açık ve kesin bir görüşe sahip olmaktır. Açığın hacmini küçük göstermek, bu çalışmalarda başarısızlığı baştan kabul etmek demektir. Hal böyle iken Ankara'dan alınan haberler, Başbakanlık'da yeni ek ödenek taleplerinin birikmekte olduğunu göstermektedir. Devlet Hazinesi'nin yeni ek ödenek taleplerine tahammülü yoktur. Bu yeni taleplerin tümü reddedilmeli ve bütçe harcamalarında yapılacak tasarrufun hacmi, % 20 oranının, yani 800 milyar TL'nin altına düşmemelidir.

Bu bütçe açığı ciddi tasarruf tedbirleriyle kapatılmadığı takdirde, enflasyon hızının yıl sonunda % 50'nin altında bir yıllık hıza çekilmesi imkânı bulunamayacaktır. Şimdiden, ne kadar güç olursa olsun, % 20-25 oranında bir ödenek tasarrufu planlanmalı ve tereddütsüz uygulanmalıdır. Aksi halde, bir trilyonluk devlet tahvili de ihraç edilse, enflasyonun aşağı çekilemediği görülecektir. Yıllık enflasyon hızında bir hayal kırıklığına daha meydan verilmemelidir. Enflasyon, hâlâ ekonominin en önemli sorunudur ve bu sorun çözüme kavuşturulmadan diğer ekonomik sorunlarımızın çözüme kavuşturulabileceği beklenmemelidir.

6 — Devlet harcamaları, devletin normal gelirlerinin üstünde bir dü-

İthalat, İhracat ve
tüm kambiyo işlemlerinizde
hızlı ve etkin servis.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

"size avantaj sağlar"

zeyde yapılırken, diğer deyişle ülkede uygulanan bütçe harcamaları politikası alabildiğine genişletici bir etki yapacak biçimde sürdürülürken, T.C. Merkez Bankası'nın kredi hacmini çok sıkması, «sıkı para politikası» uygulamasının bankalar üzerinde kalmasına neden olmaktadır. Nitekim yılbaşından Temmuz sonuna kadar, T.C. Merkez Bankası'nın Hazine'ye ve KİT'lere açtığı krediler hızlı biçimde artarken, bankalara açılan kredilerde daralma sürmektedir. İş hayatının son günlerde daha yüksek sesle ifade edilen yakınmalarının asıl nedeni budur. Onların yakınmalarına aldırmamak mümkündür; ancak ülkede uygulanan para politikası ile maliye politikası birbirinin aksi yönde etki yaparken, enflasyonun yıllık hızının % 50 dolaylarında kalmasına şaşırılmak gerekir. Bütçe harcamalarında azaltmaya gidilerek bu zararlı çelişkinin giderilmesi şarttır.

T.C. Merkez Bankası ile ticaret bankaları arasındaki ilişkiler ve piyasadaki para darlığının nedenleri, bu sayıdaki «Ekonomik Yorumlar» ile 1983 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler» adını taşıyan yazıda verilen rakamlarla aydınlanmış bulunmaktadır.

7 — Devlet gelirlerinin 1984'de beklenenin altında yıllık artışlarla gerçekleşmesinin nedenleri arasında T.C. Merkez Bankası'nda oluşturulan «fonlar»ın ve bu fonlara aktarılan devlet gelirlerinin de önemli rolü vardır.

Bu fonların sayısı 61'e yükselmiştir. DPT'de yapılan çalışmalar, bu fonlardan bir kısmının hiç işlemediğini, işleyenlerin de etkili biçimde yönetilmediğini, etkili biçimde yönetilen birkaçının da önemli tutarda devlet gelirinin Hazine denetimi dışına çık-

masına neden olduğunu göstermiştir. Bu fonlardan işlemeyenler ile etkili olmayanların hemen kaldırılması gereklidir. İyi işleyen birkaçının da ya tamamen kaldırılması, ya da T.C. Merkez Bankası dışına çıkarılması sağlanmalıdır. T.C. Merkez Bankası dışına çıkarılan fonların, çok etkili bir mali denetime tabi tutulması şarttır. Bu uygulama sürdürülürse, fonlara aktarılan her devlet geliri, Hazine gelirlerinin azalmasına ve daha da önemlisi, önemli tutarda devlet gelirinin Hazine denetiminin dışına çıkmasına neden olacaktır. Bu sonuçların her ikisi de sakıncalıdır. Uzun sürede bu fonlar uygulamasının tümünden kaldırılması gereklidir. Çünkü hükümetin uyguladığını iddia ettiği «serbest rekabet ekonomisi» kuralları içinde bu fon uygulamalarına yer yoktur.

«Süper faizli Hazine Bonusu» ihracı, çok önemli bir uygulama hatasıdır. Hükümetin bu hatayı görerek Hazine Bonusu işlemlerini normal faiz sınırlarına indirmesini bekliyor. Enflasyonla savaşta 1985 yılının bonoların yaratacağı faiz yarışı içinde kaybedilmesini istemiyoruz. Ankara'dan yapılan son açıklamalar, hatanın tekrarlanmayacağını ve süper faizli bono ihracının sürdürülmeyeceğini göstermektedir. Başbakan'ın İzmir Fuarı'nın açılışında müjdelediği gibi yakında faizlerin serbest bırakılması, uygulanan ekonomik politikaya uygun bir davranış olacaktır. Ancak, Hazine Bonusu ve Devlet Tahvilleri faizlerinin hükümetçe tayin edilmesinden kaçınma olanağı yoktur. En iyisi, bu tür devlet borçlanmalarının uzun süreli bir hükümet kararına bağlanması ve kararın sık sık değiştirilmemesidir.

üretimden ihracata

tariş, müşteri, ortak yüzbinlerle elele, kuşak kuşak

T **MILLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş.**
TARİŞBANK
"Onurlu Banka"

Adres • Fıncıpaşa Bulvarı 132/1
CANKAYA-İZMİR Telefon: 32 433 Meb. Tr.
Telefonlar • Genel Müdürlük: 35 44 80 (10 hat)
• Merkez Şube: 14 50 78 - 14 39 86 - 12 06 43

SIAPKANS

ekonomik göstergeler

	1982	1983	1984		
			Nisan	Mayıs	Haz.
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	921.9	1209.8	—	1090.7	955.3
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	542.7	730.5	721.4	704.9	812.9
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	910.5	1234.1	1132.6	1107.6	1268.8
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	266.2	338.6	378.3	385.4	440.7
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	2614.8	3386.8	3467.3	3614.9	
Ticari	660.1	819.7	659.3	682.1	
Tasarruf	1508.6	1932.4	2323.9	2408.1	
Vadesiz Tasarruf	274.2	598.8	328.5	319.7	
Vadeli Tasarruf	1234.4	1333.6	1995.4	2088.4	
Resmi	220.3	365.3	356.2	404.4	
Bankalar	220.4	257.9	117.9	111.1	
Diğer Mevduat	5.3	11.5	10.0	9.3	
Toplam Krediler	2044.2	2739.3	2704.3	2749.0	
Tarım	353.7	511.6	531.2	547.0	
Kalkınma Bankaları	90.5	128.2	129.5	134.0	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	91.7	125.0	135.0	143.8	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	34.5	69.6	73.0	78.4	
Denizcilik	34.4	43.2	44.8	39.4	
Ticari, Sınal, Sahr	1428.7	1827.9	1755.4	1769.8	
iller Bankası	10.7	33.9	35.3	36.6	
PARA ARZI (milyar TL.)	1366.3	1879.4	1631.2	1592.2	1683.5
FIYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	4816.5	6784.5	8056.4	8649.4	8691.2
Gıda Maddeleri ve Yemler	4030.6	5862.6	7282.1	7859.6	7744.6
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	6126.3	8320.9	9346.7	9965.6	10268.9
İstanbul Geçinme İndeksi	5597.3	7656.3	8947.5	9375.2	9564.6
Ankara Geçinme İndeksi	4557.0	6135.7	7155.1	7533.8	7842.0
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8842.0	9235.0	3104.8	3981.6	4827.6
Dışsatım	5746.0	5727.8	2467.4	3007.8	3529.2
İşçi Dövizleri	2186.6	1553.6	362.3	481.5	623.6

1 — Banka kredilerine Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

2 — Vadeli tasarruf mevduatına ihbarlı mevduat dahildir.

3 — TCMB kredilerine, 1982 yılı sonunda konsolide edilen 60.662 milyon TL Tarım Satış Kooperatifleri kredisi dahil değildir.

hızlı gelişme
sarsılmaz güvence

DISBANK

20.
YILINDA

Atılcı, akılcı, örnek bankacılık 20. yılında...

Uydu yoluyla bilgi aktarımından ve diğer ileri iletişim tekniklerinden yararlanarak hizmet sunan ve ülkemize çağı aşan bankacılık uygulamalarını getiren
Dişbank 20. yılında...

Hızlı gelişen, yüksek kârlılık düzeyine erişen
Dişbank 20. yılında...

Uzman kadronun, bilinçli yönetimin ve kendisine gösterilen haklı, sarsılmaz güvencenin
simgesi Dişbank 20. yılında...

Başarının mutluluğu 20. yılında!

DISBANK **ÇAĞIŞA BANKA**

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Dr. Hasan AŞKAN
- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Dr. T. Güngör URAS

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Bankalar Kararnamesi değiştirilmeli mi? Süper faizli Hazine tahvilleri ve son faiz düzenlemeleri.

AKGÜÇ — Toplantıya hoş geldiniz. Geçen yıl yayınlanan 70 sayılı Bankalar Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname'nin kısa bir süre sonra, daha tam uygulanmadan değiştirilmesi gündeme gelmiş bulunmaktadır. Önce bu konudaki, 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin değiştirilmesine gerek olup olmadığı konusundaki görüşlerinizi; sonra da Hazine'nin çıkardığı ve basının süper faizli olarak nitelendirdiği tahvillerin ve faizlerde yapılan son düzenlemelerin gerek bankacılık sistemine, gerekse Türk ekonomisine olabilecek etkilerine ilişkin görüşlerinizi rica edeceğim. İlk sözü Sayın Uras'a verelim. Sayın Uras, 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname daha geçen yıl yayınlandı. Bazı hükümleri daha uygulanmadan yeniden değiştirilmesi gündeme geldi. Bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyim?

ekonomik kurumlardan biri olarak bankaları ülkenin gerçeklerinden soyutlamaya imkân yoktur; ekonomik dalgalanmalara rağmen banka sisteminin bugünkü seviyede durabilmesi, çok büyük bir başarıdır

URAS — Efendim, Türkiye'de bankalar konusu son zamanlarda gereğinden fazla tartışılmaya başlandı. Bankacılık Türkiye'de güncelliğini koruyan bir konu; bütün bu ekonomik gidişin sorumlusu olarak gerek iş âlemi gerekse hükümet çevreleri

banka sistemini görmeye başladı. Dikkatinizi çekerim. Özellikle 1980'den yani «Serbest Piyasa Ekonomisi» denen bir özel Türk modelinin uygulanmaya başlanmasından bu yana Türkiye'de hemen herkes banka sistemi ile uğraşiyor: «Herşey düzelecek ama ah şu banka sistemi bu kadar kötü olmasa ve bir de ah şu KİT'ler olmasa!..» 1980'den bu yana KİT'lerin kuyruğuna bir de banka sistemi eklendi. Kamuoyuna şu mesaj veriliyor: «Banka sistemi çok kötü. Banka sistemi ıslah olduğu an Türkiye düzelecek.»

Şimdi bu konuda bir-iki şey söylemek istiyorum. Öteden beri savunduğum şu: «Banka sistemi bu memleketin müesseselerinden biridir; memleketin ekonomik müesseselerinden birini o memleketin bütün gerçeklerinden soyutlamaya imkân yoktur.» Bu memlekette herşey çok iyi de yalnız banka sistemi mi kötü? Yahut da banka sistemi herşeyi kötüleştirebilecek kadar büyük bir güce mi sahip? Öncelikle bu hususu vurgulamak istiyorum. İkincisi, Türkiye'de reel faktörleri yok sayıp banka sistemini kâğıt üzerinde düzeltirsek, Türkiye'de herşey düzelecekmış gibi bir yanlış zehap içindeyiz. Burada bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum. İtibar müesseselerine hücum, o müesseseleri gereğinden fazla yıpratılır. Türkiye'de 1980 yılından bu yana geçen ekonomik dalgalanmalar içinde, bütün güçlülere rağmen, bütün yıpratmalara rağmen, banka sisteminin gene de bugünkü seviyede durabilmesi çok büyük bir başarıdır.

AKGÜÇ — Ama bu ayakta duruşta son yıllarda Merkez Bankası'nın katkısı da unutmamak lazım Sayın Uras.

URAS — Tabii, bu başarıda Merkez Bankası desteğinin de rolü vardır. Sayın Akgüç, yalnız şunu da unutmamak gerekir ki, son zamanlarda

on kadar yabancı banka geldi Türkiye'ye. Bu yabancı bankalar eşit şartlarla hatta avantajlı şartlarla banka piyasasına girdiler. Onlar bizim bilinçsizliğimizden, izin verirken yaptığımız hatalardan dolayı Türkiye'ye sadece limitli bir imkânla gelmiyorlar: arkalarındaki büyük güçten de yararlanabilecek şekilde Türkiye'ye geldikleri halde, bizim o beğenmediğimiz Türk bankaları, bu güçlü bankalarla eşit koşullarda faaliyetlerini sürdürmekte, onlarla rekabet edebilmektedirler. Şimdi bir noktaya daha dikkatinizi çekmek istiyorum. Lütfen söyler misiniz, banka sisteminden başka Türkiye'de yabancı sermaye ile tamamen eşit şartlarla, korumasız olarak yarışan başka bir sektör var mı? Eşit şartlarla, diğer sektörlerdeki dev kuruluşları Türkiye'ye getirsek, acaba Türkiye'deki sanayi banka sisteminin olduğu gibi yaşayabilir mi? Türkiye'de banka sistemi bunu başarıyor, yabancı dev kuruluşlarla Türkiye pazarında rekabet edebiliyor. Türkiye'deki banka sistemini o kadar da kötülememek lazım.

Şimdi işin bir başka yönüne de dikkatinizi çekmek istiyorum. «Banka sistemi kötüdür.» derken, genellikle vurgulanmak istenen de özel sektör bankalarının kötü olduğudur. Bu konuda Sayın Akgüç'ün senelerdir Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'nde çıkan araştırmaları vardır. Türkiye'de toplam banka kredilerinin, 1983 yılı rakamlarına göre, % 70'ini -İş Bankası'nın da devlet in hâkimiyetinde olduğunu kabul edersek- yönetimlerinde devletin etkili olduğu bankalar yönlendirmektedir. Türkiye'deki mevduatın yine % 72'si devletin yönetimine etkili olduğu bankaların elindedir. Demek ki, şu kötü özel sektör bankaları, Türk banka sisteminde kredilerde % 30, mevduatta ise % 28 paya sahip bulunmaktadır. Şimdi bir başka noktaya dikkatinizi çekmek isterim. Türki-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. T. Güngör Uras (Aksigorta A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı), Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Dr. Hasan Aşkan (Ekonomist, Türkiye Garanti Bankası A.Ş., EPO Müdürlüğü) ve Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi): «70 sayılı Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname değiştirilmeli midir? Süper faizli Hazine tahvillerinin ve faizlerde yapılan son düzenlemelerin bankacılık sistemine ve Türk ekonomisine ne gibi etkileri olmuştur?» konularının tartışıldığı toplantıda bir arada görüşüyorlar.

ye'de bazı bankalar hakikaten büyük problemlerle karşılaşmışlar ve batmışlardır. Devletten de büyük imkânlar götürmüşlerdir. Batan bankalar özel bankalardır, ama devletin tamamen yanlış politikası sonucu 1980'den sonra ortaya çıkarılmış, piyasaya zorla itilmiş bankalardır. Afyon Terakki Servet Bankası gibi mahalli bir bankanın İstanbul'a gelip bir yıl içinde 32 tane şube açmasına kim müsaade etti? Maliye Bakanlığı müsaade etti. O banka batacak diye herkes uyarırken, bu bankaya en büyük desteği kim sağladı? Maliye Bakanlığı... Gerçeği görmek lazım. Aynı şekilde İstanbul Bankası'nın son birkaç yılda yayılma politikasına kim yeşil ışık yaktı? Maliye Bakanlığı... «Efendim bütün bunlar olurken, hükümetin de eli kolu bağlı idi, hiçbir şey yapamıyordu.» demenin, gereksiz olduğuna kaniim.

AKGÜÇ — Bu konuda kamuoyunu aydınlatmak lazım. Bankalara şu-

be açma iznini Maliye Bakanlığı veriyor. Bankaların sermaye artışına, hisse devrine Maliye Bakanlığı izin verir. Bakanlık ayrıca yeminli muraçlıları vasıtası ile bankaları denetler. Bunların dışında Merkez Bankası'nın da bankalar üzerinde ekonomik denetim diyebileceğimiz denetimi var.

AYSAN — Faizlerini hükümetler tayin eder.

AKGÜÇ — Faiz bir yana, alabilecekleri komisyonları ve ücretleri dahi hükümetler belirler. Sonra da başarısızlık olduğu zaman; «Yetkimiz yoktu, yasal boşluk vardı, yasal çerçeveye çizilmemişti.» denir.

URAS — «Bu bankalar nasıl battı?» diyorlar. Nasıl olacak? Gümbür gümbür, üstelik hükümetin gözünün önünde battılar.

AYSAN — Söylediklerinizden banka sözcüğünü kaldırın, yerine KİT yazın; durum aynıdır.

türkiye'de nasıl bir banka-kredi düzeni isteniyor? nasıl bir yapısal değişiklik öngörülüyor? önce bunları saptamalı, gerekiyorsa daha sonra mevzuat değiştirilmelidir

URAS — Efendim, bir banka sistemine bu kadar yüklenmemek lazım. Türkiye'de niye bankalar bu kadar dikkati çekiyor? Çünkü Türkiye'de ekonomiyi finanse edecek başka kuruluş yok. Başka ülkelerde para piyasası var, sermaye piyasası var. Türkiye'de sermaye piyasası bir yana, doğru dürüst bir para piyasası bile yok. Hepsini kâğıt üzerinde. İşte geçen sene Sermaye Piyasası Denetleme Kurulu'nun müsaade ettiği tüm özel tahvil tutarı 15 milyar TL. Sermaye piyasası ekonomiyi finanse edebilecek ancak bu kadar imkân sağlayabiliyor. Hisse senedi satılarak da ekonomi finanse edilemediğine göre, bu ortamda ekonomiyi finanse edecek tek kuruluş kalıyor, o da bankalar... Bankalar da hangi bankalar? Devlet bankaları mı? Devlet bankaları son yıllarda kaynaklarını nasıl kullanmak zorunda kalmış? Hükümetler bu bankaların kaynaklarını kısmen bankacılık faaliyetleri dışındaki alanları bağlamışlar. O zaman işte beğenmediğimiz o özel sektör bankaları, bu ekonomiyi finanse etmek zorunda kalıyor. Bunlar da, tabii kaynaklarının kıtlığı ve hükümetlerin yanlış politikaları sonucu içine sürüklendikleri durumlar nedeniyle, özel sektörün tüm kredi isteklerini elverişli koşullarla karşılayamıyorlar. O zaman da bazı iş çevrelerinden; «Batsın bu bankalar.» yakınması başlıyor.

AKGÜÇ — Sayın Uras, bir sorun daha var. Bu 70 sayılı Kanun Hükümündeki Kararname geçen yıl çıkarıldı, daha uygulanmadan değiştirilmesi gündeme getiriliyor.

URAS — Müsaade eder misiniz, efendim? Kanun maddeleriyle oynayarak acaba kurulu müesseseler bir gün içinde düzeltilebilir mi? Bir gün içinde banka sistemi istenen biçimde kesilip biçilir mi? Bizde öyle bir kanaat var. Kanun Hükümünde Kararname «Artır sermayeni.» dedi mi, bankalar hemen sermayelerini artıracak; «Kredilerini iştiraklerine verme, iştiraklerinden kes halka ver.» dedi mi halka verecek... Bu işler o kadar kolay zannediliyor. Banka sistemi bu kadar likit bir halde mi? «Halka aç.» dediğin zaman, bankalar halka açılacak bir durumda mı? Ne kadar kâr veriyor bankalar? Nedir bankaların sermayeye göre verdikleri kârlılık? Bunları bilmeden kararnamelele oynayarak bu işlerin olabileceğine ben hiç inanmıyorum. Diğer önemli bir nokta da, bu bankaları kesip biçip ne yapmak istiyoruz? Bankaları kararnamelerle düzenlemeden önce bir şeye karar verelim. Türkiye'de nasıl bir banka-kredi sisteminin işlemlerini istiyoruz? Daha bu konuda bir prensip kararına varamamış, daha bu konuda bir yol çizememişiz kendimize. Bunlar bilinmediğinden, herkes oturmuş; «Acaba bankalar kararnamesi bu sefer nasıl değişecek?» diye bekliyor. Hükümet, nasıl bir banka sistemi istediği için neleri değiştirecek? Fala bakarak Bankalar Kanunu değişmez ki!.. Türkiye'de nasıl bir banka düzeni isteniyor, nasıl bir yapısal değişiklik öngörülüyor? Önce buna karar verilsin, ondan sonra kararnameler değiştirilsin. Böyle hergün bir kararname çıkarıp; «Bankalar iştiraklerini satınsınlar.» veya «İştiraklerini satmasınlar da, sermayelerini beş misli arttırsınlar.» demenin pratikte

ne yararı olacağını anlamıyorum. Banka sistemi de hükümetin emirlerini bekliyor; her emir sonunda istenilenlerin derhal yapılacağı şeklinde düşünmenin, ben biraz fazla iyimserlik olduğu kanısındayım.

AKGÜÇ — Acaba bankalar bu kararnamedeki kısıtlayıcı hükümlerden kaçınmak için mi değişikliği gündeme getiriliyor? Değişiklik önerisi, ihtiyacı nereden kaynaklanıyor?

AYSAN — Sayın Uras, 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname olduğu gibi kalsın mı diyorsunuz?

URAS — Efendim, ben 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameden önce onun felsefesini tartışıyorum. 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname hangi felsefenin, hangi yaklaşımın mahsulü, onu belirtmeye çalışıyorum.

olağanüstü koşullar altında çıkarıldığı için kararnamede bazı aşırılıklar vardır; kökten bir değişikliğe gitmek yerine bu aşırılıklar törpülenmelidir

AYSAN — 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname benim görüşüme göre olağanüstü şartlar altında yapıldı. Bu Kanun Hükmündeki Kararname'nin hazırlanması sırasında bankerler paniğinden fazla etkilenmiş idik. Kararnameye, «Bankaları daha güçlü bir mali bünyeye kavuşturalım, böyle bir panik bir daha ortaya çıkmasın.» endişesi hâkim oldu. O endişe ile ve olağanüstü şartlar altında çıkarıldığı için, kararnamede bazı aşırılıklar vardır. O aşırılıkları belki törpülemek lazım şimdi. Ben o zaman da söylemiştim. Çok kökten

değişiklikler yapılmamalıdır. Bankalar Kanunu'nda aksayan birkaç madde varsa, onlar değiştirilmeli, gerisi aynen bırakılmalıdır. Benim bu tartışmadan beklediğim sudur: Acaba kararnamenin aksayan yönlerini tespit edebilir miyiz? 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, mesela asgari sermaye şartı getirdi. Şubeler için, merkez şube için... Bence orada çok aşırılığa gitti. Neden? Sermaye tabanını güçlendirelim de bankalar daha

Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN

güçlü bir mali bünyeye sahip olsun, banka batışları uzun vadede azalsın diye. Halbuki şimdi görülüyor ki, Batı ülkelerinde dahi bankaların sermaye tabanı bu kadar güçlü değil. Bankacılığın güvenini sağlayan sermayeden başka unsurlar da var. Onun için bankacılığa bu asgari sermaye şartını hiç olmazsa Batı ülkeleri ile aynı turalım, ya da biraz azaltalım.

Yine o olağanüstü şartlar içinde, banka yönetim kurulu üyelerine kanaatimce fazla sorumluluk getirildi. Bir süre sonra bankacılığa yönetim

kurulları, ya formalite yönetim kurulları haline gelecek, ya da değerli insanlar yönetim kurullarına girmeyecekler. Bu ağır sorumluluk birçok değerli, bilgili kişiyi banka yönetim kurullarından uzaklaştıracak. Yönetim kurulunun sorumluluklarını da eski kanunda olduğu şekilde getirmek lazım. Olağanüstü koşulların getirdiği aşırılıkları rötüşlamak gerekir.

Bence 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin noksan taraflarından biri de, şube azaltmayı yeterli ölçüde teşvik etmemiş olmasıdır. Öteden beri biliyoruz: Maliye Bakanlığı bir taraftan her önüne gelene şube açma izni verir; diğer taraftan da bazı raporlarda -örneğin Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı raporlarda-, şube sayısının çok fazla olduğu, bunun azaltılması gerektiği görüşü savunulur. Öyle ise ne yapılmalı? Şube kapatılması konusunda teşvikler getirelim. Teşvik tedbirleri nasıl olur? Mesela zararlı şubeyi kapatacak bir bankaya oradaki personeli çıkarma yetkisi verilebilir. Şimdi bu yetki yoktur, biliyorsunuz. Mesela bir şubenin kapatılmasından önemli bir zarar doğuyor ise, o zararın bir bölümünü devlet karşılayabilir. Bu tür teşviklerle şube sayısında bir tasarrufa gidilebileceği kanaatindeyim. Böyle düzeltilmesi gereken noktaları varsa, 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin; bu sohbetle, bu tartışmada ortaya çıksın istiyorum.

URAS — Ben bir-iki konuda sizin görüşünüzü almak istiyorum, Sayın Aysan. Bir kere kararname fazlaca birtakım tahditler getirdi galiba. İştirak tahditleri, iştiraklere verilebilecek kredi tahditleri. Kanımca bu iştirak tahditlerinde o kadar ileri gidildi ki, aralarındaki ilişkiler nedeniyle, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye İş Bankası'nın ilişkili olduğu birtakım kuruluşlara kredi veremez hale geldi; veya Türkiye İş Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma

Bankası'nın iştiraklerine kredi açamaz duruma düştü.

AKGÜÇ — Bankaların iştiraklerine verebilecekleri krediler sınırlandırılmıştır. Türkiye İş Bankası'nın Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'na da iştirak etmiş olması, bazı kredilerde sınırlara ulaşılması nedeniyle sorunlar doğurabilir.

AYSAN — Onlar zaman zaman içinde tasfiye edilecek. Zaten kararnamenin hükümleri henüz tam uygulanmadı.

AKGÜÇ — Haklısınız, kararnamenin önemli hükümleri uygulanmadı. Bazı maddeler için iki yıllık uyum süresi var. Bu iki yıllık süre dolmadı. Böyle iken şimdi 70 sayılı Kararname'nin değiştirilmesi gündeme geldi.

AYSAN — Ama anlaşılıyor ki, Meclis açıldığı zaman bu Kanun Hükmünde Kararname öncelikle ele alınacak ve orada önemli değişikliğe uğrayacak.

URAS — Meclis açılacak ve kararname değişikliğe uğrayacak, dediniz. Ben Meclis ihtisas sahibi değildir, demiyorum; ama, bu tip büyük formlarda böyle Bankalar Kanunu gibi ihtisas isteyen yasalar yapılabilir mi? Böyle ihtisas kanunlarına yeni maddeler eklenmesi sağlıklı olabilir mi? Bankalar Kanunu'na yeni maddeler eklense, bankalara yeni sınırlamalar getirilse, acaba kanun haline geldi diye bankalar bu yeni düzenlemelere hemen uyabilirler mi?

AYSAN — Tabii, Genel Kurul kabul ederse kanun hükmü olur ve onun uygulanması da mecburi hal alır. Hem hükümet için hem de bankalar için. Ama Genel Kurul'da önerge verme şartları sınırlı olduğundan, fazla birşey yapılamaz. Mecliste asıl çalışına komisyonlarda olur. Yasalar

genellikle son şekillerini komisyonlarda alır. Çok az değişiklik olur Genel Kurul görüşmeleri sırasında. Bu gerçek son kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın görüşmelerinde de ortaya çıktı.

URAS — Ben de oraya gelmek istiyorum. Eğer çok detaya inerseniz; Bankalar Kanunu'ndaki bütün oranların, miktarların, katsayıların en ince detayına kadar Meclis komisyonlarında tespit edilmesini bir usul haline getirirseniz; bankacılık siste-

Dr. T. Güngör URAS

mindeki esnekliği yok etmiş olursunuz, bankacılık sistemini bağlamış olursunuz. Niçin düşündüğünüz banka sisteminin ana çizgilerini Meclis'te kanun haline getirdikten sonra bunun uygulamasını Merkez Bankası'na bırakmıyorsunuz?

AYSAN — Danışma Meclisi'nden yetki alan hükümet, ona istinaden 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yi hazırladı. Yani asıl teknik çalışma hükümette yapıldı. Ancak daha sonra hükümet değişti. Anlaşıl-

lan şimdiki hükümet, kararnamede kendi görüşleri doğrultusunda değişiklikler yapacak.

bankacılık düzenlemesinde değişik yaklaşımlar, türkiye'deki karmaşık uygulama ve sonuçları

URAS — Siz uzun süredir bu işle uğraşan birisi olarak teferruata inen bir Bankalar Kanunu'ndan yana mısınız? Yoksa bir çerçeve kanun içinde yetkilerin Merkez Bankası'nca günün şartlarına göre kullanılmasından mı yanasınız?

AKGÜÇ — Bu konuda iki türlü yaklaşım var. Bu yaklaşımlardan biri ayrıntıya inmek; sermayeye, kredilere, iştiraklere ilişkin nispetleri, katsayıları, sınırları yasa ile belirtmek. Bankalar özkaynaklarının 20 katından fazla kredi veremez, özkaynağından fazla taşınmaz mal edinemez, iştirakte bulunamaz gibi... Bir de İngiliz Merkez Bankası (Bank of England)'nın yaklaşımı var. Bu yaklaşımın esası da esnek olmak ve her bankanın durumuna göre, likiditeye, kredilere, mall yapıya ilişkin ölçüleri koymak. Türkiye de bu iki sistemden birini herhalde seçecek. Ya herşey en ince ayrıntısına kadar yasa da belirlenecek, veya bankaları denetim organına belirli sınırlar içinde bu yetki verilecek. Bankaları denetim-gözetim organı da günün koşullarına göre, kredi limitlerini, iştiraklere, taşınmazlara yapılacak yatırımların azami tutarını belirleyecek. 70 sayılı KHK'nin yaklaşımında daha çok Alman sisteminden esinlenilmiş gibi gelliyor bana. Denetim ve yatırımlara ilişkin hükümlerinde de Fransız sisteminin etkileri görülüyor.

AYSAN — Eski Bankalar Kanunu da öyle idi.

URAS — Müsaade eder misiniz, bunu geçenlerde bir başka toplantıda tartışmıştık. Bir sistem kendi içinde bütündür. İngiliz sistemi kendi içinde, Fransız sistemi kendi içinde, Alman sistemi de kendi içinde bütündür. Biz bir kanun tasarısı veya kanun hükmünde kararname taslağı hazırlıyoruz, yahut bir sistem düşünüyoruz; buna Alman kanunundan, Fransız kanunundan, İngiliz uygulamasından parçalar alıyoruz. Farklı sistemlerden alman hükümler birbirleriyle çelişiyor ve bizim sistem giderek sistemsizliğe dönüşüyor. İşin içinden çıkılmaz hale geliyor. Ama bir eleştiri olunca; «Efendim biz Alman kanununu da, Fransız kanununu da dikkate aldık; diğer ülkelerde de böyle hükümler var.» deyip geçirtiyorlar. Dedığınız doğru Sayın Akgüç; biz maalesef bütün bunları için başlangıcında değil, sonunda görüyoruz. Acaba nasıl bir bankacılık sistemi istiyoruz? Bunu önceden tespit etmek; banka sistemine ne gibi sorumluluklar yükleyeceğimizi belirlemek. Sonra da bu banka sistemini kimin denetlemesini istediğimizi açık seçik ortaya koysak; denetim esaslarını saptasak. Daha akılcı bir yaklaşım olmaz mı? Bankacılık sistemini güçlendirecek miyiz? Yoksa banka sistemini bırakacağız, herkes uğraşsın mı? Aklına gelen doğru-yanlış banka sistemine karışsın mı?

AYSAN — Ama, işte bunun tanımlanması son derecede güç. Önce tespit edeceğiz, tarif edeceğiz, o resme uydurmak için de kanun çıkartacağız. Halbuki o resmî çizemiyoruz. Türkiye ne biçim bir bankacılık sistemine sahip olmalıdır? Bunun resmî çizilmiş değil. Bu konuda yapılmış bir sürü etüd var; ama nasıl bir bankacılık sistemi istiyoruz, bu henüz açık değil. Benim görüşüm farklı. Böyle müesseselerle ilgili kanunlarda çok temel bir hatamız var. Duruyoruz duruyoruz beş-on yılda bir kök-

ten değişiklik yapıyoruz. Halbuki benim tercih ettiğim yaklaşım, aksayan yönleri hemen düzeltmek... Bunun için tüm kanunu değiştirmeye gerek yok; birkaç maddenin değiştirilmesi ile eksiklikler giderilebilir, aksaklıklar düzeltilebilir, uygulamaya yön verilebilir. Halbuki biz bütün maddeleri toptan değiştiriyoruz. Bu yüzden iş çorbaya dönüyor. Öyle ise belirli müesseselerle ilgili, KİT'lerle, bankacılık sistemi ile ilgili mevzuatımızı foyvolan şekilde işleyecek bir hale getirmeliyiz. 1970'den önce yaklaşım böyle idi. Kanunlar toptan değişmez, sadece aksayan maddeleri düzeltilirdi.

AKGÜÇ — Efendim, bu 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin bankacılık kesimine getirmiş olduğu bazı sıkıntılar var. Bunlardan biri, mülkiyetle ilgili sınırlamalar. İkincisi, kredi sınırlarına ilişkin; kararnamenin getirdiği genel ve özel kredi sınırlamaları var. Bazı firmaların bankalardaki kredi sınırları dolmuş vaziyette. Nakden ödenmeyen faizler de kredilere eklendiği zaman, limiti aşma tehlikesi var. Bir üçüncüsü de, Sayın Uras'ın değindiği iştiraklere verilebilecek kredi sınırı... Bir bankanın % 15'den fazla paya sahip olduğu ortaklıklarla, bunların ayrı ayrı veya birlikte % 25'inden fazlasına sahip olduğu ortaklıklar iştirak sayılıyor. Bu tür iştiraklere verilecek krediler, bankanın özkaynakları toplamının üç katını veya toplam kredilerinin % 15'ini geçemiyor. Türkiye İş Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda % 25'den fazla paya sahip olduğu için; Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın % 25'den fazla paya sahip olduğu kuruluşlara vereceği krediler, iştiraklere verilen kredi sayılıyor ve bu belirlenmiş limite tabi oluyor. Bu sorun yaratmış, Türkiye İş Bankası bazı iştiraklerini finanse edemez duruma gelmiş olabilir.

Ayrıca iştiraklere ayrılacak sermaye de bankanın özkaynağı ile si-

nırlandırılmış vaziyette. Banka ile iş-tirak ettiği ortaklık arasında karşılıklı iştirak yasaklanmış; bir banka iştiraki, bankanın pay senetlerini satın alamıyor. Sanıyorum bankaları sıkıştıran maddeler bunlar. Şimdi bankalar uygulamada biraz nefes almak istiyorlar. 70 sayılı KHK'yi değiştirme önerisi de biraz bankacılık sisteminin tahrikinden geliyor. Tahminime göre, bütün maddelerin değiştirilmesi yerine bankaları sıkın bu sınırların gevşetilmesi yönünde bir

Dr. Öztin AKGÜÇ

değişiklik olabilir. 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin bankalara bazı sıkıntılar getirdiği açık. Bir de Maliye Bakanlığı'nın sistem üstündeki yetkileri çok geniş. Bir bakanlığa, yeni uygulama ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na, bu kadar yetki verilmesi doğru mu, değil mi? Bu tartışılabilir. Kanımca politik organlara objektif olmayan çok geniş yetkiler verilmesi doğru değil. 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'

de değişiklik daha çok bankacıların şikâyet ettikleri, yakındıkları konularda olabilir. Yoksa ben sistemde çok büyük bir değişiklik beklemiyorum. Evet Sayın Aşkan, sizin görüşlerinizi alalım.

ekonominin en önemli kesimi olan bankacılığın etkin çalışmasına ihtiyacımız vardır; getirdiği düzenleme yerinde olan KHK'ye, biraz basitleştirmeye gidilerek işlerlik kazandırılabilir

AŞKAN — Sayın Akgüç, korkarım benim söylemek istediklerimin hepsini söylediniz. Bankaları ekonominin diğer sektörleri ile karşılaştırmamıza olanak yok. Bankaların bir ekonomide temel işlevleri tasarrufların toplanması, tasarrufların kanallıze edilmesidir. Türkiye'de ve diğer ülkelerde de bu aynıdır. Ancak Sayın Uras'ın da vurguladığı gibi, bizde mali araçların gelişmemiş olması, Sermaye Piyasası'nın gelişme aşamasında olması; ülkemizde bankacılık sektörüne ilave bir ağırlık daha kazandırıyor. Amacımız, eğer devletin ekonomiye müdahalesini azaltmak ise, bankacılık sektörünün etkin çalışmasına ihtiyacımız vardır. Bankacılık kesimi ekonominin en önemli kesimidir.

70 sayılı Kararname'de, daha önce de vurgulandığı gibi, etkin yönetimlere yönelik, bankaların özkaynaklarını artırmalarını teşvik edici, bankalara dinamizm kazandırıcı, bankaların tüzel kişiliklerini korumak ama-

cına yönelik, bankaların sermaye artırımında bazı zorluklarla karşılaştıklarında bunu da aşabilmelerine olanak veren hükümler var. 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'ye barksak, herhalde ilave bir maddeye gerek yok. Bence bankaları düzenleme açısından çok mükemmel bir kararnamedir. Ancak burada bir sorun ortaya çıkıyor. Amaçlarımız çok fazla olduğu zaman, aşırı düzenlemeye giddiği zaman, bu sektörü alabildiğince kamu yönetiminin denetimine altına sokuyoruz. 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin düzenlemeleri bana göre son derece yerinde olmakla beraber; aşırı derecede kamu yönetimini işe soktuğu için, banka sektöründe bu kararnamenin getirdiği düzenlemeler maalesef şu ana kadar gerçekleşmedi. Örneğin bu saydıklarım; etkin yönetilmeleri, özkaynaklarının artırılması, banka sektörüne dinamizm getirilmesi, tüzel kişiliklerinin korunması, işlemlerine açıklık kazandırılması sağlanamadı. 70 sayılı KHK, tasarruf sahiplerinin mevduatını güvence altına almak için, mevduatı sigorta etmek amacı ile, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmasını öngördü. Ama bu sigorta fonunun işlemleri için yönetmelik maalesef ancak bir bankanın tasflyesinden sonra çıktı.

Sayın Aysan'a katılıyorum. Bu 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin ilkelerine, esaslarına hiç dokunulmaması gerekir. Mümkünse biraz basitleştirmeye gidilmeli; bu Kanun Hükmündeki Kararname'ye işlerlik kazandırılacak adımlar atılmalıdır. Dünyanın her yerinde bankaların aktifleri denetleniyor; bankalar istedikleri ortaklıklara katılamıyorlar, istedikleri kadar hisse senedi sahibi olamıyorlar. Bankaların verdikleri kredilerin kalitesi denetim altında. Genel olarak kredileri ve bir kişiye verebilecekleri kredi limitleniyor. Ayrıca kredilerin ve yatırım portföyle-

rinin likiditesi de araştırılıyor. Dünyanın her yerinde bankalar bazı sınırlamalar altında faaliyetlerini yürütüyorlar. Bizde bankacılık kesiminin üzerine bu kadar düşülmesi, teorik olarak yanlış değil; çünkü bankacılık tüm ekonomiyi etkileyebilen çok önemli kesim.

İkincisi, Türkiye'deki bankacılık kesimini bir mali aracı gibi düşünürsek, aracılık görevini yaparken de aracılık karşılığında aldığı kazançları haketmediği inancındayım. Fonlarına aracılık yaptığı kesime verdiği nema, daha açık bir deyişle tasarruf sahibine ödediği faiz, herhalde vermesi gerekenin çok altında idi; özellikle 1980'den önce.

AYSAN — Bu Kanun Hükmündeki Kararname'de değişiklik yapılırken, bunların halen içinde buldukları durumun dikkate alınması gerekir. Mevzuat değişikliği ile bankaların durumunu daha fazla sarsmamak gerekir. Bankaların durumları parlak değildir. Neden? Çünkü sanayi böyledir. Sayın Uras demin değindi, bankacılık sistemi bunun finansal tarafı. Ama reel faktörlerde çok önemli sorunlar var. Bu sorunlar bankalara yansıyor ve kredi portföylerini katılaştırıyor. Bu katılık içinde; «Şu tür kredileri tasfiye edelim, bunu böyle sınırlayalım...» gibi hükümler gelirse; bankalar çok büyük güçlüklerle karşılaşır. Çünkü bankaların aktifleri likit değil, katılmış. Mevduatın % 15'i disonibilitate olarak tutuluyor; % 25'i karşılık olarak Merkez Bankası'na gidiyor. Kredilerin bir bölümü de donuk. Böyle bir bankacılık yapısı ile karşılaştığımızı da, inşallah bu değişikliği yapmak isteyenler takdir ederler. Ben burada önemli bir tehlike görüyorum. Bankaların ve sanayinin içinde bulunduğu güçlükler dikkate alınmadan değişiklik yapılırsa, sistem daha da sarsılır; endişem bu...

önemli olan, merkez bankası'nın para politikası doğrultusunda bankaların yönlendirilmesidir

AKGÜÇ — Ben sık sık mevzuat değişikliğini olumlu görmüyorum. Benim izlenimim şu: Biz sırf icraat olsun diye galiba sık sık kararname çıkartıyoruz. Her kararname veya yasa değişikliğini de önemli bir icraatmış gibi kamuoyuna takdim ediyoruz. Örneğin, 1982'de birtakım banka ve banker olayları yaşandı. Kamuoyu yasaları çok iyi bilmediği için, bu olayların yasa boşluklarından oluştuğu söylendi. Sonra da ortaya kurtarıcılar, temizleyiciler çıkarak banka ve firmaların kurtarılması çabası içerisine girdiler. Aslında Ödünç Para Verme İşleri Kanunu'nda ilgili hükümler vardı. Bu yasa, kişilerin halktan para toplayarak bankerlik yapmasını yasaklıyordu. Gerçekte yasal boşluk yoktu; ama yasalar uygulanmadı. Galiba bu yasa değişiklikleri işlerin düzgün yürümesi için değil de politik birtakım manevralar için yapılıyor.

URAS — Müsaade ederseniz çok tartışılan bir-iki noktaya temas etmem istiyorum. Bunların ikisi de Sayın Akgüç'ün uzun zamandır samimi inancı olarak savunduğu, benim de paylaştığım, fakat Türkiye'de uygulanmasının imkânsız olduğuna inandığım iki konu. Bunlar bankalarda mülkiyet ve bankaların iştirakleri konuları. Şimdi ideal bir ülke düşünürseniz, bankalarda mülkiyetin yaygınlaştırılması, bankaların hisse senetlerinin çok geniş kitlelere satılmasından daha tabii birşey olamaz. Haklı olarak şu da sorulabilir: «Bankalar ne diye iştirakçilik yapıyorlar? Bankalar

otursunlar kredi versinler; halk ve girişimciler bu kredilerden yararlansın ve yatırım yapsın. Bankalar fonlarını iştiraklerine neden yatırıyorlar?» Bunlar güzel düşünceler. Ama bir de Türkiye'nin gerçeklerini düşünün. Türkiye'de bugüne kadar sermaye sahipliği çok dağılmış başarılı bir kuruluş gösterebilir misiniz? Bırakın halk ortaklığını; Türkiye'de, İstanbul'da büyük sanayi kuruluşlarının iştiraki ile meydana gelmiş iki tane örnek var. Bir tanesi yapı ortaklığıdır. İstanbul'un en büyük işadamları orada yönetim kurulu üyesidir, kendi holdingleri de ortaklıklar. Hiç biri sahip olamadığı için bu yapı ortaklığı başarılı olamamıştır. İstanbul'da tüp üreten bir kuruluş var. Yine Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşları bir araya gelmişler, bu tesisi kurmuşlar. Hepsinin parlak yöneticileri, oranın da yöneticisidir; ve bu kuruluş iflasın eşiğindedir. Burada temel sorun şudur: Türkiye'de biz sahihsiz müesseseleri iyi yönetebilir miyiz? Bankalar o yönetim sorumluluğuna sahip olabilecek grupların elinde ise, banka bu grubun «elimden çıksın da halka yayılsın» ısrarının, yönetim etkenliğini yok etmenin, fayda getireceği konusunda şüphem var. Mülkiyet konusunda Sayın Akgüç'ün o ideal fikirlerinin kısa zamanda uygulanmasına imkân yok.

AKGÜÇ — Onu açıklığa kavuşturalım. Benim doğru veya yanlış görüşüm şu: Kamunun eğer bankalar üzerinde ciddi bir denetimi olursa; mülkiyet meselesi, mülkiyetin çok yaygın olması sorunu önemini yitirir. Önemli olan Merkez Bankası'nın para politikası doğrultusunda bankacılık sisteminin yönlendirilmesidir.

URAS — Banka bir kişinin olabilir, ve o kişi memleket için çok iyi bir şekilde bankayı yönetebilir. Bankanın sahipliği dağılık olabilir; ve o banka memleket için çok kötü bir şekilde yönetilebilir.

türkiye'de bankaların özellikle öncelikli sektörlerde istirak yapmalarında zorunluluk vardır; aksi halde büyük yatırımlar gerçekleştirilemez

AKGÜÇ — İştirakler konusundaki fikrimi de söyleyeyim: Türkiye'de bankaların iştirak yapmalarında zorunluluk olduğuna inanıyorum. Çünkü aksi takdirde büyük yatırımların yapılamıyacağı kanısındayım. Ancak burada da, Türk ekonomisi bakımından bankaların öncelikli sektörlere iştirak etmesi sağlanmalı. Bankaların iştiraki hem özkaynak sorununu hafifletir, hem de halka güven vererek halkı pay senetlerini almaya teşvik edebilir.

URAS — Sizinle beraberim. Ayrıca memnunum, Sayın Akgüç'ün fikirleri de böylece açıklanmış oldu. İştirakler konusu özellikle önümüzdeki günlerde çok önem taşıyor. Önümüzdeki dönemde yatırım hareketi tekrar başlayacaksa, bu hareketi bankalar başlatacaklardır. Başka çare yok. Çünkü başka yerde sermaye birikimi yok. Eğer bankaların elinden bu aracı alırsak, ekonomide yatırım yapılmayacak demektir. Eğer; «Efendim, bankaların yatırım yapması bu ekonomiye çok zararlı oluyor. Bankalar yatırım yapmasın, bırakın Türkiye de yatırımsız kalsın!» diye kesin bir karara varabiliyorsa; o zaman bankaların elinden iştirak yapma imkânını alalım. Böyle bir karara varmak da olanaksız. Bankalara iştirak yapma imkânı sağlandıktan sonra, isterse-niz bunun için birtakım sınırlar, koşullar koyabilirsiniz. Sayın Akgüç'ün dediği gibi; bankaları denetleyici organ, bazı sınırlar koyabilir. Bir de

şartların normale dönmesi halinde, banka iştiraklerinin belli bölümünün halka arzedilmesini ve bankaların tekrar yeni yatırımlara yönelmesini teşvik edici bazı tedbirler getirilebilir.

AYSAN — Yalnız size söylemek isterim ki, Türkiye'nin bugünkü şartları altında doğru dürüst denetlenen bir kuruluş yoktur. Ve doğru dürüst denetleme imkânı da yoktur.

URAS — «Denetlenen kuruluş yoktur» kanaatinize yüzde yüz katılıyorum. Ama «denetleme imkânı yoktur» görüşünüze, hayır. Vardır, ama denetleyecek adam yoktur.

AYSAN — Hayır, bu düzende denetleme imkânı yoktur. Çünkü denetçi belli değildir. Kim kimi denetleyecek?

URAS — Merkez Bankası Kanunu'na göre denetçi Merkez Bankası'dır. Bankaların denetlenmesinden sorumlu Merkez Bankası'dır. Merkez Bankası Kanunu bankaların çok iyi şekilde denetlenmesine imkân verir.

AYSAN — Bazı kuruluşlar biliyoruz ki, bir yılda 8 defa devlet memurları tarafından denetlenmiştir. Ama denetimden sonuç alınamamış, o kuruluşlarda işler düzenli yürütülememiştir.

URAS — Devlet memurlarının ziyaretlerini denetleme diye kabul etmeyiniz.

AYSAN — Raporlar...

URAS — Rapor yazılmasını da denetleme kabul etmeyiniz. İngiltere'de devlet memurları bir bankayı hiçbir zaman ziyaret etmiyor. İngiltere'de Merkez Bankası'nın bankaları nasıl denetlediğini inceledim. Bankaların verdiği bütün bilgiler bilgisayarlara veriliyor, bilgisayarlardan raporlar çıkıyor, çıkan raporları uzmanlar izliyorlar. Bankaların likidite, sol-

habilite rasyolarında herhangi bir oynama varsa, denetim sorumluluğu taşıyan kişileri uyarıyorlar; «Aman şu bankada rasyolar oynadı.» diyorlar. Denetimden sorumlu olanlar da banka genel müdürünü çağırıyor, belli bir süre tanıyarak bankanın likidite ve mali yapı rasyolarının düzeltilmesini istiyorlar.

AKGÜÇ — Buyurun Sayın Aşkan.

AŞKAN — İki noktayı saptamak istiyorum. Birincisi, hep devletten, politik karar mekanizmalarından bahsediyoruz. Politik karar mekanizmaları bizim dışımızda olan bir mekanizma değil. Şimdiye kadar politik

Dr. Hasan AŞKAN

karar mekanizmalarının vermiş oldukları bütün kararlar, şu veya bu şekilde bizler tarafından yönlendirilip alınmak zorunda bırakılmış kararlardır. Bu kararlar Türkiye'nin yahut dünyanın değişen atmosferinden ötürü bağımsız olarak alınmışlardır. Devleti, politik karar mekanizmalarını, yaptıkları veya yapmadıkları işler, al-

dıkları veya almadıkları kararlar için eleştirirken, biraz insafli olmamız lazımdır.

banka sektörünün aktifindeki bağlı değerlerin en kısa zamanda likidite edilmesi gerekir

İkincisi, Sayın Aysan'a katılıyorum. Bugün Türkiye'nin şu yapısında hangi şekilde denetim mekanizması kurarsak kuralım, bankalara bankacılık faaliyeti dışında iştiraklerde bulunmalarına müsaade edilecekse, bu denetim mekanizmalarının etkinliği hep sözde kalır. Bizim ilk defa şuna karar vermemiz lazım: Bankalar ne yapacak? Bankaların temel işlevi, ekonomide birikimleri toplamak, topladığı kaynakları kredi olarak vermektir. Bankalar kendi görevleri olmayan işlere yatırım yapmaya kalkarlarsa, sonunda varacağımız nokta budur. Önce her kurumun işinin ne olduğunu, o işi gereğince yapıp yapmadığını saptayalım. 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yayınlanmasından sonra; gayrimenkullerin, iştiraklerin çözülmesi, sermaye eklendiği zaman bu çözümeden doğan kârların vergiden başışık olması; fevkalade yerinde bir tedbir. Bence, banka sektörünün aktifindeki bağlı değerlerin en kısa zamanda likidite edilmesi lazım. İştiraklerin, gayrimenkullerin varsa portföydeki hisse senetlerinin likidite edilmesi lazım. Aksi takdirde bankacılık sektörünün içinde bulunduğu koşullardan kurtulması çok güç olacaktır.

AKGÜÇ — Bir de faiz konusundaki görüşlerinizi alalım. Türkiye'de enflasyonun hızını kesme konusunda kullanılan araçların başında bu faiz geliyor.

AYSAN — Faiz, sihirli değnek zannediliyor.

AKGÜÇ — Zannediliyor. Yüksek faizle tasarrufların bankacılık sisteminde toplanması amaçlanıyor. Ben burada şöyle bir çelişki görüyorum. Bankacılık sisteminde fonları topladığımız zaman, bankacılık sistemi eğer bu fonları kullanıyor, kredi olarak veriyor ise; o takdirde kişilerin harcamadığı paraları işletmeler harcamış oluyor. Dolayısıyla ekonomide harcama düzeyi değişmiyor. Sadece harcamayı yapanlar ve harcamanın yönü değişiyor. Acaba kişilerin tüketecikleri olanaklar yatırımlara mı gidiyor? O da olmuyor. Bankalardan alınan krediler, genellikle işletme sermayesi kredileri. Firma bilançolarını incelediğimiz zaman, kredilerin daha çok döner değerlerin finansmanına gittiğini görüyoruz.

AYSAN — Bankalardaki mevduatı ne zamandan beri tasarruf hacmi tayin ediyor? Hiç ilgili yok. Para baskının zaman, mevduat hacmi de artıyor.

AKGÜÇ — Bir de mevduatla ekonomideki tasarruf hacmi birbirine karıştırılıyor. Kavram karışıklığı var. Bu durumda faizlerle sık sık oynamanın ekonomiyeye bir yararı var mı? Bu konuyu tartışalım.

faizlerle sık sık oynamanın, fiyatları yukarı çeken bir etken olmaya başladığından, ekonomiyeye çok büyük zararı vardır

URAS — Faizlerle sık sık oynamanın yararı var mı, bilmiyorum; ama çok büyük zararı var. Çünkü

faizlerle oynama Türkiye'de her halükârda fiyatları yukarıya iten bir etken olmaya başladı. Amerika Birleşik Devletleri'nde % 10'luk faizin % 11 veya % 12'ye çıkarılması, bir veya iki puan değiştirilmesi, çok büyük etkindir. Ama Türkiye'de hasta artık o kadar kötüleşmiştir ki, % 60'lık faizi % 61 ya da % 62 yapmışsınız; yararı, etkisi ne olacak? Eğer hakikaten faizi sarsmak istiyorsak, 20 puan birden oynamak lazımdır. Ben şunu iddia ediyorum: Madem ki faizin etkinliğine çok inanıyorlar, 2 puan artırımsınlar, 20 puan artırınsınlar. Mevduat faizini % 80'ne çıkarsınlar. İki puan artırıncaya ne oluyor? Türkiye'deki fiyat artışları biraz daha ileri gidiyor. Bu durum enflasyon beklayışlerini biraz daha kuvvetlendiriyor.

Bakınız, bütün olay Hazine'nin süper faizli tahvil çıkarmasından kaynaklanıyor. Süper faizin ardından banka mevduat faizleriyle oynama geldi. Şimdi bunun arkasından tabii banka kredi faizleri yükselecektir. Bankaların kaynak maliyeti yükselirken, kredi faizlerinin oynamıyacağını beklemek, biraz safdillik olur. Bankalar yüksek faizi nereden verecek? Kredi faizi yoluyla bunu müşterilerine yansıtacaklardır. Bankaların maliyet yapısı, bankaların kötü denilen mali bünyeleri, yüksek faizden zarar göreceklerdir. Maalesef kredi faizleri tahsil edilememektedir; mevduat faizleri ise nakit olarak ödenmektedir. Son faiz değişikliğinden sonra bankalar mevduat faizli olarak daha fazla nakit ödeyecekler; ama kredi faizini kâğıt üzerinde 2 puan fazla almış görüneceklerdir.

Şimdi bunları görmeden; «Faizi 2-3 puan daha artıralım, bakalım ne olacak?» demek, çok tehlikelidir. Ben bu işlerin ciddi hesaplara dayanılarak yapılmadığını, «Artır, bakalım ne olacak?» zihniyeti ile hareket edildiğini sanıyorum. Faiz aracı, işte 1980 yılı başından beri devamlı olarak et-

kilî biçimde kullanılmaya çalışılıyor. Bu kadar uzun süre kullanılmasına rağmen birşey olmadı ise, bundan sonra olacağından da şüphe etmek lazım. Hiç olmazsa faizin etkisi konusunda şüpheli davranmakta yarar var.

AKGÜÇ — Sayın Aşkan, faizlerle sık sık oynamanın ekonomiye olabilecek etkileri konusunda görüşlerinizi alalım.

AŞKAN — Efendim, önce vurgulanması gerekir ki faizin iki yönü vardır. Birincisi, elinde nakit fonları olan kişilere pozitif reel bir nema vermektir ve bu nemanın kesinlikle verilmesi lazımdır. Eğer bu sağlanmıyorsa, kişilerin harcamalarının rasyonel olmasına olanak da yoktur. Nitekim 1984'ün başından beri Türkiye'de dayanıklı tüketim mallarının satışındaki artışlara bakarsak, şu yargıya varabiliriz: Verilen faizler enflasyonu telafi edip artı kişilere sağlıklı karar verebilecek büyüklükte bir reel nema sağlayamıyor. İşin ikinci yanına gelince... Bir ekonomide reel faizden bahsedilemiyorsa, o ekonomide verilen kararların, özellikle yatırım kararlarının sağlıklı olmasına da olanak yoktur. Eğer negatif faiz söz konusu ise: «Hangi tip yatırımlar yapılacak? Kimler yapacak?» Bunu nasıl çözersiniz? Kesinlikle her ülkede faiz bir hesaplama aracıdır. Bundan ekonomileri yoksun bırakmak, merkezi planlama söz konusu olmadığı sürece -ki onda da zımni (örtük) faiz hesapları yapılır-, olanaksızdır. Tasaruf sahibine kesinlikle reel faiz verilmesi gerekir. Bunun tersinin bizim gibi piyasa ekonomilerinde düşünülmemesi lazım. Aksi takdirde, bilindiği gibi, mala hücum başlar, hatalı yatırım kararları alınır. Bunların hepsi kaynakların israf edilmesine neden olur.

Bizde faizin yükseltilmesi neden tepki doğuruyor? Tepki doğurması

şuradan doğuyor: Bizim bankacılık kesiminin aktifleri zaten donmuş vaziyette. Biraz önce Sayın Uras'ın söylediği gibi, faizler arttığı zaman onu müşteriye ödüyorsunuz; ama kredileri, kredi faizlerini tahsil etmenize olanak yok. Bu nereden kaynaklanıyor? İlk konuşmamda da söylediğim için, bizim banka kesimi bankacılıktan başka işlerle de uğraşüyor. İştirakleri var, gayrimenkul yatırımları var. Buradan kaynaklanıyor. İşte 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'den, yani kısıtlamaların getirilmesinden önce açılan krediler var. Bunların açılması gerekir miydi, bankacılık mesleği açısından? Bu hususlar dikkate alınmıyor, atlanıyor. Ondan sonra da faiz politikası hastalığı biraz belirgin hale getirince, büyük tepkiler doğuruyor.

kaynaklar, kârlılık oranı en yüksek olan yatırımlara tahsis edilmelidir

AKGÜÇ — Bir noktayı açıklığa kavuşturmak lazım. Türkiye'de yatırım kararları, kredi kararları, faiz haddi ne olursa olsun, ister negatif ister pozitif, rasyonel bir şekilde alınmıyor mu? Türkiye'de ciddi fizibilite çalışmaları yok denebilecek kadar azdır. Birçok girişimci, hatta bankacı; «iç kârlılık oranı», «net bugünkü değer» gibi kavramların ne olduğunu dahi bilmiyor. Ciddi fizibilite çalışmaları yapılmadığı sürece, faiz oranı ne olursa olsun, alınan kararlar yanlış oluyor. Faizin kararları fazla etkilemediği kanısındayım.

AŞKAN — Faiz olmadığı zaman, fizibilite çalışmasının ve ondan sonraki çalışma aşamasının da fazla yararı kalmıyor.

AKGÜÇ — Kaynakların, kârlılık oranı ne yüksek olan yatırımlara tahsis edilmesi lazım. Siz de vurguladınız. Faizin olmadığı planlı ekonomilerde dahi bir örtük faiz hesabı vardır. Fizibilite çalışmalarında daima örtük bir faiz hesabı vardır. Yatırım projelerindeki iç kârlılık veya verim oranı... Net bugünkü değer yöntemi kullanıyorsanız, uyguladığınız iskonto haddi... Türkiye'de bu hesaplar genelde yapılmadığı veya sağlıklı yapılmadığı için, faizle siz istediğiniz kadar oynayın, girişimciler de bankalar da kararlarında rasyonel olmuyorlar.

AŞKAN — Affedersiniz, ama öncelikle reel faiz mekanizmasının işlemesine fırsat verilmesi lazım. Önce reel bir faiz olsun ki, o zaman müteşebbis hangi tip yatırımı ne şekilde yapacağına karar versin. Gerçek faiz olsun ki, bizim ülkemizin insanları paralarının ne kadarını nasıl harca-yacaklarına karar versinler.

AKGÜÇ — Fizibilite çalışmaları olmadığı sürece kararlar yine de sezilerle veya «göç yolunda düzelir» yaklaşımı ile alınacak ve hiç bir zaman akılcı olmayacak. Evet, buyurun Sayın Aysan.

AYSAN — Faiz konusu bence etüt edilmemiş. Ben öteden beri söyleyip duruyorum. 1 Temmuz 1980'de faiz hadleri çok önemli oranda yükseltildiği zaman, gerçekten yatırımları, kredi talebini ve özellikle mevduat kaynağını önemli biçimde etkiledi. Bankacılık sisteminde gerçekten önemli bazı gelişmelere yol açtı. 1984 yılında ekonomiyi yönetenlere bu tür uygulamanın çok önemli bir ders vermiş olması lazım. Çünkü faizi yükselttikçe, enflasyon da hızlandı. Bu gelişme enteresandır.

Ekonomisi gelişmiş olan ülkelerde faiz haddi yükselttilince, bunun reaksiyonu ne olur? Yatırımlar ve kredi

talebi biraz azalır, sonuçta harcama azalır, harcama azalınca da enflasyon yavaşlar. Halbuki bizim ekonomide denge olmadığı için, faizi ne kadar yükseltirsek enflasyon da o kadar hızlanıyor. Bakınız, ben hatırlatmak isterim. Geçen Aralık ayı sonunda faiz ayarlaması yapıldı. O sırada hükümet yaptığı açıklama ile üç ay sonra faizleri aşağıya doğru ayarlayacağını ima etti. Hükümet kamuoyuna şu mesajı verdi: «Üç aylık ihbarlı mevduatı getiriyoruz, üç aylık mevduata daha yüksek faiz veriyoruz, üç ay sonra bunu ayarlayıp indireceğiz; onun için bir yıllık faizi, altı aylık faizi, üç aylıktan daha düşük tuttuk.» Bu gerçekleşmedi. Ondan sonra dört faiz ayarlaması daha yapıldı. Hepsinin sonucunda da kredi talebinde düşme olmadı. Yatırımlar zaten düşük seviyede olduğu için, daha aşağıya da gitmedi. Yatırım seviyesi devlet tarafından da yüksekçe tutulduğundan, harcama hiç azalmadı.

süper faizli hazine bonoları ve son faiz ayarlamaları, ekonomi politikasında yapılan en büyük hatalardır

Onun için bu süper faiz olsun, şimdiki faiz ayarlaması olsun, bence ekonomi politikasında yapılan en büyük hatalardır. Şimdi bu faiz hadleri ile de yine bir yere gidilemediğinde, enflasyon aşağıya doğru çekilemediğinde ne olacak? Bundan sonraki rantta daha yüksekçe bir faiz ayarlaması gerekecek. O da enflasyonu büsbütün körükleyecek. Bu teorik kitaplarda yazılanın tersidir. Bunun bir sebebi olması gerekir. Ekonomide fonların akışını bilmiyoruz. Mevduat hangi kaynaklardan geliyor, ikraz edilebilir fonları nasıl etkiliyor? Bu faiz

hadleri ile o fonlar nerelere gidiyor? Nasıl kullanılıyor? Bunun tam bir hesabı yok. İstatistik Genel Müdürlüğü de veremiyor. Vermeyince biz ancak, «Ne olabilir?» ile sonuçlara gidiyoruz. Türkiye'de şöyle bir olay var, faizi ne kadar yükseltirseniz, kredi talebi de o kadar yükseliyor. Ben birkaç bankada inceledim, hakikaten bu öyle oluyor. Niçin oluyor? Firmaların nakit imkânları yetersiz olduğundan, vadesi geldiğinde faizi senet vererek ödüyor. Onun için de kredi talebi ve kredi hacmi yükseliyor. Fakat ortada dönen fon yok. Taze fon olmadığı için de bu politika enflasyonun gitikçe hızlanmasına neden oluyor ve olacaktır da...

Ekonomist değilim, ama işletmeçi olarak anlayamıyorum bu olayı. Özetle diyorum ki, bizim ekonomimizin bazı özellikleri var. Bu bakımdan faizi ayarlarken de, bu türlü kararları verirken dikkatli olacaksınız. Yabancı ülkelerde faiz yükseltince yatırım hacmi düşüyor. Amaç da zaten yatırım harcamalarını kısmak. Biz faizi yükseltiyoruz, ama işletme kredisi faizleri için yükseltiyoruz. Öte yandan yatırımı teşvik ediyoruz, örneğin Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın verdiği kur riski olmayan % 26 faizle... Onun için de belki faiz etkisiz kalıyor. Teşvikler nedeniyle yatırım talebi yine yüksekçe kalıyor. Türk ekonomisinin fonların akışı bakımından işleyişinin bazı özellikleri var. Onu da veri yetersizliğinden tam inceleyemiyoruz.

Ben diyorum ki faizle ulaşılabilecek yere gelindi. Şimdi bu faizlere hiç dokunmadan başka tedbirler almak gerekir. O tedbirler de reel alandır. Reel alanda tedbir almaya bakalım. Reel alanda tedbir alınıp üretim artırıldıkça, enflasyon kontrol altına alınacaktır. Enflasyon neden bütün bu faiz yüksekliğine rağmen kontrol altına alınamıyor? Bir nedeni kredilerde faizin aynı olmaması, yatırım kre-

dilerinde faizin düşük tutulması; ikinci bir nedeni devlet bütçesinden yapılan harcamaların çok yüksek seviyede devam etmesidir. İzlenen maliye politikası, para politikası ile alınan tedbirler tam tersidir şu anda. Bütçe çok önemli biçimde açıktır. Bu açık bütçeyle ne yaparsanız, faizi nereye götürürseniz, hiçbir yere varamayacağımız anlaşılmaktadır. Çünkü para politikasının etkisini, maliye politikası gideriyor. O da bir önemli etkidir. Öyleyse biz önce ekonomide fonların akışını etüd edelim. Ekonomide karar verenler, fonların akışını bilmeden faizle oynamaktan vazgeçsinler.

AKGÜÇ — Ben faizi Türkiye'nin izlediği döviz kuru politikasıyla da ilişkili görüyorum. Türkiye'de TL'nin değeri devamlı düşürüldüğü sürece, faizi yüksek tutmak zorundasınız. Aksi takdirde hiç kimse Türkiye'ye parasını getirmeyeceği gibi, Türkiye'den dışarıya da önemli ölçüde sermaye kaçışı olur. Bunun için yıllık devalüasyon oranı ile uluslararası piyasalarda ki faiz oranının toplamı üstünde veya en az buna eşit bir faiz ödenmeli ki fonlar Türkiye'de tutabilsin. Bence faizin bu rolü açıkça söylenmemiştir, ama TL devalüe edildiği sürece faiz yüksek tutulmak zorundadır. Sorunun bir de dış ödemeler yönü var.

AYSAN — Öyledir, devalüasyonu devam ettirdiğiniz sürece faizi yüksek tutarsınız ki dışardan döviz imkânları içeriye gelsin. Ama kaçıyor ve gelmiyor.

AKGÜÇ — Gene de bir miktar giriş var.

AYSAN — Hayır, çok enteresandır, döviz rezervleri 950 milyon dolara düşmüş.

AKGÜÇ — Faizi içerde çok düşük tutup devalüasyona devam ederseniz, o zaman görünmeyen kalem gelirlerinin, ihracat gelirlerinin de dü-

şarda kalması tehlikesi doğar. Sermaye girişi bir yana, normal döviz kazancının da dışarda bırakılma tehlikesi artar.

faiz politikası giderek etkisini kaybetmiştir; ekonomik durumu düzeltebilmek için artık destekleme alımları, KİT'ler ve bütçe dengesi gibi konularla uğraşılması gerekir

AYSAN — Faizlerde son ayarlama yapılmadan önce o kadar düşük değildi. Ben şunu diyorum. Faiz politikası artık etkisini kaybetmiştir. Faizi bırakalım da başka konularla meşgul olalım. Destekleme alımları ile, KİT'lerle, bütçe dengesi ile meşgul olalım. Resmi ağızlar bütçe açığını 300 milyar olarak açıklıyorlar; aslında çok daha yüksek seviyede bir bütçe açığı var. Önce şu bütçeyi denkleştirelim. Ondan sonra KİT'lerin finansman açıklarını azaltalım. Sonra da döviz kuru politikasına bir bakalım. Faizle çok oynadık, faizli bırakalım bir karnarda dursun.

Aslında bu faiz politikasının istenen sonucu vermemesi, bir de çok farklı faiz hadleri uygulamasından doğuyor. Bizim yüksek faiz politikası bütün faizler için geçerli değil. Hâlâ arap saçıdır bizde faiz. Bazı mevduat türlerinde, kredilerde faiz düşüktür. Mesela mevduatta 3 ay vadeliye şu kadar veriliyor, ama vadesizde faiz hâlâ % 5. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın yatırım kredilerinde % 26. Diğer bir kredi türünde % 32 gibi... İhracatta, yatırımda farklı faiz oranları var. Onları belki teklaştırmeye doğru götürmek lazım. Ama sırf mevduat faizini, kredi faizini yükseltmek-

le bir yere gidemediğimiz anlaşılıyor. Bazı faiz hadleri var ki çok yüksek. Bazı faiz hadleri var ki çok düşük. Öyle ise ya faiz hadleri ile oynarken düşükleri yükseltmenin çarelerini arayacağız, ya da faizli bir tarafa bırakacağız; öteki politikalarla sonuca gitmeye çalışacağız.

Tabii maliye politikası ile kur politikası ile faizin karşılıklı ilişkisi var. Ama ben diyorum ki döviz kaynaklarını artırmada faizin rolü olmuyor bizim memleketimizde. Gerçi faizli mecbursun öyle yüksek tutmaya. Ama faizin yüksek tutulmuş olması, Türkiye'nin döviz kaynaklarını artırmıyor. Çünkü Türk Lirası tutmanın o kadar büyük riski var ki, o risk nedeniyle bazı kişiler eldeki bütün imkânlarını dövizle yatırıyor. Biraz da belki politikaların devamlı olacağına inanamıyorlar. Ben bir konuyu tartışmaya getirmek istiyorum. Bu süper faizin geleceği ne olacak? Devam edecek mi? Devlet yüksek faizli yeni emisyonlara gidecek mi?

AKGÜÇ — Türkiye'de emisyon artışı yılın ikinci yarısında hızlanır. Ağustos ayı başında 100 milyara yakın emisyon artışı var; bu artış, inşili çıkışlı yol sonuna kadar devam eder. Emisyon artışını frenlemek istiyorlarsa, bu politikaya devam ederler. Bir süre sonra yeni bir operasyon daha beklenebilir.

AYSAN — Ama süper faizli bonoların emisyon hacmini aşağıya çektiğini görmedik ki.

AKGÜÇ — Hayır, buradaki amaç bence dolanımdaki parayı azaltmak değildir. Emisyonun çok daha hızlı bir tempoda artışını önlemektir.

AYSAN — Yani ne olacak? Bunun etkisi bir hafta on gün gidiyor. Temmuz'da 80 milyarlık bono çıkarıldılar, Ağustos başında 100 milyar lira arttı banknot hacmi. Bona çıkarıl-

masa 180 milyar mı artacaktı? Ben zannetmiyorum.

AKGÜÇ — Artabilir. Türkiye'de şu hesabı yapmak lazım. Geçen yıl sonunda emisyon 730 milyardı. Bu yıl en az % 40 artacağını düşünelim. Enflasyon bu düzeylerde iken % 40 emisyon artışı normal gibi geliyor. Yıl sonunda 1 trilyonu geçer. Mümkün olduğu kadar trilyonu geçirmemeye uğraşacaklar, bu gibi operasyonlarla. Her ne kadar yıl sonu sınırı 900 milyar TL olarak açıklandı ise de, trilyona yaklaşacağını kabul etmek gerekir.

AYSAN — Bir süre sonra geçecek. Yıl sonunda belki trilyonun altında tutarlar, ama 1 Ocak'da muhakkak trilyonun üstüne çıkar.

AKGÜÇ — Parayı emmekten, soğurmaktan çok Merkez Bankası emisyonunu biraz kısmak. Tahvil, bono çıkarmanın amacını böyle görüyorum.

AYSAN — Kısmak değil, geciktirmek, ertelemek. O da 15 gün, 20 günden fazla erteleyemiyor. Çünkü gelen para derhal ödeniyor. Ödemeler önceden taahhüt edilmiş. Maaş ödemeleri, destekleme alımları, vergi iadele-ri gibi... Gelen para anında gidiyor.

AKGÜÇ — Bono çıkarmayı devamlı hale getirirlerse, tabii Hazine'nin borç miktarı artar; ama emisyon artışını da bir süre kısarlar.

AYSAN — Ben zannediyorum ki, gelecek defa daha yüksek bir faiz koymak lazım gelecek, bonoları satılabilmek için.

AKGÜÇ — Benim endişem şu: Güney Amerika ülkelerine döneceğiz. Arjantin, Brezilya gibi faiz hadlerimiz % 200'leri aşacak.

AYSAN — Şimdiki % 61, zaten % 122 demek değil mi? Vergi oranı % 50, bir kişi için.

AKGÜÇ — Sayın Aşkan, sizin bu süper faiz konusundaki görüşlerinizi öğrenebilir miyim?

yüksek faizler, bankaları ve öteki işletmeleri birtakım rasyonel kararlar almaya zorlayacak mı? türkiye'de gerçekten yüksek faiz politikası mı izleniyor?

AŞKAN — Ben yüksek faizlerle ilgili olarak şöyle bir bekleyiş içindeyim: Acaba yüksek faiz Türkiye'deki bankaları ve öteki işletmeleri birtakım rasyonel kararlar almaya zorlayacak mı? Acaba bankalar aktiflerini likit hale sokmak için bir çaba içine girecekler mi? Maliyet artışını önlemek, donmuş kredi sorununu çözmek için... Diğer taraftan kâr-zarar hesaplarında finansman giderlerinin arttığını gören işletmeler, acaba özkaynaklarını harekete geçirebilecekler mi? Ben Türkiye'de yüksek faiz politikası izlendiği görüşüne katılmıyorum. Hazine bonolarına verilen faizi de süper olarak nitelendirmeye dilim varmıyor. Çünkü halihazırda bankaların üç aylık ihbarlı mevduata verdikleri faiz Hazine bonosunun üzerinde. Burada faiz gelirin vergi dışında bırakılacağını, yani Gelir Vergisi beyannamesinde gösterilmeyeceğini varsayıyoruz. Vergi kaçakçılığı veya vergiden kaçınma normatif bir şey. Biz onu bilemeyiz. Ama şu anda devletin verdiği faiz, bankaların üzerinde olan bir faiz haddi değil. Hazine bonolarına kara para gitmiştir, şu veya bu olmuştur; ancak onları biz herhalde burada tartışamayız.

AYSAN — Sayın Aşkan, hesabı şöyle yapmak lazım. Herkes namus-

ludur ve vergisini tam öder. Şimdi bankalar üç aylık vadeliye % 52 net veriyor.

AŞKAN — Efendim, gerçi % 52; ancak faizi çekmezseniz, tekrar yatırırsanız % 56'yı buluyor.

AYSAN — Tamam, % 56 net veriyor, diyelim.

AŞKAN — Bankaların verdiği faiz Hazine bonolarının süper diye adlandırılan faizinden daha yüksektir.

AYSAN — Bu % 56'yı gelir olarak kazanan kişi % 50 diliminden vergi ödüyorsa, bunun vergiden sonraki net geliri, yarısı kadar olur. Halbuki Hazine bonosundan bir yılda % 61 gelir elde ediyorsa, bunun tamamı vergisizdir. Ben onun için Hazine bonolarının faiz haddi, vergili faiz haddi ile mukayese edildiğinde % 61'in çok üstünde bir faiz haddidir, diyorum.

AŞKAN — Büyük miktarlarda mevduatı varsa, bu söylediğiniz tabii doğrudur. Ama küçükse, yani faiz geliri 3 milyondan az ise, yalnız % 10 Gelir Vergisi stopajı var; beyannameye ilave edilmesi, beyanname verilmesi zorunluluğu yok.

AYSAN — Bankalar bu % 61 ile rekabet edecekleri zaman % 56'lık faiz onlara yetmez. % 120 falan vermeleri lazım.

AKGÜÇ — Türkiye'de faiz üzerindeki vergiyi % 10 olarak kabul etmek lazım. Çünkü büyük mevduat hamiline yazılı hesaplara gittiği için kimse beyannamesine koymaz.

AŞKAN — Onun için olay, Hazine'nin faizinin süper oluşundan değil de başka yerden kaynaklanıyor. Demek ki, piyasada bankacılık kesiminin çekemediği, kullanılmaya hazır bir para vardı. Hazine işte bu parayı çekti.

AKGÜÇ — Ya da şu oldu: Bu para bankacılık sisteminden Hazine'ye kaydı.

AŞKAN — O da olabilir. Yeya bankalar bu fonları tutmayı başaramadı.

AYSAN — Yok efendim, Hazine bonoları eskiden nasıl satılıyorsa yine öyle satıldı.

AKGÜÇ — Aslında salma usulü ile bankalara satıldı. Bankalar aldı.

AŞKAN — Haber kaynaklarında, bankaların bu bonolara fazla iltifat etmediği söyleniyor.

AYSAN — Israr üzerine aldılar.

AŞKAN — İşin o yönünü bilemiyorum. İçeriye dönük bir hikâye bu. Yüksek faiz: bankaların, işletmelerin, özkaynaklarını kullanma, harekete geçirme işlevini görürse; ben bundan ekonomi olarak kârlı çıkacağımız inancındayım.

faiz yarışı ekonomi için zararlı olmuştur; enflasyonu alınacak başka önlemlerle düşürmeye çalışmalı, bu arada sanayide kapasite kullanımı yukarılara çekilmelidir

AKGÜÇ — Özkaynak sorunu abartılmamalı. Türkiye İş Bankası'nı da bir kamu benzeri banka sayarsak, mevduatın zaten % 70'i kamu bankalarında. Onlar için özkaynak sorunu yok. Devlet istediği zaman bankaların hesaben özkaynaklarını artırabiliyor. Geriye kalıyor % 30. Bu % 30'un

- ◆ Akıllı insan paraya kalbinde değil kafasında yer verir.

Jonathan Swift

içinde de bir kısmı zaten yabancı banka. Onlar için de sorun yok. Sonuçta özkaynak sorunu olan 5-6 tane banka kalıyor. Tartışmalar da onların üstünde zaten. Bunlar da ne kadar özkaynaklarını artıracaklar da sorunu çözecekler?..

AYSAN — Bana kahrırsa, normal devlet tahvili faizi var ya, işte onunla operasyon yapısın Hazine. Neydi süper faizden önce oran % 42, % 43. Demek ki % 43'le vergisiz devlet tahvili satılabiliyordu. % 56 yapmak bence en büyük hata; bu uygulama yarış yaratır. Bankalar ne de olsa mevduatı çekmek için veya kaybetmemek için mücadele edeceklerdir. Nitekim faizi hemen yükselttiler. Bu faiz yarışı da ekonomiye her zaman için zararlı oluyor. Furya içine girilmesinin sonuçları, yaşanan banka ve banker olayları ile görüldü.

AŞKAN — Efendim, bir noktayı vurgulamaya çalışacağım. Sayın Aysan'ın değindiği gibi, bu faiz oranlarının iktisadi faaliyet cinslerine göre farklılaştırılması, hakikaten izlenmekte olan politikayla taban tabana zıttır. Eğer biz ekonomide birtakım reel göstergelere göre kararların verilmesini düşünüyorsak, faizi de iktisadi faaliyetlere göre farklılaştırmaktan kesinlikle vazgeçmeliyiz. Madem faize güveniyoruz, reel faizler bize gösterge olsun diyoruz; o zaman farklı faiz uygulamasından vazgeçmemiz lazım. Bu politikanın kendi içinde işleyişinin başka alternatifi olduğunu düşünemiyorum. İyi işlemeyen veya özkaynak/borç oranı dengeli olmayan işletmeler ve bankalar ya kendi içlerinde bir düzenlemeye gidecekler, ya da piyasadan çekileceklerdir. Aksi takdirde bunlar gereksiz olarak ekonominin kamburları oluyor. Buna örnek vermeme müsaade ederseniz, bir büyük holding bile sattığı banka hakkında «sırtındaki kambur» lafını kullandı. Güçlü bir holding bile bu tabiri

kullanıyorsa, bizim ekonomimizde gerçekten birtakım kamburlar var demektir. Bunu halletmek zorundayız.

AYSAN — Faizleri düşürmek, bugünkü şartlar altında söz konusu değil. Ancak biz öyle tedbirler alırız ki, enflasyon düşer, faizler de onun arkasından haliyle düşer. Mesele buradadır. Enflasyonu düşürecek politika demeti Türkiye'de nedir? Bence bu demet kaybolmuştur. Faize çok güveniyorduk, kur politikasına çok güveniyorduk. Bunlar kullanıldı ve artık etkilerini kaybettikleri görülüyor. Öyle ise başka yerlere, başka tedbirlere bakacağız. O başka yerler neleridir? Birincisi maliye politikasıdır. Orada dert var. İkincisi, bu selektif kredileri daraltmak, hatta kaldırmaaktır. Üçüncüsü devlet harcamalarını bir miktar kısmaktır. Devlet yatırımlarını azaltmak pahasına dahi onu kısmaktır. Üretimi artırmaktır. Başka yol göremiyorum.

Ben önceleri seviniyordum. Sene başında kapasite kullanımı biraz daha iyi gidiyordu. Bu sene ortalama % 65'e yükselir diye umuyordum. Otomotiv sanayiinden ilk altı aylık rakamları geldi; ortalama kapasite kullanımı % 47. Bu, çok büyük bir tehlikedir ekonomi için. Bilhassa enflasyonla mücadele eden bir ekonomide kapasite kullanımını çok yukarılara çıkarmak lazımdır. Kapasite kullanımında problem varken, maliye politikasında problem varken, şurada burada problem varken, sadece faizle uğraşyoruz. Tabii enflasyon durmuyor. Ben görüşümü şöyle özetleyeyim: Faizle oynamayı bir süre bırakalım da diğer sorunların çözümüne yönelim.

AKGÜÇ — Bugünkü toplantıya katıldığınız için çok teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 14 Ağustos 1984 tarihinde yapılmıştır.

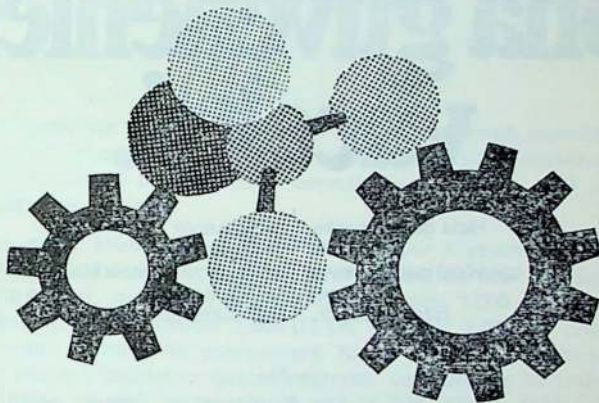
Süper Sistem

Rasyonel bankacılık anlayışı içinde,
sektördeki gelişmeleri izleyen
Garanti Bankası,
formaliteleri sınırlandıran,
işlemleri çabuklaştıran kendine özgü
bir sistemi bütün şubelerinde
uygulamaktadır.

GARANTİ BANKASI

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

Tütünbank'ı ona güvenenler yüceltti.

Hızla gelişen banka
Tütünbank,
çok yönlü çalışmalarıyla
daima
hizmetinizdedir.

- Bankacılık
- Sigortacılık
- Sermaye piyasası hizmetleri
- Altın Satışı
- Kültürel hizmetler

Tütünbank
"bankanız"

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

YAZ ayları nedeniyle de durgun mevsime giren hisse senedi piyasası, Ağustos ayı içinde bazı fiyat düşüşlerine sahne olmuştur. Bunların sonucunda Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat Endeksi 2.73 puan daha gerileyerek 204.24'e inmiştir.

Bir hisse değer kazanırken, beş hisse de değer kaybetmiştir. Hektaş 250 TL artarak 6.000 TL'ye yükselmiş, diğer taraftan Baştaş 400 TL düşüşle 4.000 TL'ye, Kav 10.000 TL düşüşle 8.000 TL'ye, Sarkuysan 1.000 TL düşüşle 2.250 TL'ye, Siemens 5.500 TL düşüşle 5.500 TL'ye, Uniroyal 2.000 TL düşüşle 2.000 TL'ye inmişlerdir. Fiyatlardaki gerilemelere Kav'ın sermaye artırımına gitmesi, Sarkuysan'ın kârpayı dağıtımını gerçekleştirmesi ve Siemens ile Uniroyal'in birer bedelsiz hisse vererek sermayelerini sırayla 700 milyon TL'den 1.4 milyar TL'ye ve 900 milyon TL'den 1.8 milyar TL'ye yükseltmeleri yol açmıştır. Bu arada Bağfaş iki bedelli ve bir bedelsiz hisse vererek sermayesini 1 milyar TL'den 4 milyar TL'ye ve Nuh Çimento da 71.5 milyon TL'lik sermayesini on kat artırarak 786.5 milyon TL'ye yükseltecektir. Ayrıca, altı adet bedelsiz hisse vererek sermayesini 375 milyon TL'den 2.625 milyon TL'ye yükseltmiş olan Kordsa da bu arada bunu bedelli olarak 3.750 milyon TL'ye artırmak üzeredir. Böylece Kordsa'nın sermayesi dokuz kat artmış olacaktır.

Hisse senedi piyasası, yaz aylarının özelliği yanında yüksek enflasyon hızı ve faiz oranları gibi genel ekonomik gelişmeler sonucunda durgunluk içinde bulunurken, ekonomide son günlerde gözler başka alanlara çevrilmiş bulunmaktadır. Ay içindeki önemli gelişmelerden biri, piyasadan fazla parayı çekme amacıyla Hazine'nin «süper faizli» bonolar çıkarması olmuştur. 80 milyar TL tutarında ve en küçük küpürü 500.000 TL olan bu bonolar iki parti halinde piyasaya sürülmüştür. Altı ay vadeli bu bonolar, küpürlerin büyüklüklerine göre % 53 ve % 54 faizli olup; 500.000 TL, 1 milyon TL, 2 milyon TL ve 5 milyon TL küpürlü olanlar % 53; 10, 50 ve 100 milyon TL küpürlü olanlar ise % 54 faize sahip bulunmaktadır. Bu bonolara bağlanan paraların altı aylık vade sonunda aynı şartlarla tekrar yatırımları halinde, yıllık faiz oranı % 53'lülerde % 60,02 ve % 54'lülerde % 61,29'a ulaşmaktadır. Dönem sonunda faiziyle birlikte 80 milyar

TL'ye ulaşacak bu bonolarla Hazine yaklaşık 63 milyar TL'yi piyasadan çekmeyi amaçlamıştır. Gerçekte, amacı piyasadaki fazla parayı emerek fazla para arzından kaynaklanan enflasyonu frenlemek olan bu operasyon, bu açıdan olumludur. Ancak dönem sonunda anaparanın faiziyle birlikte piyasaya sürülecek olması, yeni dönemde enflasyona neden olabilecek veya yeni tertip bonoların çıkarılmasını zorunlu kılacaktır. Bu işlemin arka arkaya tekrarlanması ise Hazine'ye yükü artıracak, sorunun çözümünü ileriye itecektir. Bu model, Amerika'da kullanılmakta ve Hazine yüksek faizle çok yüksek tutarlarda devamlı borçlanmakta, mevcut açığı kapatmaya çalışmaktadır.

Bu arada önemli bir nokta da 80 milyar TL'lik tutarın ve faiz oranlarının neye göre belirlendiğidir. Bonoların faiz oranlarının, banka mevduat faiz oranlarının üzerinde belirlenmiş olması, Hazine'yi bankalarla fon toplamada rekabete girmesi açısından çeşitli eleştirilere hedef kılmıştır. Yaygın olan görüş, kısa sürede ilgi gören bu bonoların çok daha düşük faiz oranlarıyla bile satışlarının mümkün olacağı yönündedir. Bunların risksiz, vergi kesintisiz olup çeşitli kullanim imkânlarına sahip bulunmaları, çok yüksek faiz oranlarını gereksiz kılmaktadır.

Devletin yüksek faiz oranlarıyla piyasaya girerek kısıtlı fonları toplamada banka ve diğer kurumlar karşısında avantaj sağlaması, hiç değilse piyasada yer alması, diğer kurumların toplayabilecekleri fonları azaltmakta ve Amerikan ekonomisinde de sık görülen «Crowding Out» durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Söz konusu Hazine bonolarının ekonomiye bir etkisi, banka mevduat faiz oranlarının yeniden yükseltilmesine yol açması olmuştur. 3 ay vadeli mevduatın faiz oranı % 52'den % 53'e, 6 ay vadelinin % 48'den % 52'ye, 3'er aylık faiz ödemeli 6 aylık mevduatın % 43'den % 47'ye yükseltilmiş; 1 yıl vadeli ve vadesiz mevduatın faizleri ise aynı tutulmuştur. Bu durumda 3 aylık mevduatın yıllık verimi % 56,93 ve 6 aylığına de % 52,28'e ulaşmaktadır.

Faiz oranlarının yeniden yükseltilmesi, ekonomide zaten var olan yüksek kredi maliyeti tartışmasını yeniden gündeme getirmiştir. Bankalar mevcut b-zuk yapılarıyla yüksek maliyetle çalışırken, şimdi daha da yüksek fon maliyeti ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bankalarda kaynak maliyetini artırıcı bir nokta da, vadesiz mevduata uygulanan faiz oranının değiştirilmeden % 5'de sabit tutulmasıdır. Bu mevduata verilen faizin % 20'den % 5'e düşürülmesi vadesiz mevduattan vadeli mevduata bir kayma doğurmuş, bankaların kaynak maliyetinin yükselmesine neden olmuştur. Bütün faiz oranları artırılırken bunların sabit tutulması, bireyleri bankaya para yatırma yerine parayı cepte tutmaya yöneltmekte; ekonomide suni para darlığına neden olmaktadır. Vadesiz mevduatlara verilen faizlerin yeniden çekici hale getirilmeleri ve çek kullanma alışkanlığının yaygınlaştırılması bu açıdan isabetli olacaktır.

Bu arada yabancı turistlerin ve özellikle yurt dışından gelen Türk işçilerinin döviz bozdurmaları sonucunda son iki ay içinde piyasaya 200 milyar TL sunulmuş olup, önümüzdeki günlerde destekleme alımları ile yıl sonuna kadar

para arzının 1 trilyon TL'yi bulması beklenmektedir. Yılbaşına oranla bu, para arzında % 50'lik bir artışı ifade etmektedir.

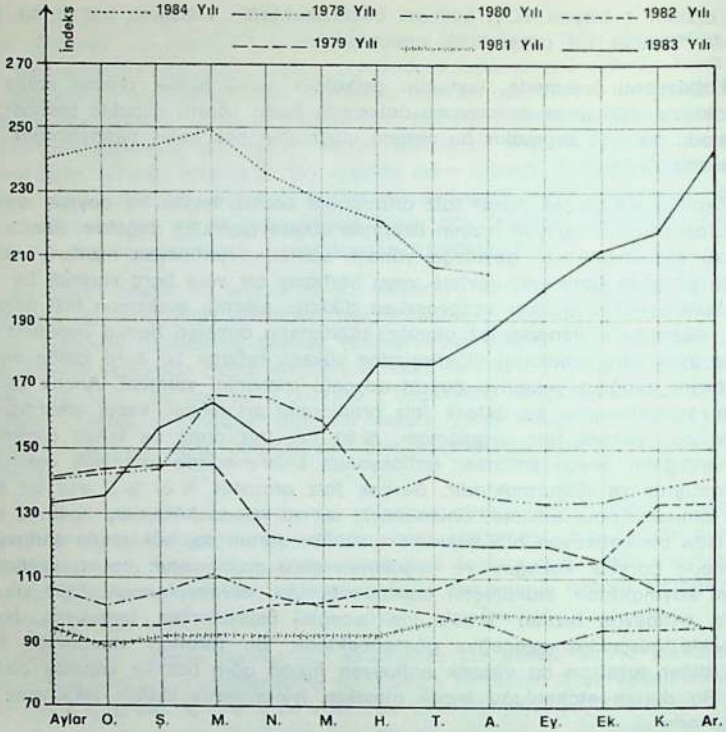
Enflasyonu önlemede, konunun psikolojik yönü büyük öneme sahip bulunmaktadır. Hükümet, enflasyonu önlemede kesin kararlı olmakla beraber, uygulamada görülen sapmalar bu amaca ulaşmanın pek kolay olmayacağını göstermektedir.

Ekonomide gerçek (reel) faiz oranlarının pozitif, başka bir deyişle nominal faiz oranlarının enflasyon hızının üzerinde olması gerektiği doğaldır. Ancak sözkonusu enflasyon hızı, geleceğe yönelik beklenen enflasyon hızıdır. Tasarruf sahibi, parasını bankaya, devlete veya herhangi bir yere borç vererek bir süre için bunun kullanımından vazgeçerken dikkate alacağı enflasyon hızı geçmişe değil, sözkonusu döneme ait olmalıdır. Hükümetin önceleri banka mevduatlarında üç aylık faiz oranlarını diğerlerinden yüksek tutarak bir süre içinde enflasyon hızını aşağıya çekmeye gayret edeceği izlenimini vermişti. Ancak bu durumun tekrarlanması ve üstelik faiz oranlarının artırılması, kendi çıkardığı bonolara çok yüksek faiz uygulaması, % 51 net faiz oranı ile tahvil çıkarmaya hazırlandığının beyan edilmesi; enflasyonun önlenmesinde psikolojik sakıncalar doğurmuştur ve doğurmaktadır. Gerçek faiz oranının % 3 - % 5 gibi bir seviyede olması kabul edilirse, önümüzdeki bir yıl içinde hükümet, % 46-48 seviyelerinde bir enflasyon hızı beklemektedir. Bu durum da, hükümetin enflasyonu önlemede çaresiz kaldığını ve uygulanan para politikasının başarı derecesini ortaya koymaktadır. Hükümetin çeşitli yetkilileri, devamlı olarak, 1984 yılı sonunda enflasyon hızının % 25'e indirileceğini belirtirlerken, uygulama, bunun kesinlikle gerçekleşmeyeceğini göstermektedir. Bir taraftan stokçuluğu önlemek, diğer taraftan da yüksek enflasyon hızına göre hazırlık yapmak çelişkilidir. Bu durum stokçuluğu teşvik etmekte, işletmelerde likidite sıkıntısına yol açmaktadır.

Bu arada olumlu bir gelişme ise, Başbakan Özal'ın 20 Ağustos'da devlet borçlanmalarında serbest faiz sistemine geçileceğini, üç ve altı aylık devlet bonolarının ihale edileceğini duyurmasıdır. Gerçekte bu sistem, bonoların en yüksek fiyatı (veya en düşük faiz oranını) verenlere satılması demektir. Bu sistemde, faiz oranı devlet tarafından değil, arz ve talebe göre belirlenmektedir. Bonolar da en düşük faiz oranını teklif edenden başlayarak satılmaktadır. Bu sistem, Amerika'da devamlı uygulanmakta ve kısa vadeli Hazine bonoları için her hafta teklif alınmaktadır. Bu yeni sistem, 80 milyar TL'lik Hazine bonolarının daha düşük faiz oranları ile satışını mümkün kılacaktır.

Diğer taraftan, serbest faiz oranlarının sadece devlet borçlanmasına uygulanarak diğer kesimlerin bunun dışında tutulmaması gerekmektedir. Ekonomide bankaların mevduat, işletmelerin tahvil faiz oranları serbestçe taraflardan arz ve talebe göre belirlenmelidir. Bütün bankaların aynı faiz oranları uygulamaları yerine büyüklük, sağlamlık, risklerine göre farklı oranı uygulamaları yerinde olacaktır. Serbest faiz, devamlı vurguladığımız gibi, daha iyi bir kaynak dağılımı yaratabilecektir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.84	94.18	133.33	242.03	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Tekvimi Yılı Kârı			Dağılılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1981 (000 TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1981 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	1983 (Net)	1984	Temmuz 1984	Ağustos 1984
1	AKCİMENTO	630	630	356.520	318,2	180	50	50	20	4.500	1.000	4.000	4.000
2	ALTAŞ	60	60	50.303	70,1	110	50	50	60	1.150	1.500	1.500	1.500
3	ANADOLU CAM	1.750	1.750	1.303.419	722,5	733	100	100	100	5.500	3.400	2.400	2.400
4	AROMA	200	200	z	z (178,7)	z	z	z	z	900	900	900	900
5	ASLAN CİMENTO	4.477	4.477	z	z (668,5)	124	z	z	z	800	800	800	800
6	BAGFAŞ	4.000	4.000	1.751.181	1680	2623	64	65	75	3.500	3.600	3.600	3.600
7	BASTAS	270	270	344.000	171,9	278	110	50	40	6.000	4.400	4.400	4.400
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	285.000	1034	1146	100	400	740	28.000	28.000	28.000	28.000
9	BURSA CİMENTO	567	567	391.900	472,7	561	60	85	35	7.400	10.000	4.000	4.000
10	CELİK HALAT	1.080	1.080	265.814	1129,4	1211	50	133	100	9.000	2.700	2.500	2.500
11	CİMSA	1.440	1.440	1.268.015	2652,7	710	200	387,7	145	20.000	20.000	18.000	18.000
12	CUKUROVA ELEKTRİK	1.200	1.200	660.200	685	1276	61	100	105	2.300	2.000	2.000	2.000
13	EZACABASI YATIRIM H.	800	800	231.500	215,6	339	50	30	30	1.350	1.200	1.000	1.000
14	EGE GÜBRE	800	800	832.715	1045,7	1209	70	80	40	5.000	4.000	3.900	3.900
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	553.400	1293,7	1458	65	60	60	3.000	2.400	2.400	2.400
16	GOOD YEAR	460	460	555.300	1202,3	1458	100	800	150	18.000	6.000	6.000	6.000
17	HEKTAŞ	600	300	304.055	637,8	1086	100	84	140	4.400	5.750	1.750	1.750
18	İZCANNI	607,5	607,5	359.530	557,7	656	100	170	160	9.000	6.000	3.500	3.500
19	KARTONSAN	3.080	2.464	623.749	925,5	1173	60	120	110	5.500	6.400	1.800	1.800
20	KAV	240	240	137.872	483,7	618	150	500	300	32.000	18.000	18.000	18.000
21	KOC HOLDING	1.000	1.000	1.404.000	1404,4	2398	50	150	150	4.750	7.000	7.000	7.000
22	KOC YATIRIM	1.000	1.000	205.421	438,7	558	35	50	50	1.400	1.300	1.200	1.200
23	KORDSA	2.625	2.625	760.998	2015	3112	75	179	260	14.000	4.200	4.200	4.200
24	KORUMA TARIM	1.575	1.575	904.040	1351,2	1173	75	110	80	6.750	2.200	2.100	2.100
25	LASSA	10.800	10.800	z	z	z	z	10,1	z	1.050	1.800	1.000	1.000
26	MAKİNA TAKİM	3.000	250	211.167	153,3	96	50	10	15	1.500	1.800	1.800	1.800
27	MENSUCAT SANTRAL	1.892	1.892	z	133,7	134	z	bd	z	900	1.000	1.000	1.000
28	NASAŞ	6.000	3.500	413.000	1059,9	634	50	6,8	75	1.400	1.000	1.000	1.000
29	NIH CİMENTO	1.430	715	87.500	82,5	170	230	444	170	20.000	27.500	27.500	27.500
30	OLMUK	600	600	180.532	56,1	z	50	10	z	2.400	2.600	2.500	2.500
31	OTOSAN	5.000	3.920	780.600	1118,4	625	104	84	4	5.000	1.900	1.800	1.800
32	PİMAŞ	1.000	1.000	114.498	71,8	34	50	22	8	2.100	1.800	1.800	1.800
33	PILASTİFAY	54	54	102.234	134,9	202	50	125	150	6.000	6.250	6.250	6.250
34	POLYLEN	450	2.800	345.529	1367,3	945	60	300	703	18.000	15.000	8.000	8.000
35	RABAK	6.000	5.000	431.285	517,7	815	75	60	50	5.600	1.900	1.400	1.400
36	SARKUYSAN	5.000	2.100	459.900	932,7	1006	160	195	100	9.000	3.250	3.250	3.250
37	SIEMENS	1.400	1.400	1.432.900	1432,9	1870	95	200	160	12.000	12.500	11.000	5.000
38	SİFAŞ	520	520	305.020	1377,7	1227	60	400	250	19.000	15.500	6.000	8.000
39	SUNTA	240	240	z	z (36,6)	bd	z	z	z	900	500	900	900
40	T. SİSE VE CAM FAB	9.000	9.000	1.038.628	800,6	850	80	104	54	5.300	1.450	1.400	1.400
41	TRANSURK HOLDİNG	600	600	275.632	275,6	bd	z	bd	z	800	800	800	800
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB	3.000	3.000	z	z (155,4)	819	z	z	z	1.100	1.500	1.500	1.500
43	UNIROVAL	1.800	1.800	359.000	510,3	453	120	50	40	3.000	4.100	4.000	2.000

Açıklama : z = Zarar; b, d = Baki; Dağılı; d = Dağılımıyor.

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123, İstanbul tel. 76 30 66 telex. 23 228 Ebos tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.
ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

BANKACILIK

1983 YILINDA Bankalar, Mevduat ve Krediler

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

I. Genel Çizgileriyle Gelişmeler

ÜLKEMİZDE 1983 yılında bankacılık, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, genel çizgileriyle şöyle özetlenebilir:

1 - 1982 yılı sonunda T.C. Merkez Bankası dahil 49 olan banka sayısı, 1983 yılı sonunda 46'ya düşmüştür. Hisarbank, İstanbul Bankası, Ortadoğu İktisat Bankası'nın T.C. Ziraat Bankası'na devredilerek tüzel kişiliklerinin sona ermesinin yanı sıra, İşçi Kredi Bankası'nın bankacılık yapmak yetkisinin kaldırılarak tasfiyeye tabi tutulması, ulusal banka sayısını azaltırken; Pakistan'ın önde gelen bankalarından Habib Bank Limited'in ülkemizde şube açarak faaliyete geçmesi, yabancı banka sayısını 10'a yükseltmiştir.

2 - Türk bankacılık sisteminin oligopolistik yapısında 1983 yılında da herhangi bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'nin önde gelen dört ticaret veya mevduat bankası (T.C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Akbank ve Yapı ve Kredi Bankası) 1983 yılı so-

nu itibarıyla ülkedeki toplam mevduatın % 66,2'sine sahip ve banka kredilerinin % 54,7'sine egemen bulunmaktadır. Bu oranlar, Türkiye'de bankacılık alanında çok yüksek bir yoğunlaşma olduğunu göstermektedir.

3 - 1983 yılında, uzun yıllardan sonra ilk kez banka şube sayısı azalarak 6375'den 6284'e düşmüştür. Şube sayısında azalış 91, oransal olarak da % 1,4'dür.

4 - Mevduat artış hızı, önceki yıllara kıyasla yavaşlamıştır. 1983 yılında toplam mevduat, bir önceki yıla kıyasla % 29,5 oranında artarak yıl sonunda 3 trilyon 386,8 milyar liraya yükselmiştir. Mevduat artış hızları, 1981 yılında % 102,6, 1982 yılında da % 58,9 idi. Önceki yıllarla karşılaştırma, 1983 yılında mevduat artış hızındaki yavaşlamayı daha belirgin biçimde ortaya koymaktadır. 1981 yılına kıyasla son iki yılda mevduat artış hızındaki yavaşlama bir ölçüde bankaların uygulamasından kaynaklanmaktadır. Bankalar, süresi henüz dolmamış vadeli mevduat için yıl sonlarında hesapladıkları faizleri 1981 yıl-

lı sonuna kadar mevduat tutarına eklerken, 1982 yılı sonundan itibaren bu uygulamalarını değiştirmişlerdir. Vadeli mevduat için yıl sonunda hesaplanan faizlerin mevduat tutarı içinde gösterilmemesi, mevduat artış hızının yavaşlamış görünmesinde bir ölçüde etkili olmaktadır.

Mevduat rakamlarının incelenmesi, bankaların 1983 yılı sonunda da yine yapay yollarla toplam mevduat hacimlerini 300 milyar lira dolaylarında şişkin gösterdikleri kanısını doğurmaktadır. Gerçekten 1983 yılı sonunda 3 trilyon 386,8 milyar TL olan toplam mevduat, 1984 yılının ilk ayında 3 trilyon 89 milyar TL'ye düşmüştür. Yılın ilk aylarında ticari mevduat ile bankalar mevduatında azalış dikkati çekicidir. 1983 yılında sonunda 820 milyar dolayında olan ticari mevduat, Ocak/1984 ayı sonunda 200 milyar TL'den fazla azalarak 605 milyar liraya düşmüştür. Bankalar mevduatı da 1983 yılı sonundaki 257,9 milyar TL olan düzeyinden, Ocak/1984'de 154 milyar TL'ye gerilemiştir. Bankalar, genellikle yıl sonlarında ticari mevduat ile bankalar mevduatını şişkin göstermek yolu ile vitrin süslemesi yapmaktadırlar. Bu geleneklerini 1983 yılında da sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

5 - 1983 yılında mevduat türlerindeki artış hızları farklı olmuştur. En hızlı artış % 65,8 ile resmi mevduatta görülmüştür. Tasarruf mevduatı 1983 yılında % 28,1 artış ile artış hızı yönünden ikinci sırada yer almıştır. Yıl sonlarında bir ölçüde şişkin gösterilmelerine karşın, ticari mevduatta artış hızı % 24,2 ve bankalar mevduatında da % 17 düzeyinde kalmıştır. Resmi mevduat dışında, tüm mevduat türlerinde artış hızları, 1982 yılına kıyasla yavaşlamıştır.

6 - Mevduat türlerindeki farklı büyüme hızları, bankaların mevduat yapısını 1983 yılında da etkilemeye devam etmiştir. Resmi mevduatın

toplam mevduat içindeki payı % 8,4'den % 10,8'e yükselirken, diğer mevduat türlerinin payları gerilemiştir. 1980'den sonra toplam mevduat içindeki payı yükselme gösteren tasarruf mevduatının payı da (diğer mevduat dahil) % 57,9'dan % 57,4'e gerilemiştir.

7 - İzlenen faiz politikası en belirgin etkisini tasarruf mevduatının vade yapısı üzerinde göstermiştir. 1983 yılı sonlarında yeni düzenleme yapıncaya kadar, vadeli mevduatla vadesiz mevduat arasındaki faiz farkının dar tutulması, etkisini vadeli ve vadesiz mevduat artış hızları üzerinde göstermiştir. Vadesiz mevduat % 118,4 oranında artarken, vadeli mevduatta artış hızı % 8 düzeyinde kalmıştır. Mevduat sertifikalarının bankerler aracılığı ile pazarlamasının son bulması ve 1983 yılında hamiline yazılı mevduat sertifikalarının, hamiline yazılı menkul değerlerin vergi yüklerinin ağırlaştırılması sonucu çekici olmaktan çıkması nedeniyle azalması, vadeli mevduat artışının çok sınırlı ölçüler içinde kalmasına yol açan etmenlerden biri olmuştur.

Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında artış hızlarının bu denli farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade yapısını değiştirmiş; vadeli mevduatın tasarruf mevduatı içindeki payını % 81,8'den % 69,1'e düşürürken, vadesiz tasarruf mevduatının payını da % 18,2den % 30,9'a yükseltmiştir. Bu şekilde toplam mevduat içindeki payı 1977'den bu yana sürekli düşüş gösteren vadesiz tasarruf mevduatının payı 1983 yılında yükselmiştir.

Vadeli mevduatın 1983 yılında faiz oranının düşürülmesinin yanı sıra, bu mevduat türünün banka kaynakları içinde görelli payının azalması da, bankaların kaynak maliyeti üzerinde olumlu etkiler doğurmuştur.

8 - T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredi-

ler, 1983 yılında da artmaya devam etmiştir. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, 1983 yılında 237,4 milyar TL'ye ulaşmış ve % 81,9 oranında artmıştır. Mevduat artış hızının yavaşlamasına karşı, T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerdeki gelişme, banka kaynakları arasında Merkez Bankası kredilerinin payının yükselmesine yol açmıştır. 1982 yılında Merkez Bankası kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 9,2'ye kadar düşmüş iken, 1983 yılı sonunda yeniden % 10,9'a yükselmiştir (1).

9 - Mevduat veya ticaret bankalarının toplam kaynakları içerisinde, özkaynaklarının payı (ödenmiş sermaye + yedek akçeler + dönem kârı - zararlar) 1982 yılı sonunda % 6,3 iken, bu oran 1983 yılı sonunda % 7,3 olmuştur. Bankalarda özkaynak artış hızının mevduat artış hızının üstünde oluşu, banka kaynaklarının, toplam kaynak içindeki payının yükselmesine yol açmıştır. Mevduat veya ticaret bankalarının özsermayeleri (1983 yılı kârı hariç) 1982 yılı sonunda 213 milyar 532 milyon TL iken, 1983 yılı sonunda 387 milyar 358 milyon TL'ye yükselmiştir. Artış oranı % 81,4'dür.

Kalkınma ve yatırım bankaları dahil bankacılık sisteminin özsermayesi, 1982 yılında 274 milyar 487 milyon liradan, 1983'de 456 milyar 735 milyon liraya yükselmiştir. Bankacılık sisteminde (T.C. Merkez Bankası hariç) 1983 yılında özsermaye artış hızı ise % 66,4'dür.

Özsermaye artış hızının ticaret (veya mevduat) bankalarında, bankacılık sisteminden daha yüksek olması, bu gruba giren bankaların, 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin getirmiş olduğu bazı ölçülere

uyum sağlamak için, ödenmiş sermayelerini arttırmaları ve bankaların bir bölümünün yeniden değerlendirme işlemini 1983 yılında yapmaları ile açıklanabilir.

10 - Banka kredilerindeki artış hızı da, mevduat artış hızına kötü olarak 1983 yılında yavaşlamıştır. Tüm banka kredileri (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1983 yılı sonunda 2 trilyon 985,1 milyar liraya yükselmiştir. Artış hızı ise % 32,6'dır.

Devlet Yatırım Bankası (DYB) hariç banka kredilerinin 1983 yılı sonunda ulaştığı düzey 2 trilyon 739,3 milyar TL'dir. DYB kredileri dikkate alınmadığında, banka kredilerindeki artış hızı % 33,7 olmaktadır. Bir önceki yıl kredilerdeki artış hızı % 38 idi.

11 - 1983 yılında bankacılık sisteminin kârı (T.C. Merkez Bankası hariç ve zarar eden bankaların dönem zararları indirildikten sonra) 82 milyar 119 milyon liradır. Bir önceki yıl tüm bankacılık sisteminin kârı 71 milyar 214 milyon lira idi.

Yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan bankaların kârı (dönem zararları indirildikten sonra) 56 milyar 521 milyon liradır. Bu gruba giren bankaların 1982 yılında kârlarının toplamı ise (dönem zararları indirildikten sonra) 50 milyar 921 milyon lira idi.

Bankaların kârları tutar olarak artmış görünmekle beraber, oransal olarak azalmıştır. Bankacılık sisteminin (T.C. Merkez Bankası hariç) 1983 yılında kâr/özsermaye oranı % 18 olmuştur. Bu oran 1981 yılında % 35,3, 1982 yılında da % 25,9 idi.

Mevduat veya ticaret bankalarının ise kâr/özsermaye oranı daha düşük olup, 1983 yılında % 15,4'dür. 1981 ve 1982 yıllarında ise bu grup bankaların kâr/özsermaye oranları, sırasıyla % 50 ve % 29 idi. Kâr oranında düşüş, ticaret ve mevduat banka-

(1) T.C. Merkez Bankası 1983 Yıllık Rapor.

larında daha dikkati çekici boyutlarda olmuştur.

Mevduat ve ticaret bankaları grubunda: kamu, özel ve yabancı bankaların kâr/özsermaye oranları çok farklıdır. Yabancı bankalarda kâr/özsermaye oranı ortalama % 61'e yükselebilirken; özel ulusal mevduat bankalarında % 17,8'e, kamu bankalarında % 3'e kadar düşmektedir.

Banka kârlarında dikkati çeken bir gelişme de, bankaların normal bankacılık faaliyeti dışında elde etmiş oldukları gelirlerin yüksekliğidir. Kalkınma ve yatırım bankaları dışında bankaların gelir tablolarında göstermiş oldukları muhtelif gelirler ve kârlar toplamı 51 milyar 937 milyon TL'dir. Bu rakam, hemen hemen mevduat toplayan bankaların 1982 yılı kârları toplamına (zararlar indirildikten sonra) eşittir.

II. Sayısal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1983 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler»i içeren 132 sayılı yayımından yararlanarak; 1983 yılında banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeler sayısal olarak aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 - Faaliyette Bulunan Bankalar

1983 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 46'dır. Mevcut bankalar aşağıdaki şekilde ayırma tabii tutulabilir (Tablo I):

1983 yılında Pakistan'ın önde gelen bankalarından Habib Bank Limited'in ülkemizde şube açarak faaliyete geçmesine karşılık; İstanbul Bankası, Hisarbank, Ortadoğu İktisat Bankası (ODİBANK)'nın T.C. Ziraat Bankası'na devredilerek tüzel ki-

şiliklerinin sona ermesi, İşçi Kredi Bankası'nın bankacılık faaliyeti yapma yetkisinin kaldırılması; anılan yıl sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısının 46'ya düşmesine yol açmıştır.

Ülkemizde ulusal banka sayısındaki azalış 1984 yılında da devam etmiş. İstanbul Emniyet Sandığı'nın T.C. Ziraat Bankası ile birleşmesi, T. Bağcılar Bankası'nın bankacılık faaliyetinin sona ermesi, 1984 yılı başlarında ulusal banka sayısını (özel kalkınma bankaları hariç) 31'e indirmiştir. Buna karşılık yabancı bankaların, A.B.D. kökenli iki bankanın (Bankers Trust ve Chase Manhattan) ülkemizde faaliyete geçmesi, banka sayısının aynı kalmasına yol açmıştır.

Son yıllarda ülkemizde ulusal banka sayısındaki azalışa karşılık, 1980 yılında sayıları 4'e kadar inmiş yabancı bankaların sayılarının 1984 yılı ortalarında 12'ye yükselmesi, bankacılık alanında en önemli kurumsal gelişme olarak görülmektedir.

2 - Şube Sayısındaki Gelişmeler

1983 yılında banka şube sayısı azalmış, 6375'den 6284'e düşmüştür.

TABLO I

1983 Yıl Sonunda Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

Bankalar	Adet
- Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)	1
- Ulusal Bankalar	33
Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar	14
(T.C. Merkez Bankası hariç)	
Ticari Bankalar	19
- Yabancı Bankalar	10
- Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2
Toplam	46

Bu rakama bankalarımızın yurt dışındaki 13 şubeleri de dahildir (Kuzey Kıbrıs'ta 8, F. Almanya'da 2, İngiltere'de 1, A.B.D. 1, Bahreyn'de bulunan 1 şube). 1970-1983 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler «Tablo II»de verilmiştir.

TABLO II

**Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler
(1970 - 1983)**

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl içinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	-1.4

Tablonun ortaya koyduğu gibi, 1983 yılında banka şube sayısındaki azalış 91, azalış oranı % 1.4'dür. Banka şube sayısı, ülkemiz planlı döneme girdiğinden bu yana ilk kez geçen yıl azalmıştır. Bu azalmanın nedenleri şöyle açıklanabilir: (i) 1983 yılında üç ulusal bankanın T.C. Ziraat Bankası'na devredilmesi ve bir bankanın da bankacılık faaliyeti yapma yetkisinin kaldırılması; (ii) Geçen yıl yayımlanan 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile banka şubeleri için öngörülen sermaye miktarının artırılması; (iii) Bankaların artan maliyetleri karşısında daha rasyonel bir şube politikası izleyerek, zararlı veya az mevduatlı şubelerini kapatmaları veya birleştirmeleri; (iv)

Mevduatın pahalı bir kaynak halini alması sonucu şube bankacılığının çekiciliğini yitirmesi; (v) Büyük bankaların yurt yüzeyinde örgütlenmelerini büyük ölçüde tamamlamış olmaları...

Bu etmenler, etkilerini 1984 yılında da göstermiş, içinde bulunduğumuz yılda da banka şube sayısı azalmaya devam etmiştir. Nisan/1984 sonu itibariyle banka şube sayısı, yıl

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları:

- Bankacılar
  - İktisatçılar
  - Yöneticiler
- ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1983 yılı cildi : 2.000.— TL
1982 yılı cildi : 1.500.— TL
1981 yılı cildi : 1.000.— TL
1980 yılı cildi : 800.— TL
1979 yılı cildi : 800.— TL
1978 yılı cildi : 800.— TL
Önceki yıllar : 500.— TL

İSTEME ADRESİ :

Çatalceşme Sokak No. 17/4

Cağaloğlu - İstanbul

TELEFON : 526 34 11

sonuna kıyasla 42 daha azalarak 6.242'ye inmiştir.

Banka şubelerinin bölgelerarası dağılımı 1964-1983 yılları arasında karşılaştırmalı olarak «Tablo III»de verilmiştir. 1983 yılında kapatılan şubeler bölgeler arasında dengeli bir şekilde dağıldığından, 1983 yılında 1982 yılına kıyasla şubelerin bölgelerarası dağılımında, oransal olarak hemen hemen bir değişiklik olmamıştır.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964 - 1983 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinin ülkenin gelişmiş yörelerinde ve büyük kentlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Gerçekten Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu gibi 26 ile kapsayan gerice yörelerdeki banka şubelerinin toplam banka şube sayısına oranı 1964 yılında % 21 iken, bu oran 1983 yılında % 18,3'e düşmüştür. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul: 1168, Ankara: 516, İzmir: 465) banka şube sayısı ise, toplam banka şube sayısının (2148/6271) % 34,3'ünü oluşturmaktadır. Yukarıdaki veriler, banka şubelerinin yurt yüzeyindeki dengesiz dağılımının devam ettiğini ortaya koymaktadır.

B. Banka Kaynakları

Banka kaynakları, esas itibariyle özsermaye, mevduat ve Merkez Bankası kredilerinden oluştuğundan, bu kaynaklarda 1983 yılında görülen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1 - Özsermaye

Ülkemizde bankaların özsermayeleri (T.C. Merkez Bankası hariç) 1983 yılı sonu itibariyle, ayrıntısı «Tablo IV»de gösterildiği gibi 456.735 milyon liradır. T.C. Merkez Bankası da dahil edildiğinde, bankacılık sisteminin özsermaye toplamı 468.944 milyon liraya ulaşmaktadır.

Tabloda yer alan rakamlara Denizcilik Bankası, Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullandıkları özkaynaklar ile, Kalkınma ve Yatırım Bankaları da dahil bulunmaktadır. Özellikle gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankaların özsermayelerindeki gelişmeler 1970 - 1983 döneminde şöyledir (Tablo V):

Ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankalar grubunun

TABLE III
Banka Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı

Bölgeler	1964		1979		1980		1981		1982		1983	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Orta Kuzey	261	13.7	879	15.3	910	15.3	941	15.1	956	15.0	941	15.0
2. Ege	360	18.9	1134	19.7	1186	19.9	1259	20.1	1283	20.2	1266	20.2
3. Marmara	548	28.7	1611	28.0	1652	27.7	1722	27.5	1731	27.3	1705	27.2
4. Akdeniz	162	8.5	530	9.2	542	9.1	576	9.2	595	9.4	594	9.5
5. Kuzey Doğu	82	4.3	180	3.1	186	3.1	193	3.1	195	3.1	192	3.1
6. Güney Doğu	101	5.3	227	3.9	238	4.0	244	3.9	247	3.9	243	3.9
7. Karadeniz	176	9.2	568	9.9	585	9.8	610	9.8	618	9.7	615	9.8
8. Orta Doğu	99	5.2	252	4.3	265	4.4	283	4.5	290	4.5	287	4.5
9. Orta Güney	118	6.2	380	6.6	402	6.7	428	6.8	441	6.9	428	6.8
Toplam	1907	100.-	5761	100.-	5966	100.-	6256	100.-	6366	100.-	6271	100.-

Not: Yurt dışındaki şubeler dahil edilmemiştir.

TABLO IV
Bankaların Özsermaye Yapıları (Milyon TL)
(1983 Sonu İtibariyle)

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeleri	Dönem ve Geçmiş Yıl Zararları	Özsermaye Toplamı
- Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESİYAB hariç)	396.686	187.417	49.106	17.759	218.764
- Diğer Ulusal Bankalar (Ticaret Bankaları)	102.800	54.545	103.244	5.014	153.775
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları	308.000	52.314	17.063	—	69.377
- Özel (TSKB ve SYKB)	8.000	5.414	2.669	—	8.083
- Kamu (DYB ve DESİYAB)	300.000	46.900	14.394	—	61.294
- Yabancı Bankalar	8.221	8.221	6.708	110	14.819
Toplam	815.707	302.497	176.121	22.883	456.735
T.C. Merkez Bankası	25	25	12.184	—	12.209
Genel Toplam	815.732	302.522	188.305	22.883	468.944

Not: (1) 1983 yılı kârlarından, yedek akçelere eklenecek bölüm özsermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(2) Banka bilançolarının pasifinde yer alan karşılıkların ne kadarının aktiflerdeki değer düşüşleri için ayrıldığı, ne kadarının yedek akçe niteliğinde olduğu konusunda ayırım yapılamadığından, karşılıklar özsermaye hesabına dahil edilmemiştir.

özsermayesi 1983 yılında % 81,3 oranında artarak yıl sonunda 272 milyar 234 milyon liraya yükselmiştir. Bu grup bankaların özsermayelerinin 1982 yılında % 73,2 oranında artış gösterdiği dikkate alındığında, özsermaye artışının görece olarak hızlandığı sonucuna varılabilir. Ancak son iki yıldır bankaların özsermaye artışları daha çok yeniden değerlendirilmeden kaynaklanmaktadır. Oto-finansman olanakları sınırlı olan bankaların yedek akçelerindeki artış, banka özsermayelerindeki artışın daha çok yeniden değerlendirilme sonucunu ortaya koymaktadır. Yeniden değerlendirilmenin

etkisi giderildiğinde, 1981 yılında % 214 kadar yükselmiş banka özsermaye artış hızının, anılan yıldan bu yana yavaşlamakta olduğu gözlenmektedir.

Geçen yıl yürürlüğe giren 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, bankalar için zorunlu en az sermaye ve şubelere ayrılması gereken sermaye tutarlarını önemli ölçüde artırmış bulunmaktadır. Ayrıca özsermaye veya özkaynak, bankalarda genel kredi hacmi, bir gerçek veya tüzel kişiye açılacak kredi sınırları, iştiraklere verilecek krediler, iştiraklere yatırılacak sermaye tutarı, limit dahilli ve-

rilecek teminat mektupları ve yabancı bankaların verecekleri mukabil kefalet (kontrgaranti) karşılığı verilecek teminat mektuplarının, bankaların edinebilecekleri taşınmaz mallar konusunda bir sınır ve ölçü oluşturması; T.C. Merkez Bankası'nın bankalara reeskont-avans limiti saptarken özsermayelerini de bir etmen olarak göz önüne alması; bankaları daha fazla özsermaye ile çalışmaya zorlamaktadır.

Ancak anılan kararname, bankalara, sermaye koşullarına uyum için iki yıllık bir süre tanımıştır. Bu süre 1985 yılı ortalarında bitecektir. Kararnamenin ilgili hükümleri değiştirilmediği takdirde, önümüzdeki bir yıl içinde bankaların yoğun bir biçimde özkaynaklarını artırma çabalarına girmeleri beklenebilir.

TABLO V
Ticaret Bankalarının
Özsermayelerindeki Gelişmeler
1970 - 1983

Yıllar	Ticaret Bankalarının Öz Sermayeleri * (Milyon TL)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	—
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25
1977	10.241	% 27
1978	12.232	% 20
1979	18.233	% 49
1980	27.600	% 51
1981	86.700	% 214
1982	150.180	% 73,2
1983	272.234	% 81,3

(*) T.C. Merkez Bankası, Sümerbank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Yatırım ve Kalkınma Bankası, DESİYAB hariç.

«Tablo IV», bankaların özsermaye yapılarını da ortaya koymaktadır. Kanunla kurulmuş kamu bankalarının özsermaye yapılarında ödenmiş sermayenin daha büyük bir ağırlık taşımasına karşılık; özel bankalarda yedek akçelerin payı, ödenmiş sermayeden daha yüksek bulunmaktadır.

1983 yılı sonu itibarıyla özel ticaret bankalarının ödenmiş sermaye tutarı 52.314 milyon TL iken, yedek akçeleri toplamı 103.244 milyon liradır. Özel bankalarda, yedek akçelerin özkaynaklar içinde 2/3 gibi oldukça yüksek pay taşımasının nedenlerinden biri de bankaların yapmış oldukları yeniden değerlemedir.

2 - Mevduat

Banka kaynakları arasında en önemli yeri oluşturan mevduatta, 1983 yılında gözlenen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır:

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel olarak)

1983 yılı sonunda genel mevduat hacmi (bankalararası mevduat dahil),

ES Yayınları sunar:

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

**SERMAYE PİYASASI
HUKUKUNUN
ESASLARI**

Bilim ve İş çevrelerinin beklemediği yapıt.
Fiyatı: 500.— TL

İsteme Adresi:
Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Calaçık Sokak No. 17/4 Çarşıoğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

Not: Ödemeli postalamaya yarılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenler, kitap bedeline ES — TL lıktan pul parasını hava ileterek önceden havale açıklamaları gerekmektedir.

Kıtapçılar için Genel Dağılım:
GE - DA

1982 yılı sonuna göre 772 milyar TL artarak 1983 yılı sonunda 3 trilyon 386.8 milyar liralık bir boyuta ulaşmıştır. Bankalar mevduatı dışında, mevduat hacminin ulaştığı büyüklük 3 trilyon 128,9 milyar TL'dir.

1970 - 1983 döneminde mevduatta-ki gelişmeler, mevduat türleri itibariyle, ayrıntılı olarak «Tablo VI»da verilmiştir. 1983 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

(i) Mevduat artış hızı, önceki yıllara göre yavaşlamıştır. Mevduat artış hızı, 1978 yılında % 32,6, 1979 yılında % 51,7, 1980'de % 102,6'ya yükselmişken; 1982 yılında % 58,7'ye 1983 yılında da % 29,6'ya gerilemiştir. Nominal olarak mevduat artış hızında 1977 yılından beri gözlenen yükselme eğilimi, 1982 yılında yön değiştirmiş, yavaşlama yönündeki bu değişiklik 1983 yılında da devam etmiştir.

(ii) 1983 yılında da mevduat türlerindeki artış hızları birbirinden

çok farklıdır. En hızlı mevduat artışı % 65,6 ile resmi mevduatta görülmektedir. Resmi mevduattaki artışı, sırasıyla tasarruf mevduatı % 28,4, ticari mevduat % 24,2 ve bankalar mevduatı % 17 ile izlemektedir. Ancak özellikle bankalar ve ticari mevduatın, yapay işlemler nedeniyle yıl sonunda şişkin gösterildiğini 1984 yılı başındaki gelişmeler ortaya koymaktadır.

(iii) Mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankaların mevduat yapısını etkilemiş, resmi mevduatın toplam mevduat içindeki payı artmıştır.

(iv) Ticari mevduatın artış hızındaki yavaşlama, 1983 yılında da devam etmiştir. Yıl sonu rakamlarına göre, ticari mevduatta artış 1980 yılında % 84 iken, 1981'de % 64'e ve 1982'de % 40,5'e, 1983 yılında da % 24,2'ye düşmüştür. Gerçekte ticari mevduattaki artış, bankaların yıl sonlarındaki «vitrin süsleme» işlemleri nedeniyle abartılmaktadır. 1983

TABLO VI
Mevduatta Gelişmeler
(Milyon TL)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30
1977	123.245	26	63.936	41	26.080	30	30.276	(2)	243.537	26
1978	160.757	30	87.280	36	35.348	36	39.531	31	322.916	33
1979	237.200	47	155.976	79	50.925	44	45.916	16	490.017	52
1980	385.812	63	286.963	84	84.125	65	56.859	24	813.758	66
1981	909.152	136	469.798	64	157.391	87	111.758	97	1.648.099	103
1982	1.513.943	67	660.088	40	220.334	40	220.436	97	2.614.801	59
1983	1.943.851	28	819.749	24	365.255	66	257.906	17	3.386.761	30

Not: 1979 - 1983 yıllarında diğer mevduat, tasarruf mevduatı içinde gösterilmiştir.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

yılı sonunda 820 milyar TL olarak açıklanan ticari mevduatın izleyen aylarda düşmesi, yıl sonunda ticari mevduatın 200 milyar TL dolayında şişkin gösterildiğini ortaya koymaktadır.

Yıl sonundaki abartma bir yana bırakılacak olursa, 1983 yılında ticari mevduattaki gelişme çok sınırlı ölçüler içinde kalmıştır. Kaldı ki, bankalardaki ticari mevduatın önemli bir bölümünün gerçek mevduat olup olmadığı tartışılabilir. Bankaların, kredilerden sağladıkları verimi yükseltebilmek için, mevduat blokajı uygulamalarını sürdürmeleri, türetilmiş mevduat yaratılmasına yol açmaktadır. Ekonomik hayattaki durgunluk, firmaların içinde bulunduğu likidite sıkıntısı, 1983 yılında da ticari mevduattaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemiştir.

(v) Son yıllarda bankalararası mevduatta artış hızını belirleyen en önemli etmen, bankalar mevduatı şeklinde gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DÇM) olmuştur. DÇM girişlerinin yavaşlaması, bankalar mevduatında artış hızının son yıllarda diğer mevduat türlerine kıyasla daha ılımlı ölçüler içerisinde kalmasına yol açmaktadır. Kaldı ki 1979 yılında Londra'da imzalanan DÇM erteleme anlaşması çerçevesinde, dışarıda yerleşik tüzel kişilerin açmış oldukları DÇM hesaplarının önemli bir bölümü T.C. Merkez Bankası tarafından üstlenilmiştir. Bu nedenle bankalar mevduatının bir bölümünü, DÇM hesaplarından dönmüş T.C. Merkez Bankası mevduatı oluşturmaktadır. 1983 yıl sonu itibarıyla TCMB'nin bankalardaki bu tür mevduatının tutarı 17.901 milyon TL olarak hesaplanmaktadır.

1983 yılında bankalar mevduatında önceki yıllara kıyasla bir yavaşlama gözlenmektedir. Gerçekten açıklanan rakamlara göre, anılan yılda bankalar mevduatında artış oranı

% 17'dir. Bankalar mevduatı da, yıl sonlarında bankaların birbirlerine yapacakları karşılıklı mevduatla, yüksek gösterilebilecek bir mevduat türüdür. Bankalar mevduatı için, mevduat munzam karşılığı oluşturmak zorunluluğunun olmaması ve dispoIBILite hesabında bankalar mevduatının yükümlülükler arasına dahil edilmemesi; mevduat artış hızını yüksek göstermek isteyen bankaların, yıl sonlarında yapay mevduat artışı yollarına başvurmalarını kolaylaştırmaktadır. Nitekim 1984 yılı başlarında bankalar mevduatının, 100 milyar TL dolaylarında bir azalış göstererek 165 milyar TL'ye düşmesi, bu tür mevduatın yıl sonunda şişkin gösterildiğinin bir yerde kanıtı olmaktadır.

(vi) Açıklanan bilgilere göre, 1983 yılında resmi mevduatta artış önceki yıllara göre daha hızlıdır. 1982 yılında % 40 oranında artış göstermiş olan resmi mevduatta artış hızı 1983'de % 65,6'ya yükselmiştir. Bununla beraber 1984 yılı başlarında bu tür mevduatta da önemli olarak nitelendirilebilecek bir gerileme, yıl sonunda resmi mevduatın da bankalarca yüksek gösterildiği izlenimini uandırmaktadır.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre, «Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde T.C. Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhâbirlerine yatırılması» zorunlu bulunmaktadır (1211 sayılı Kanun m. 41). Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası ve bu bankanın muhabiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır.

(vii) 1983 yıl sonunda toplam mevduatın % 57,4'ünü (diğer mevduat dahil) tasarruf mevduatı, % 24,2'sini ticari mevduat, % 10,8'ini resmi mevduat ve % 7,6'sını da bankalar mevduatı oluşturmaktadır. Mevduatın

türler itibariyle dağılımında, bir önceki yıla kıyasla gözlenen değişiklik, resmi mevduat payının yükselmesine karşılık diğer tüm mevduat türlerinin paylarının azalmasıdır. Gerçekten 1982 yılında tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 57,9 iken, bu oran 1983'de % 57,4'e, bankalar mevduatının payı % 8,5'den % 7,6'ya, ticari mevduatın payı da % 25,2'den % 24,2'ye gerilemiştir. Buna karşılık resmi mevduatın görece payı da % 8,4'den % 10,8'e yükselmiştir.

Geniş bir zaman aralığı içinde bankacılık sisteminde mevduat bileşimi incelendiğinde önemli değişimler gözlenmektedir. Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi ve bu bileşimde 1970 - 1983 döneminde oluşan değişimler «Tablo VII»de izlenebilir.

Bankalardaki mevduat bileşimi, 1970 - 1983 gibi oldukça uzun bir zaman kesiti içinde incelendiğinde, tasarruf mevduatının payının 1980 yılı sonuna kadar devamlı gerilediği, 1981 yılından itibaren yükselme eğili-

mine girdiği gözlenmektedir. Gerçekten 1980 yılı sonunda tasarruf mevduatının (diğer mevduatla birlikte) payı % 47,4'e kadar düşmüş iken, 1981 yılında % 55,1 ve 1982 yılında da % 57,9'a yükselmiş, 1983 yılında az da olsa gerileyerek % 57,4'e düşmüştür. Tasarruf mevduatının görece payı henüz 1970'li yılların başındaki düzeyine ulaşmamıştır. Buna karşılık ticari mevduatta, tasarruf mevduatının görece payına tamamen zıt bir gelişme gözlenmektedir. Ticari mevduatın toplam mevduat içindeki payı, 1980 yılına kadar devamlı yükselme göstererek % 35,3 gibi bir düzeye ulaştıktan sonra, son üç yıldır hızlı bir düşüş göstermektedir. 1983 yıl sonunda ticari mevduatın payı, bu mevduattaki yapay şişkinliğe karşın % 24,2'ye kadar düşmüştür. DÇM hesaplarının etkisi ile 1976 yılında toplam mevduatın % 15,9'unu oluşturacak bir düzeye ulaşmış olan bankalar mevduatı, anılan yıldan itibaren 1982 yılındaki yapay şişkinlik bir yana, sürekli bir gerileme göstererek 1983 yılında % 7,6'ya düşmüştür.

TABLO VII
Mevduatın Ana Gruplar İtibariyle Bileşimi (%)

Yıllar	Tasarruf Mev. (*)	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1970	65.8	19.1	10.3	4.3
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9
1977	50.6	26.3	10.7	12.4
1978	49.8	27.0	10.9	12.3
1979	48.4	31.8	10.4	9.4
1980	47.4	35.3	10.3	7.0
1981	55.1	28.5	9.6	6.8
1982	57.9	25.2	8.4	8.5
1983	57.4	24.2	10.8	7.6

(*) 1979'dan itibaren Diğer Mevduat dahil.

(viii) Vadeli tasarruf mevduatının son yıllarda olağanüstü olarak nitelendirilebilecek bir gelişme göstermesi, bankalardaki mevduatın vade yapısını değiştirmiştir. 1980 yılında vadesiz ve vadeli mevduatın, toplam mevduat içindeki payları sırasıyla % 72,5 ve % 27,5 iken; bu oranlar, 1981 yıl sonu itibarıyla % 55,4 ve % 44,6; 1982 yıl sonu itibarıyla de % 49,2 ve % 50,8 olmuş; böylece 1982 yılında vadeli mevduatın payı, vadesiz mevduatı aşmış idi. 1983 yılında faiz rejiminde yapılan değişikliklerle vadeli ve vadesiz mevduat faizli arasındaki marjın daraltılması, geçen yıl vadeli mevduat artışında duraklamaya yol açmış bunun sonucu vadeli mevduatın payı gerileyerek % 41,8'e düşmüştür.

(ix) Mevduatın kaynağı veya sektörel dağılımı «Tablo VIII»de verilmiştir.

Mevduatın sektörel dağılımı veya nereden kaynaklandığı incelendiğinde, 1980 yılından sonra hane halkı-

nın mevduat içindeki payının % 42,8'den % 53,1'e yükseldiği, buna karşılık özel işletmelerin payının % 31,2'den % 21'e düştüğü görülmektedir. İzlenen faiz politikası ile özel işletmelerin içinde buldukları likidite miktarları, kuşkusuz mevduatın sektörel dağılımında etkili olmuştur.

(x) Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1983 döneminde gelişmeler «Tablo IX»da izlenebilir.

1983 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımında dikkati çeken gelişme, Marmara Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki payının % 44,5'den % 42,1'e düşmesine karşılık, Orta Kuzey ve Ege Bölgelerinin görece paylarının, sırasıyla % 22,8'den % 24,6'ya ve % 12,9'dan % 13,2'ye yükselmesidir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1970-1983 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, özellikle Marmara Bölgesi'nin payının yükseldiği (% 39,1'den % 42,1'e), gerici yöreler olarak nitelendirilebi-

TABLO VIII
Mevduatın Kaynağı İtibarıyla Dağılımı (%)
-Sektörel Dağılım-

Kaynak veya Sektör	1980	1981	1982	1983
Kamu İdareleri	6.0	6.1	4.6	6.8
Kamu İktisadi Teşebbüsleri	4.5	4.4	3.5	3.7
Diğer Finansal Kurumlar	8.0	5.2	7.9	7.3
Kalkınma Yatırım Bankaları	0.3	0.1	0.1	0.1
Sosyal Güvenlik Kurumları	5.9	5.0	6.2	5.7
Sigorta Şirketleri	0.1	0.0	0.1	0.1
Kooperatifler	1.7	0.1	1.5	1.4
Özel İşletmeler	31.2	25.3	22.4	21.0
Hanehalkı	42.8	44.6	46.2	53.1
Mevduat Sertifikası	2.9	9.8	10.9	3.5
Diğer	4.6	4.6	4.5	4.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

TABLO IX

Mevduatın Bölgearası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Orta Kuzey	22.1	22.1	20.7	20.5	19.8	19.9	20.8	21.2	22.8	24.6
Ege	13.5	13.2	12.5	12.9	12.9	12.9	12.9	11.9	12.9	13.2
Marmara	39.1	40.1	43.1	41.6	42.6	43.0	44.9	46.8	44.5	42.1
Akdeniz	6.5	7.8	8.1	8.5	8.5	8.1	7.2	6.8	7.0	7.0
Kuzey Doğu	1.8	1.7	1.6	1.7	1.6	1.6	1.5	1.2	1.3	1.3
Güney Doğu	1.4	1.3	1.3	1.6	1.4	1.4	1.2	1.3	1.2	1.2
Karadeniz	7.9	6.8	6.2	6.6	6.7	6.6	5.6	5.3	4.9	5.2
Orta Doğu	3.3	2.9	2.6	2.6	2.5	2.6	2.2	2.1	2.1	2.1
Orta Güney	4.4	4.1	3.9	4.0	4.0	3.9	3.7	3.4	3.3	3.3

lecek bölgelerin paylarının ise azaldığı görülmektedir. 1970 yılında 26 ili kapsayan Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10,9 iken, bu oran 1983 yılı sonunda % 7,9'a gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki görece payının düşüşü daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970 - 1983 döneminde, son yıldaki ufak bir artışa karşın, % 7,9'dan % 5,2'ye gerilemiştir. «Tablo IX». Ülkemizde mevduatın dağılımı açısından dengesizliğin azaldığını, aksine artmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

b) Tasarruf Mevduatındaki Gelişmeler

Toplam mevduat içinde % 57'den fazla paya sahip olan tasarruf mevduatında 1982 yılındaki gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir:

(i) Tasarruf mevduatı, 1983 yılında % 28,5 oranında artarak yıl sonunda 1 trilyon 932,4 milyar TL'ye yükselmiştir. 1981 yılında % 102,6 oranında 1982 yılında da % 66,5 oranında artan tasarruf mevduatında, belirgin bir yavaşlama gözlenmektedir. Bu yavaşlamada kuşkusuz yukarıdaki bölümlerde değinildiği gibi, bankaların muhasebe uygulamaların-

daki değişiklik de etkili olmuştur. Bankalar, 1982'den itibaren yıl sonunda vadeli tasarruf mevduatı için hesapladıkları faizleri, mevduat tutarına dahil etmemişlerdir.

(ii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatının artış hızları birbirinden çok farklı olmuş; vadesiz mevduat % 118,4 oranında artarken, vadeli tasarruf mevduatında artış hızı % 8,0 oranında kalmıştır.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızlarının farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade yönünden bileşimini değiştirmiş; vadeli mevduatın payı % 81,8'den % 69'a düşerken, vadesiz tasarruf mevduatının payı da % 18,2'den % 31'e yükselmiştir.

Tasarruf mevduatının vadesiz vadeli ayırımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970 - 1983 döneminde görülen değişimler «Tablo X»de gösterilmiştir.

«Tablo X», tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar şiddetli bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1977 yılında % 70 dolaylarında iken, bu oran 1982 yılında % 18,2'ye kadar indikten sonra 1983 yılında tekrar % 31'e yükselmiş; buna karşılık vadeli tasarruf mevduatının payı % 30'-

c) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sistemine Açmış Olduğu Krediler

1983 yılı sonunda T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu krediler toplamı 527.285 milyon liraya yükselmiştir. Geçen yıl T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık sistemine açmış olduğu kredilerde artış 237,412 milyon lira; artış oranı da % 81,9'dur. 1982 yılında TCMB'nin bankalara açmış olduğu kredilerdeki genişlemenin % 12,7 oranında olduğu dikkate alındığında, 1983 yılında TCMB'nin bankacılık sistemine açtığı kredilerde belirgin bir genişleme görülmektedir. 1982 yılında mevduattaki yavaşlamaya karşın, T.C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine aç-

mış olduğu kredilerdeki görelli genişleme, ticaret bankalarının kaynakları arasında T.C. Merkez Bankası kredilerininin payının artmasına yol açmıştır.

TCMB'nin 1979 - 1983 döneminde bankacılık kesimine açmış olduğu krediler «Tablo XII»de gösterilmiştir. «Tablo XII» TCMB'nin bankacılık sistemine açmış olduğu kredilerin, özellikle dışsattımın finansmanına yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten TCMB'nin dışsattım kredilerinin, bankacılık kesimine açmış olduğu krediler içindeki payı, 1983'de % 34 olmuştur. Ancak 1981 yılında TCMB'nin dışsattımına yönelik kredilerinde payı % 44'e kadar yükselmışken, 1982'de % 34,7'ye düşmüş 1983 yılında da bu düzeyini korumuştur.

TABLO XII

T.C. Merkez Bankası'nın
Bankacılık Kesimine Açmış Olduğu Krediler (Milyon TL)

	1979		1980		1981		1982		1983	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Tarım Kredileri	15.703	20.8	24.970	16.9	33.178	12.9	4.811	1.7	7.327	1.4
Sanayi Kredileri	19.710	26.1	51.208	34.6	85.045	33.1	133.348	46.0	201.318	38.6
Küçük Sanatkâr Dışsattım Kredileri	5.334	7.0	7.381	5.0	12.516	4.9	11.832	4.1	20.330	3.9
Ticaret Kredileri	24.314	32.2	48.110	32.5	113.182	44.0	100.605	34.7	181.456	34.8
Diğer Krediler	10.550	13.9	16.346	11.0	13.326	5.1	39.277	13.5	111.047	21.3
Toplam	75.611	100.0	148.015	100.0	257.247	100.0	289.873	100.0	521.478	100.0

Kaynak : T.C. Merkez Bankası Yıllık Raporlarından yararlanılarak düzenlenmiştir.

Not. (1) Devlet Yatırım Bankası'na, Sümerbank'a ve T.C. Ziraat Bankası aracılığı ile tarım kredi kooperatiflerine açılan krediler hariç.

(2) TCMB'nin 1983 bilançosunda yer alan rakamlarla, 1983 yıllık raporda 28 nolu tabloda yer alan krediler arasında tam bir tutarlık sağlanmadığından, bankacılık sistemine açılan krediler arasında 5.807 milyon TL'lik fark giderilememiştir.

TCMB'nin sınıai kredileri 1983 yılında oransal olarak gerilemiş, TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler içindeki payı % 46,0'dan % 38,6'ya inmiştir. Sanayi kesimine açılan orta vadeli krediler 84.3 milyar TL'den 136,8 milyar TL'ye yükselerek hızlı genişleme gösteren kredi türü olmuştur. Son yıllarda orta vadeli kredilerin genişlemesinin en önemli nedenleri; (i) dövlz kredisi kullanan sanayicilerin kur değışiklikleri nedeniyle karşılaştıkları güçlükleri hafifletecek düşük faizli reeskont kredisi uygulaması ile (ii) çok ortaklı şirketlerin yarım kalmış yatırımlarının tamamlanması ve işletme finansmanlarının sağlanması amacıyla Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESYAB) aracılığı ile kullanılacak bir reeskont kredisi tesis edilmesidir.

1983 yılında TCMB'nin, bankacılık kesimine açmış olduğu ticari kredilerde de önemli boyutlarda artış görülmektedir. Bir yılda 71.8 milyar

TL dolaylarında artış gösteren ticari kredilerin görelî payı % 13,5'den % 21,3'e yükselmiştir. Ticari kredilerdeki artış, likidite sıkıntısına düşen bazı bankalara sağlanan özel destek kredilerinden ileri gelmiştir.

TCMB'nin tarım kredilerinde, olağüstü boyutlarda bir gerileme görülmektedir. Sözkonusu krediler 1983 yılı sonunda 7,3 milyar TL'ye, bunların görelî payı da % 1,4'e düşmüştür. Ancak bu gerileme, tarım kredilerinin tahkim edilerek, Merkez Bankası krediler hesabından «İtfaya Tabi Hesaplar»a aktarılmasından doğmuştur. T.C Ziraat Bankası'nın «30.12.1982 tarih ve 2569 sayılı Kanun» gereğince Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri için 1977 - 1981 yıllarında TCMB'den sağlamış bulunduğu reeskontabl destekleme kredileri, uzun süreli Hazine borcu şekline dönüştürülmüştür. Anılan yasa uyarınca tahkim edilen kredi tutarı 60.662 milyon TL'dir.

TCMB'nin 1983 yılında bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin analizi, bu kredilerin daha çok izlenen politikalar sonucu zor duruma düşmüş banka ve firmaları kurtarma amacına yönelik olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

C. Banka Kredileri

Banka kredilerinin 1983 yılında göstermiş olduğu gelişmeler, geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak aşağıda açıklanmıştır :

1 - Genel Gelişim

1983 yılı sonu itibarıyla banka kredilerine ilişkin farklı rakamlar bulunmakta ve bunlar bir ölçüde birbirleriyle çelişmektedir. Bu bölümde Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1983 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler»i içeren 132 no.lu yayınında yer alan bilgiler kullanılmıştır.

Banka kredileri (TCMB'nin dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 1983 yılında 690 milyar 387 milyon lira artarak, yıl sonunda 2 trilyon 739,3 milyar liralık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde artış oranı % 33,7'dir. Aşağıdaki «Tablo XIII»de görüleceği üzere, banka kredilerindeki nominal artış, geçen yılki artış oranı olan % 38,1'in altında kalmıştır. Mevduat artış hızında yavaşlama, zorunlu olarak banka kredilerine de yansımıştır.

1983 sonu itibariyle Türkiye'nin kredi stoku (banka kredileri + TCMB dolaysız kredileri + Devlet Yatırım Bankası kredileri) 3 trilyon 630,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Ancak TCMB'nin DYB'na vermiş olduğu 41 milyar 854 milyon TL dolaysız kredilere dahil olduğundan, Türkiye'nin 1983 sonu itibariyle kredi stoku 3 trilyon 588,3 milyar TL olarak hesaplanmaktadır. Bir önceki yıla göre genel kredi stokunda artış % 28,3'dür.

1982 yılında ise genel kredi hacmindeki artış oranı % 34 idi. Rakamlar, 1983 yılında genel kredi hacminin de geçen yıllara kıyasla daha sınırlı ölçüler içinde arttığını ortaya koymaktadır.

2 — Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınlarından yararlanarak, banka kredilerinin sektörel dağılımı ve bu dağılımındaki gelişmeler «Tablo XIV»de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, banka kredilerinden en fazla sanayi ve madencilik kesiminin yararlandığı görülmektedir. Ancak bu pay 1983 yılında % 35,6'dan % 29,8'e gerilemiştir. Kredilerin sektörel dağılımına daha uzun bir zaman boyutu içinde bakıldığında, sanayi ve madencilik kesiminin payının, 1978 yılında ulaşmış olduğu % 44,6'lık orana kıyasla gerileme gös-

TABLO XIII
Banka Kredileri
(1970 - 1983 / Milyon TL)

Yıllar	Banka Kredileri	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Net Kredi Hacmi	DYB Kredileri	Genel Kredi Stoku
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.330	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642
1977	240.083	25.3	119.576	359.659	87.452	447.111
1978	306.660	27.7	124.249	430.909	64.891	495.800
1979	462.884	50.9	214.456	677.340	79.059	756.399
1980	855.110	84.7	366.977	1.222.087	88.131	1.310.218
1981	1.483.573	73.5	495.575	1.978.748	132.499	2.111.247
1982	2.048.925	38.1	578.027	2.626.952	201.533	2.828.485
1983	2.739.312	33.7	645.081	3.384.393	245.759	3.630.152

Kaynak: (1) Türkiye Bankalar Birliği yayınları.
(2) T.C. Merkez Bankası.

T A B L O   X I V
Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)
(DYB Kredileri Hariç)

Sektörler	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Tarım	24.9	23.5	20.3	26.2	25.9	22.9	17.3	18.7
Sanayi - Madencilik	42.1	42.9	44.6	41.6	39.1	34.6	35.6	29.8
İnşaat - Konut	2.5	2.4	2.3	2.0	1.8	1.3	1.7	2.5
Dış Ticaret	7.6	6.4	6.9	6.9	10.0	16.9	20.0	21.2
İç Ticaret	13.2	15.1	17.8	15.7	18.0	11.4	10.6	16.2
Yerel Yönetimler	2.6	2.7	2.7	2.0	1.4	0.6	0.5	1.2
Diğer	6.4	6.8	5.2	5.3	3.3	12.0	13.9	9.6
Bankalararası	0.7	0.2	0.2	0.3	0.5	0.3	0.4	0.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

Not: «Diğer Krediler» başlığı altında küçük esnaf ve sanatkârlar (meslek), denizcilik, turizm ve tasnif edilemeyen krediler toplanmıştır.

terdiği görülmektedir. Bu gelişme de kuşkusuz sanayici - ihracatçıların, daha elverişli olması nedeniyle ihracat kredilerini yeğlemeleri ve 1980 öncesi sanayici kredileri kapsamına giren kredilerin bir bölümünün, ihracat kredilerine kaymış olmasıdır.

Nitekim banka kredilerinin sektörel dağılımında dikkati çeken diğer bir gelişme, dış ticaret kredilerinin özellikle 1980 yılından itibaren hızlı bir artış göstermesidir. Gerçekten dış ticaret kredilerinin payı % 7 dolaylarından, dört yıllık bir süre içinde % 21,2'ye yükselmiştir. Bu artışta kuşkusuz bankaların dışsattım finansmanına ağırlık vermelerinin önemli rolü olmuştur. Dışsattım (ihracat) kredilerinin toplam banka kredileri içindeki payı 1983 yılında % 19,1'e kadar yükselmiş bulunmaktadır.

Tarım kredileri, 1982 yılında hızlı bir düşüş gösterdikten sonra 1983 yılında yeniden % 18,7'ye yükselmiştir. Bilindiği gibi 1982 yılında tarım kredilerinin görelli payının azalışı T.C. Ziraat Bankası'nın Tarım Satış Koo-

peratiflerine açmış olduğu kredilerin bir bölümünün Hazine tarafından üstlenilmesinden doğmuştur.

3 - Banka Kredilerinin Vadeler İtibariyle Dağılımı

Bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) açmış oldukları orta ve uzun vadeli kredilerin (ihtisas kredileri hariç) toplamı, 1983 sonu itibariyle 550.743 milyon TL'dir. 1982 yılı sonunda söz konusu kredilerin 300.966 milyon TL düzeyinde olduğu dikkate alındığında, 1983 yılında orta ve uzun vadeli kredilerdeki artışın % 83 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bankaların açmış oldukları ticari krediler içinde orta ve uzun vadeli kredilerin payı 1982 yılında % 21,7 iken bu oran 1983 yılında % 30,3'e yükselmiştir. Yatırım faaliyetlerinin durakladığı bir dönemde orta ve uzun vadeli kredilerde bu denli artış, bankaların tahsilinde zorluk çektikleri kısa süreli kredilerin bir bölümünü konsolide edecek orta veya uzun vadeli kredilere dönüştürdükleri şeklinde yorumlanabilir.

4 - Banka Kredilerin Özel ve Kamu Kesimi Arasında Dağılımı

TCMB 1983 yıllık raporunda yer alan bilgilere göre son yıllarda banka kredilerinin, kamu ve özel kesimi arasındaki dağılımı ve bu dağılımındaki gelişmeler şöyledir (Tablo XV):

TABLO XV

Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1981	1982	1983
Kamu Sektörü	18.8	12.1	9.3	9.3
Özel İşletmeler ve Hanehalkı	81.2	87.9	90.7	90.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : T.C. Merkez Bankası 1983 Yıllık Rapor.

«Tablo XV», 1983 yılında banka kredilerinin % 8,3'ünün kamu kesimine, % 90,7'sinin de hanehalkı dahil özel kesimce kullanıldığını, bu dağılımında bir önceki yıla kıyasla

değişiklik olmadığını; 1980'den bu yana kamu kesiminin banka kredilerinden aldığı payın % 18,8'den % 9,3 düşmesine karşılık özel kesimin payının % 81,2'den % 90,7'ye yükseldiğini göstermektedir.

5 - Banka Kredilerinin Bölgelerarası Dağılımı

Banka kredilerinin (DYB kredileri dışında) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970 - 1983 dönemindeki gelişmeler «Tablo XVI»da verilmiştir.

1983 yılında da banka kredilerinin bölgelerarası dağılımındaki dengesizlik devam etmiştir. Marmara Bölgesi'nin banka kredilerinden aldığı pay hemen hemen sabit kalırken (% 43,4), Orta Kuzey Bölgesi'nin payı artmış ve % 19,3'den % 20,8'e yükselmiştir. Kredilerin bölgelerarası dağılımına 1970 - 1983 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği ileri sürülen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın dengesizliğin giderilmediği, hatta giderek arttığı ortaya çıkmaktadır. Gerçekten 26 ili kapsayan dört geri-

TABLO XVI

Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%) (DYB Kredileri Haric)

Bölgeler	1970	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Orta Kuzey	23.8	21.9	20.7	21.1	21.0	22.1	22.8	21.8	25.8	19.3	20.8
Ege	13.8	15.4	14.7	13.8	14.0	13.9	14.4	14.3	12.7	14.1	13.3
Marmara	35.6	34.4	35.4	38.6	38.3	38.7	37.7	37.2	37.7	43.3	43.4
Akdeniz	10.5	15.7	16.4	14.8	15.7	13.5	13.0	12.5	12.2	11.8	10.8
Kuzey Doğu	1.8	1.0	0.8	0.9	1.0	1.1	1.1	1.2	0.8	1.1	1.0
Güney Doğu	1.9	1.2	1.0	1.0	1.0	1.1	1.1	1.4	0.8	1.0	1.0
Karadeniz	7.2	5.4	6.6	5.3	4.3	4.7	5.2	5.3	5.9	5.1	5.3
Orta Doğu	1.8	1.6	1.4	1.4	1.5	1.6	1.5	1.9	1.3	1.4	1.4
Orta Güney	3.6	3.4	3.0	3.1	3.2	3.3	3.2	4.4	2.8	2.9	3.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

ce yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16,3'ünden yararlanır-ken, bu oran 1983 yılı sonunda % 11,7'ye düşmüştür; buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerinden aldığı pay % 35,6'dan % 43,4'e yükselmiştir.

D. Bankaların Kârlılıkları

Açıklanan banka kârları, (yatırım ve kalkınma bankaları hariç) 1982 yılına kıyasla oransal olarak düşme eğilimi göstermektedir. Gerçekten TCMB ve kalkınma ve yatırım bankaları hariç, bankacılık sisteminin kârları toplamı (zararlı bankaların zararları düşüldükten sonra) 55 milyar 165 milyon TL'dir. Bir önceki yıl ise aynı şekilde hesaplanan banka kârları toplamının 54 milyar 922 milyon TL olduğu dikkate alındığında, banka kârlarının mutlak olarak 243 milyon TL arttığı görülmektedir. Böyle olmakla beraber banka kârlarının özsermayelerine oranı genelde gerileme göstermektedir. Açıklanan banka kârlarının özsermayeye oranı 1980 yılında % 64,2 iken 1981'de % 35,3'e, 1982'de % 25,9'a, 1983 yılında da % 15,4'e gerilemiştir.

Ticaret veya mevduat bankaları olarak nitelendirdiğimiz bankalar grubunda kârlılığın düşmesi daha göze çarpcı olmuş, sözkonusu bankalarda kâr/özsermaye oranı 1980 yılında % 64,2 iken, 1981'de % 50'ye, 1982'de % 29'a, 1983 yılında ise % 15,4'e gerilemiştir.

Kamuya açıklanan banka zarar hesapları incelendiğinde; (i) bankaların maliyet yapılarının değiştiği, (ii) banka gelirleri arasında muhtelif gelir ve kârların yükseldiği, (iii) banka gruplarının kârlılık oranlarının çok farklı olduğu görülmektedir.

1980 yılında bankaların personel giderleri ile bankaların vermiş oldukları faiz ve komisyonlar, banka gi-

derleri arasında hemen hemen aynı ağırlığa sahip iken (personel giderlerinin tüm giderlere oranı % 39, verilen faiz ve komisyonların tüm giderlere oranı % 39,8), üç yıl gibi kısa bir süre içinde, verilen faiz ve komisyonlar, personel giderlerinin yaklaşık dört katına yükselmiş ve personel giderlerinin toplam banka giderleri içindeki payı 1983 yılında % 14,7'ye gerilerken, verilen faiz ve komisyonların payı % 73,6'ya yükselmiştir.

Ticaret (mevduat) bankalarının 1983 yılında muhtelif gelir ve kârları toplamı 39.718 milyon TL olup, söz konusu bankaların açıkladıkları bilanço kârları toplamı 42.577 milyon TL'ye çok yakın bulunmaktadır. Bu tür bankaların iştiraklerinden elde ettikleri kâr payları da (7.257 milyon TL) hesaba katıldığında, bankaların 1983 yılında normal bankacılık faaliyetinden kâr etmedikleri sonucuna varılmaktadır. Muhtelif gelir ve kârlar konusunda özellikle iki özel banka dikkati çekmektedir. Bunlar Yapı ve Kredi Bankası ile Pamukbank'tır. 1983 yılında 81 milyon TL bilanço kârı açıklayan Yapı ve Kredi Bankası'nın muhtelif gelir ve kârları ise 4.241 milyon TL'dir.

Bankalarımızın bir bölümünün, niteliği çok açık olmayan muhtelif gelir ve kârlar dışında, vadesinde tahsil edilemeyen alacakları için karşılık ayırmayarak, devre giderleri arasında gösterilmesi gereken bazı giderlerini aktifleştirerek, anaparasının tahsil dahi şüpheli bazı krediler için faiz tahakkukları yaparak bilanço kârlarını abarttıkları veya tamamen prestij kârları beyan ettikleri bilinmektedir.

Bankaların özsermaye kârlılıklarının çok farklı olması da dikkati çeken diğer bir olgu olmaktadır. Açıklanan bilançolara göre, kâr/özsermaye oranı, yabancı bankalarda % 61; mevduat toplayan kamu bankaların-

da (çok amaçlı kuruluşlar olan Denizcilik Bankası, Etibank ve Sümerbank ile ihtisas bankası niteliğinde olan İller, Turizm bankaları hariç) % 5.8 ve özel ticaret bankalarında ise % 17.8'dir. Özel ticaret bankalarında kâr oranınının bu denli düşük görülmesinin bir nedeni: bankaların yeniden değerlendirme yapmaları nedeniyle 1983 yıl sonu itibariyle özsermayelerinin yüksek hesaplanmasıdır. Bununla beraber 1983 yılında özel ticaret bankalarında kâr/özsermaye oranı 1982 düzeyinin (% 10) üstünde bulunmaktadır.

III. SONUÇ

1983 yılında mevduat ve kredi genişlemesinin, önceki yıllara kıyasla belirgin bir şekilde yavaşladığı, bankaların tahsili gecikmiş alacaklarının önemli boyutlarda arttığı ve kârlılık oranlarının düştüğü gözlenmektedir. Kredilerinin önemli bir bölümü donmuş, kaynakları yeterince genişlemeyen bankaları, TCMB desteğine karşın gelecekte daha da zor günler beklemektedir.

Bankacılık sektörünün ekonomide en önemli iki işlevi; (i) kaynakların etkin kullanılmasına katkıda bulunmak ve (ii) kısa süreli fonları, uzun süreli fonlar haline dönüştürmek suretiyle yatırımlara yönlendirmektir. Türkiye'de bankacılık sistemi değerlendirilirken, bu iki işlevi ne ölçüde başarılı şekilde yerine getirdiğine bakılmalıdır. Tahsili gecikmiş alacakların büyüklüğü, fonların (iş-tirak veya kredi şeklinde) belirli kişi veya kurumlara kanalize olması, kredilerin bu kişi veya kurumlarda âdetâ donması; bankaların temel işlevlerini yerine getiremediğini ortaya koyan göstergelerdir. Fon yetersizliği ekonominin temel sorunlarından biridir; fakat mevcut fonların bankacılık kesimince etkin bir şekilde kullanılamaması da fon yetersizliği sorununu ağırlaştırmaktadır.

Önceki yazılarımızda da yinelediğimiz gibi Türk bankacılık sistemine ilişkin olarak ortaya atılan bazı eleştiriler; çok sayıda şube, aşırı personel istihdamı, bankacılıkta atıl kapasite bulunması; bankacılığın temel değil, ayrıntıya inen sorunlarıdır. Bankaların şube ve personel sayısını azaltmakla, bankacılığın kredilendirme hatalarından doğan temel sorunlarını çözmeye olanak yoktur. Kaldı ki bankalar son yıllarda şube sayısını azaltıcı, personel verimini artırıcı yönde önlemler de almaya başlamışlardır.

Yukarıdaki bölümlerde vurgulanmaya çalışıldığı gibi, bankaların maliyet yapısı son birkaç yılda önemli ölçüde değişmiştir. Bir yandan faizler nedeniyle kaynak maliyeti yükselirken, diğer yandan bankaların aldıkları önlemler sonucu bankadaki personel artışının çok sınırlı ölçüler içinde kalması; verilen faizlerin banka giderleri içindeki payını % 75'lere yükseltirken, personel giderlerinin payını da % 15'lere indirmiştir. Bankalar bundan böyle personel giderlerinde ve genel giderlerinde büyük ölçüde tasarruf sağlasalar bile, bunun maliyetler üzerine etkisi sınırlı ölçüler içinde kalacaktır. Toplam maliyet içinde büyük paya sahip olmayan bir gider kaleminde yapılacak tasarrufların marjinal olacağı açıktır. Bankacılıkta neyin ayrını, neyin esas olduğu üzerinde önemle durulmalı, bir maliyet analizi yapıldıktan sonra görüşler, somut verilere dayanılarak ortaya konulmalıdır.

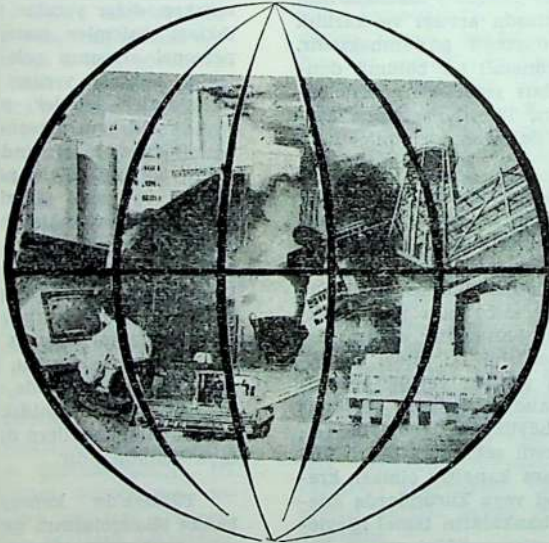
Türkiye'de kamuya açıklanan banka bilançolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu konusunda ciddi kuşkular vardır. Dünyanın birçok ülkesinde banka bilançoları, bağımsız denetçilerin ve/veya kamu organlarının denetiminden geçtikten sonra kamuya açıklanmaktadır. Türkiye'de de bu tür bir

denetim sağlanmalı, en azından kamuya açıklanan bilançoların denetimden geçip geçmediği açıkça belirtilmelidir. Aksi halde denetimden geçmemiş, nesnelikten (objektiflikten) yoksun bilançolara dayanılarak yapılan analizler ve değerlendirmeler yanıltıcı olabilmektedir. Gerçi bankacılık faaliyetini düzenleyen 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, bankalar için tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetveli öngörmüş; bankaların uygulanma ve düzenleme

esaslarına ilişkin izahnameye uygun olarak bunları tutmak ve düzenlemek zorunda olduğunu hükme bağlamıştır. Ayrıca ilan olunmuş banka bilanço veya kâr-zarar cetvelinin gerçeğe aykırı olduğu saptandığı takdirde, ilgili bankanın, Maliye Bakanlığı'nın talimatı üzerine düzeltilmiş bilanço veya kâr-zarar cetvelini düzeltme beyanı ile birlikte gazetelerde ilan etmesi zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu hükümlerin uygulaması şimdiye kadar görülmemiştir.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine
veyönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri,
Orkidler.

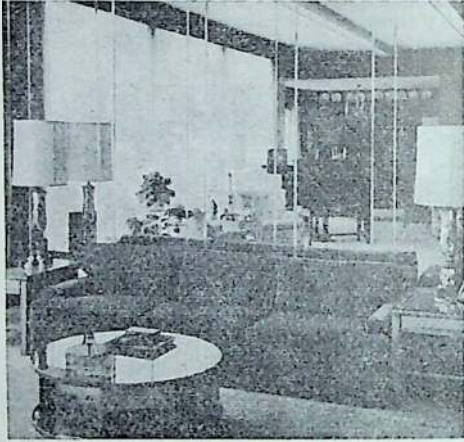
Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kâğıt sanayi ve ticaret a.ş.

Yaşamınızdan bir duvar kaldırın.

Her salon, her oda dört duvardı eskiden.
Şimdi Flotal kaldırıyor bir duvarı, yerine ışıltıyı, güzelliği,
mutluluğu koyuyor. Büyüyor salonlar, odalar, holler. Derinlik
kazanıyor göz alabildiğine. Birken iki oluyor vazo, birken iki
oluyor tablo, birken iki oluyor her eşya. Kristal ayna Flotal ile
yaşam yineleniyor, yaşam yenileniyor.

FLOTAL®
EFOTAL
"KRİSTAL AYNA"

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beştem Han Kat 4 B
Şişli, İstanbul Tel: 146 11 30

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Genel Manzara

1 1984 Eylül'üne girerken, piyasalarda özellikle para sıkıntısının yarattığı nakit hareketleri durgunluğu göze çarpmaktadır. Başbakan Yardımcısı Sayın Kaya Erdem, sıkı para politikası şikâyetlerine cevap vererek, uygulamanın normal para politikası olduğunu savunmaktadır.

Nitekim, 1984 yılı tarım ürünleri için bu ürünleri satın almakla görevlendirilen çeşitli Birlik'lerin emrine açılan ödeme imkânları dolayısıyla piyasaya birkaç milyar tutarında paranın çıkması kabul edilmiştir.

Öte yandan, 11 Ağustos 1984'den itibaren mevduat faiz oranları yeniden düzenlenmiş, 3 ay ihbarlı ve 6 ay vadeli mevduat için oranlar yükseltilmiştir. Bu suretle piyasaya çıkacak paranın bankalarda toplanarak, bankaların açacakları krediler için yeterli fon tesis edilmek istenmektedir. Ancak, yükseltelen mevduat faiz oranları dolayısıyla yükselecek olan kredi faizlerini, yeni yatırımlar ve ticari faaliyetlerin daralan kârlılık rakamları masedebilecektir midir?

Geçtiğimiz dönem içinde iki olayın önemini, ekonomik açıdan belirtmek gerekir. Bunlardan birisi, TÜSiAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği)'in raporu ile ortaya konmak istenen hususlardır. Bu rapor esas olarak hükümetin ekonomi politikasına karşı çıkmamakta, fakat bu politikanın daha etkili olabilmesi için bazı önerileri içermektedir. TÜSiAD'ın raporunda yer alan öneriler kısaca şunlardır:

- Kısıtlamalardan vazgeçilerek bağımsız bir döviz piyasası için adımlar atılmalıdır.
- Döviz kuru, Merkez Bankası'nın alt ve üst sınırları içinde değil, piyasada belirlenmelidir.
- Ödemeler dengesi için orta ve uzun vadeli projeksiyonlar hazırlanmalıdır.
- Vergi sisteminde adalet sağlayıcı bir mali yapı geliştirilmelidir.
- Ticaret ve sanayide faturasız satışın önüne geçilmelidir.
- Daha az sayıda, daha adil, etkin ve kolay tahsil edilebilir vergiler benimsenmelidir.
- Kamu sektöründe bütçe denkleğinin sağlanması, enflasyonu yavaşlatacaktır.
- Yatırım ve ihracat teşvikleri merkezi olmaktan çıkartılmalı, yerel teşvik merkezleri kurulmalıdır.

- Şirketlerin zor durumda bulunması, hemen hükümet ve devlet müdahalelerine yol açmamalı, şirket kurtarma esasa bağlanmalıdır.
- Bütçe uygulamalarında fayda-maliyet analizlerine daha çok yer verilmelidir.
- Kaynak tahsisi konusunda daha rasyonel davranılmalıdır.

Diğer bir olay da, hükümetin çeşitli özel kesim temsilcileriyle yaptığı toplantılardır. Bu toplantılarda uygulanmakta olan ekonomi politikası bazı yönlerden eleştirilmiş, hükümet yetkilileri ise bu eleştirilerin bir kısmını «politika yapmak» olarak nitelemişlerdir.

Bu olaylardan anlaşıldığı kadarıyla, işadamları, hükümetin uyguladığı ekonomi politikası konusunda iki gruba ayrılmış durumdadırlar : (1) Hızlı enflasyon dönemini hâlâ bekleyenler ve enflasyonu yavaşlatmak amacıyla alındığı ifade edilen tedbirlerin ekonomik hayatı durgunluğa ittiğini söyleyenler; (2) Hükümetin politikasını esasta tasvip edenler.

Devletin ekonomik faaliyetlere yön vermek amacıyla sağladığı kredilerden mali sıkıntılarına çözüm getirmesi için yararlanan bir kısım işadami, kredilerin geri ödenmesi zamanı gelince sıkıntıya düşmüşlerdir. Hesabını iyi yapan firmalar ise ya kredi imkânlarından yararlanmakta çok dikkatli davranmışlar, ya da hiç kredi almamışlardır.

İşadamlarının şikâyet ettikleri hususlardan birisi de, hızlı ciro ile yüksek kâr hadlerinin artık mevcut olmayışıdır. Ancak, hızlı ciro döneminin, enflasyonun tabii bir sonucu olduğunu da unutmamak gerekir.

Geçtiğimiz dönemin diğer bir önemli olayı da, kamu ihaleleri aldığı halde işlerini tamamlayamayan müteahhitlerle ilgilidir. Kamu ihalelerini büyük indirimlerle alan fakat işi zamanında tamamlayamayan müteahhitlerden, talepleri uygun görülenler, herhangi bir cezai müeyyide uygulanmadan işlerini tasfiye edebileceklerdir. 7 Ağustos 1984'den itibaren yürürlüğe giren bu uygulamanın, firma veya sektör kurtarma olarak nitelenmesine karşılık, başlayan bazı kamu işlerinin bir an önce tamamlanmasını amaçladığı anlaşılmaktadır.

Geçtiğimiz ay içinde ekonomik hayatı ilgilendiren başlıca kararlar şöyle özetlenebilir :

Teşvik Belgesi Verilmesinde Gelişmeler

Devlet Planlama Teşkilatı Teşvik ve Uygulama Başkanlığı'nın, yılın ilk 4 ayına ait faaliyet raporunda, 298 yatırım projesine toplam 203 milyar liraya yaklaşan teşvik belgesi verildiği açıklanmaktadır. Bu belgelerin kapsadığı yatırımların geçen yıla nazaran % 11,1 artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Mevduat Faiz Oranları Yeniden Düzenlendi

Hükümetin, mevduatlara enflasyon oranlarının üzerinde faiz oranı uygulanacağına dair politikası ile ilgili olarak, 11 Ağustos 1984 tarihinden itibaren mevduat faizleri yeniden düzenlenmiş ve bazı vadeli mevduatta faiz oranları yükseltilmiştir. 1 Nisan 1984'ten 11 Ağustos 1984 tarihine kadar olan dönemde mevduat faiz oranlarındaki gelişmeler şöyle bir seyir takip etmiştir :

Mevduat Türü	Faiz Oranları (%)		
	1 Nisan	14 Mayıs	11 Ağustos
Vadesiz	5	5	5
1 Ay Vadeli	43	35	35
3 Ay Vadeli	40	52	53
6 Ay Vadeli	47	48	52
1 Yıl Vadeli	45	45	45
6 Ay Vadeli (3'er aylık ödemeli)	42	43	47
1 Yıl Vadeli (3'er aylık ödemeli)	38	38	38

Kalkınmada Öncelikle Yörelere İlgili Gelir Vergisi Genel Tebliği

20 Temmuz 1984 tarihli Resmi Gazete'de yer alan Gelir Vergisi Genel Tebliği Seri No. 143'de, kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli yörelere listesi ile bu yörelerde uygulanacak Gelir Vergisi özel indirim katları açıklanmıştır. Esas olarak bu uygulamanın; Türkiye'nin doğu bölgelerinde yatırım yapmayı teşvik ve bu bölgelerden insan göçünü önlemek amacıyla yürürlüğe konduğu anlaşılmaktadır.

Kalkınmada öncelikli yöreler iki grupta toplanmıştır. Birinci derecede öncelikli iller şunlardır: (1) Ağrı, (2) Bingöl, (3) Bitlis, (4) Gümüşhane, (5) Hakkari, (6) Muş, (7) Siirt, (8) Tunceli, (9) Kars, (10) Van. İkinci derecede öncelikli iller ise şöyle sıralanmaktadır: (1) Adıyaman, (2) Artvin, (3) Diyarbakır, (4) Elazığ, (5) Erzurum, (6) Kahramanmaraş, (8) Malatya, (9) Mardin, (10) Sivas, (11) Çankırı, (12) Çorum, (13) Kastamonu, (14) Sinop, (15) Şanlıurfa, (16) Tokat, (17) Yozgat.

Teminat Mektubu ve Kontrgarantisi Kabul Edilecek Bankalar

17 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan iki listede, Türkiye'de çalışan ve teminat mektubu vermeye yetkili kılınan bankaların isimleri ile muhtelif ülkelerde faaliyette bulunup kontrgarantisi kabul edilecek yabancı banka ve kredi kuruluşlarının isimleri yer almaktadır.

Dış Ticaret İle İlgili Kararlar

İhracat:

● 1 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir kararda; demir, bakır, kurşun, kalay, tutyu, alüminyum, nikel hurdaları ve bunların hurda halindeki halitalarının ihracının yasak edilmesiyle ilgili 13.7.1983 tarihli Kararname'nin yürürlükten kaldırıldığı açıklanmaktadır.

● 7 Ağustos 1984 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Para ve Kredi Kurulunun 113 sıra no.lu Tebliği ile; buğday, arpa ve un ihracında alınacak olan fon miktarlarının, akreditif gelmiş veya katli teminata bağlanmış olacağı bildirilmektedir.

● 13 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yine Para ve Kredi Kurulu'nun 120 sıra no.lu Tebliği ile; pamuk, fındık, çekirdeksiz kuru üzüm ve incir ihracatından alınan destekleme ve fiyat istikrar fonları açıklanmıştır. Bu fon miktarları 20 Ağustos 1984 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

İthalat:

● 1 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de, 1984 İzmir Enternasyonal Fuarı mal listeleri ülkelere göre yayınlanmış bulunmaktadır.

● 2 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete ile, ithali yasak maddeler arasında yer alan sebze ve yenilen nebatların, ithali müsaadeye tabi mallar listesine alındığı açıklanmakta ve 6 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğe göre, patates, kuru soğan ve bitkisel margarin için fon miktarları belirlenmektedir.

● 7 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan diğer bir Bakanlar Kurulu Kararı ile patates ve soğanın, bazı lif ve lif döküntülerinin ithalinde tabi tutulacakları Gümrük ve İstihsal Vergisi nispetleri açıklanmaktadır. Aynı kararın içinde demir ve çelikten sıcak veya soğuk haddelenmiş kaplamasız ağaçların Gümrük ve İstihsal Vergisi oranları yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır.

● 2 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 84/29 sayılı Tebliğ ile, ithalatta bazı kolaylıklar getirilmiş ve büyük sanayi odalarına, sanayicilere yedek parçalar ve numuneler için 10.000 dolara kadar ithalat belgesi düzenleme yetkisi verilmiştir.

● 11 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 84/32 sayılı İthalat Tebliği ile küçük ve büyükbaş ham derilerin fona tabi maddeler listesinden çıkarıldığı açıklanmaktadır.

Yeni Zamlar

Geçtiğimiz günlerde Demir-Çelik, Şişe-Cam ve SEKA ürünleri ile akaryakıt ve kimyevi gübre fiyatlarına yapılan değişik oranlardaki zamların, piyasayı olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilmektedir. Bu zamların özellikle sebze ve meyve, inşaat, defter ve kitap fiyatları ile ulaştırma ücretlerinde artışlara yol açacağı beklenmektedir. Son zamların dökümü özetle şöyledir:

● **Demir-Çelik Ürünlerine Zam:** 6 Ağustos 1984 tarihinden itibaren bazı inşaat demirlerine % 4,3 ile % 31,2 arasında değişen zamlar yapılmıştır.

● **Kâğıt Zamları:** SEKA bazı tür kâğıtlara % 3 ile % 13 arasında değişen oranlarda zamlar yapmıştır. 23 Ağustos 1984 tarihinden itibaren uygulanacak yeni fiyatlar (Ton/TL olarak) şöyledir:

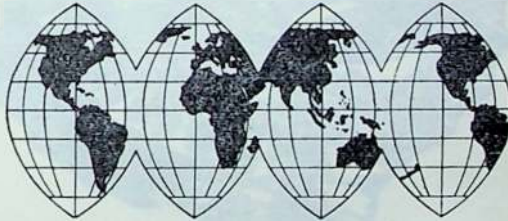
Cinsi		Eski Fiyat	Yeni Fiyat
Pelür kâğıdı, bobin,	30 gr.	369.600.—	417.600.—
Birinci hamur, bobin,	60 gr.	321.300.—	353.000.—
Birinci hamur, ebat,	60 gr.	351.700.—	379.000.—
Kuşe, tek yüzlü, ebat,	60 gr.	477.700.—	506.400.—
Ambalaj kâğıdı, bobin,	90-160 gr.	137.500.—	143.000.—

● **Akaryakıt Zamları :** Akaryakıt fiyatları yedinci kere artırılmıştır. 22 Ağustos 1984 tarihi itibarıyla, akaryakıt türlerinin İstanbul'daki eski ve yeni satış fiyatları (litre/TL veya tüp/TL olarak) şöyledir :

	Eski Fiyat	Yeni Fiyat	Yeni Bütan Gazı Fiyatları	
			Asya Yakası	Avrupa Yakası
Süper Benzin	171,70	179,90		
Normal Benzin	159,20	166,80		
Gaz	106,—	111,20	Piknik Tüp	280,—
Motorin	106,—	111,—	10 Kg'lık Tüp	1.365,—
Kalorifer Yakıtı	80,03	84,42	12 Kg'lık Tüp	1.615,—
5 no.lu Fuel-oil	76,83	80,59	45 Kg'lık Tüp	6.025,—
6 no.lu Fuel-oil	69,58	73,05		6.070,—

● **Şişe - Cam Zamları :** Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. ürünlerine % 5 ile % 12 arasında değişen oranlarda zam yapmıştır. İlgililer, fiyat ayarlamasının maliyetlerdeki artıştan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yeni fiyatlar 23 Ağustos 1984'den itibaren uygulanmaya başlayacaktır.

● **Kimyevi Gübrelere Zam :** Kimyevi gübre fiyatları, 24 Ağustos 1984 tarihinden itibaren % 33,3 ile % 43,8 arasında değişen oranlarda artırılmıştır.

Türkiye'de ve bütün dünyada

Akbank Türkiye'de ve bütün dünyada hizmetinizdedir.

İhracat-İthalat işlemlerinizi, döviz-mevduat-kredi hesaplarınız ve tüm bankacılık sorunlarınız için Akbank'ın deneyiminden ve dış dünyadaki itibarından yararlanın.

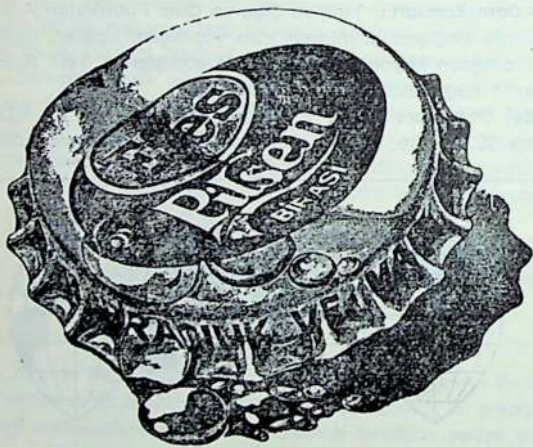
Yurt içinde Akbank şubeleri, yurt dışında Akbank Temsilcilikleri ve Akbank'ın bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri ile sürdürdüğü işbirliği, tüm bankacılık sorunlarınızı kısa sürede çözüme ulaştırır.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK FRANKFURT LONDRA
Esen, Bau Berlin, Münih, Hamburg, Stuttgart, Hannover

AKBANK
Güveninizin eseri

REPRO

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

1957'den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pima tr.

..Ve Yapı Kredi şehirlerarası elektronik iletişimi başlattı!

"Tele-İşlem"de Ankara-İstanbul Bir saniye!

Yapı Kredi bankalarda
zaman yitiren herkesi
bu yazıyı okumaya çağırıyor.

Çünkü bankadaki işiniz: ister şube içi, ister şubeler arası, isterseniz şehirlerarası olsun, Yapı Kredi'lerde "beklemek" tanhe karışıyor!

Türk Bankacılığında tam elektronik çağın öncüsü Yapı Kredi, şimdi Tele-İşlem'de şehirlerarası elektronik iletişimi de başlattı!

Ve bugün, İstanbul'da 11, Ankara'da 4 Yapı Kredi elektronik iletişimle birbirine bağlandı.

Şimdi, İstanbul'da: **Merkez, 4. Levent, Şişli, Rihtm, Barbarosbulvan, Parmakkapı, Kurtuluş, Beşiktaş, Perşembepazanı, Nişantaşı, Gümüşsuyu.** Ankara'da: **Kızılay, Ulus (Hacıbayram), Günevler, Hacettepe** şubelerinden birinde

hesabınız varsa 15'i birden sizin şubeniz oldu. İster Ankara'da olun, ister İstanbul'da; işiniz, işleminiz ne olursa olsun, bu şubelerden birine girin, yeter. İşlemin gerektirdiği tüm bilgi; Ankara'dan İstanbul'a, İstanbul'dan Ankara'ya elektronik iletişimle saniyede ekrandal Bekleme yok, telefon yok, imzalar yok. Getir-götür yok, vevne yok. Provizyon bir saniyel Havale bir saniyel Çek tahsil bir saniyel Para çekmek bir saniyel Tek muhatap, karşınızdaki Tele-İşlem Yetkilisi. Her şey onda bitiyor, orda bitiyor.

Şimdi, bir klasik işlemde yıllardır yitirdiğiniz zamanı düşünün, bir de Tele-İşlem'de yaşam boyu kazanacağınız zamanı... Ve seçin bankanızı!

Bugün 15. Mayıs ayında 19... Yılı sonunda 65 Yapı Kredi "Tele-İşlem"de elektronik iletişimdel

Yapı Kredi'li olmak büyük kazançtır.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"